

BOABE DE GRĂU

ANUL V

REVISTA DE CULTURĂ

N-ru

CUPRINSUL

- ȘCOALA CENTRALĂ DE FETE DIN
BUCUREȘTI (cu 43 figuri) de *ELENA RĂDULESCU-
POGONEANU*
- SÂNGE STRICAT (V) de *BORISAV STANCOVICI*
(cu 4 figuri de *Boris Caragea*) din sărbeste de *Elena Efimiu*
- CRONICA. *Cărți, conferințe, congrese, expoziții*: Când împlinește o Regină 60
de ani; Cronici de familie; Oameni și sfinți. *Turism, sport, educație fi-
zică*: Valea Dâmboviței; Viața românească în munții Făgărașului.
(Cu 10 figuri).

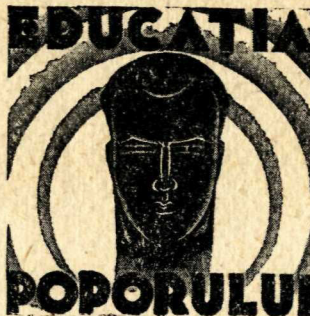
Planșă colorată: *Adormirea Maicii Domnului*. (Muzeul religios dela
Vălenii de Munte).

Redactor: *EMANOIL BUCUȚA*

Un exemplar 25 lei

Abonamentul pe an 280 lei

REDACȚIA:
DIRECȚIA EDUCAȚIEI
P O P O R U L U I
B U C U R E Ș T I , I I
Str. General Berthelot, 28

EDITURA:
MONITORUL OFICIAL ȘI
IMPRIM. STATULUI
ADMINISTRAȚIA:
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI, V
Calea Șerban-Vodă, 133—135

Școala centrală de fete (1890, arhitect Ion Mincu)

ȘCOALA CENTRALĂ DE FETE DIN BUCUREȘTI

Prestigiul care a însoțit totdeauna numele Școlii Centrale de fete din București vine probabil, între altele, din două pricini: vechimea acestei instituții de cultură feminină în țară la noi și caracterul ei de întâia și multă vreme singura școală secundară (actele mai vechi zic «școală superioară») de fete, cu internat.

Poate constitui vechimea un titlu de glorie sau de venerație?

De bună seamă că da, când este vorba de un așezământ de cultură.

O grijă așa de timpurie pentru cultivarea sistematică a femeilor în România onorează pe cei cari au conceput-o și înfăptuit-o. Și, precum se mândrește un popor cu o catedrală ce transmite oamenilor de astăzi solia de evlavie și de vrednicie a oamenilor de demult, precum se onorează cu o revistă care durează, tot așa se poate mândri de a poseda o școală a cărei ființă arată noblețea preocupărilor predecesorilor noștri și a cărei viabilitate, cu toate greutățile ce i s'au ivit în cale, denotă perseverență și putere de adaptare.

Dar calitatea de internat?

Sunt și astăzi mulți gânditori, printre profesorii și educatorii dela noi și de aiurea, cari cred că nimic nu e mai priincios formării intelectuale și mai ales morale a copiilor cât creșterea într'o comunitate izolată, într'o lume a lor, ferită de complexitatea deconcertantă și de agitația vieții de oraș și uneori — am putea-o spune — a vieții de familie. E de ajuns să cităm exemplul educației anglo-saxone. Oricum, în cazul școlii acesteia,

viața de internat a permis și permite o acțiune mai adâncă asupra elevelor, obicinuirea lor cu o viață ordonată, utilizarea scrupuloasă a timpului, totdeauna măsurat și deci mai prețios, deprinderea de a trăi între streini și deci lovirea zilnică de alte voințe decât ale familiei (mai totdeauna îngăduitoare). Mai ales însă viața de internat permite crearea aceluși «spirit» al unei școlii, a aceluși element subtil, impalpabil, dar așa de real care se cheamă atmosfera unei instituții și în care se concentrează pe nesimțite tradiția, acțiunea trecutului nevăzut, dar neînălăturabil, și a prezentului, care se impune cu puterea realității.

Așa cum se înfățișează astăzi, Școala Centrală reprezintă faza ultimă de evoluție a celei dintâi «școlii superioare» pentru fete, înființată în capitala Țării Românești la jumătatea secolului trecut, sub numele de «Pensionatul domnesc de fete» sau, cum anunță *Vestitorul românesc* din 12 Noiembrie 1852, «Pensionatul domnesc de demoazele».

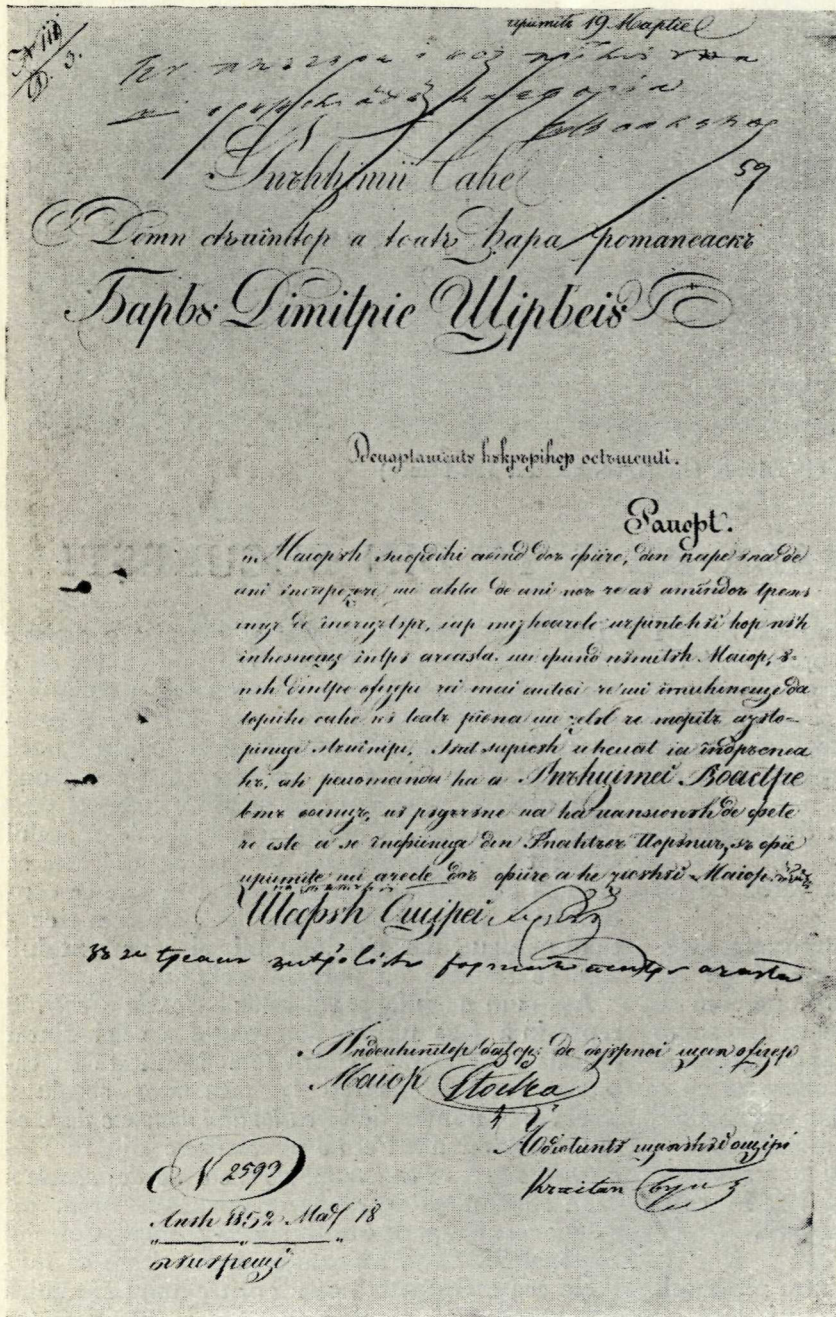
În 1852, când nu exista în București decât un singur așezământ de cultură supra-primară, Colegiul național Sf. Sava, nu este oare de mirare ca fundația cea mai urgentă ce a oprit gândul cărmuirii de atunci să fi părut a fi o școală completă (cu clase inferioare și superioare) pentru fete, precum pentru băieți era Colegiul?

Din ce gând a pornit? De ce a primit acest nume dintâiu: «Pensionat domnesc de fete»; cui îi era destinat; ce spirit și ce cultură au domnit în acest prim institut de cultură feminină cu care Statul înzestra Țara Românească; ce a însemnat

numele de Școală Centrală, care a înlocuit și a făcut uitat pe cel mai vechiu, sunt o serie de întrebări ce trebuiesc lămurite dela început.

I. PENSIONATUL DOMNESC DE FETE (1852—1864)

Pensionatul Domnesc de fete a văzut lumina zilei în

« Cu plăcere i vom primi una și o recomandăm la eforia Școalelor ».
(Rezoluția pusă de mâna Domnitorului).

Înălțimii Sale

Domn Stăpânitor a toată Țara Românească

Barbu Dimitrie Știrbeiu

Departamentu Lucrărilor oștășești.

R A P O R T

« Maiorul Șcordili având două fiice, din care una de ani unsprezece și alta de ani nouă ce au amândouă trebuință de învățătură, iar mijloacele părintelui lor nu' îlesnește întru aceas a, și fiind numitul Maior, unul dir tre ofițeri cei mai activi ce 'și împlinește datoriile sale cu toată râvna și zelul ce merită ajutorința stăpâniri, supt scrisul plecat ia îndrăgneală, al recomandă la a Înălțimei Voastre bună voință cu rugăciune ca la pansicul de fete ce este a se înființa din În lțavă Poruncă să fie primite și aceste două fiice ale zisului Maior », în sarcina statului.

Șeful Oștirea (indescifrabil)

Indeplinitorul dator, de dejurnoi ștab ofițer
Maior Stoica

Adiotantu ștabului oștiri
Căpitan (indescifrabil)

Nr. 2593

Anul 1852, Mart. 18

București

Să se treacă într'o listă formată pentru aceasta.

Cerere către Domnitor pentru admiterea în Școală. (Arhivele Statului)

În existența acestei școli se disting două epoci:

1. Epoca Pensionatului domnesc, dela 1852 la 1864.
2. Epoca Școlii Centrale propriu zise, dela 1864 până astăzi.

1852. Intemeietorul a fost «Domnul stăpânitor a toată Țara Românească », Barbu Dimitrie Știrbeiu, acela a cărui soție, Doamna Elisabeta, născută Cantacuzino, întemeiasă în 1843 (ca soție de Mare-

Vornic) întâia (ani întregi, singura) școală primară de fete din București¹⁾: lui, care se interesează de aproape de școala Lazaro-Oteteleşeanu și de pensionatul din Craiova²⁾, îi revine cinstea de a fi întemeiat acest întâiu Pensionat de fete în capitala Țării. Nu era aceasta o întâmplare. Cu această creație Domnitorul Barbu Dimitrie Știrbeiu era în realitate împlinitorul unui gând al său mai vechiu. Ca Mare Vornic, Barbu Știrbeiu fusese colaboratorul lui Kisseleff, poate exclusiv el, ca membru al Eforiei școalelor³⁾, redactase acel « program de studii pentru un pensionat de fete » ce figura la cap. V, secțiunea II din « Regulamentul special », cerut de Kisseleff în 1832 dela Eforia școalelor ca o completare a Regulamentului Organic.

Este deci la acest Domnitor al Țării un gând la care se alipise cu tot sufletul din tinerețe (avea atunci 37 de ani) și pe care-l reia spre a-i da ființă încă din întâii ani ai scurtei sale domnii (1849 — 1856).

Casa Manuc de pe Podul Târgului de afară
(Fotografie din 1928)

Creată la 1852, școala fusese deci schițată teoretic de la 1832. Intr'adevăr, un raport al « Eforiei Școalelor » cerut de Domnitor, din Martie 1851,

rezumă soarta ideii aruncate de luminații Efori din 1832, și o face cu o limpezime ce risipește negura ce plutea în cunoștința celor ce au cercetat în diverse rânduri originea acestui așezământ.

Date aflate izolat în Istoria Școalelor de Urechia [un Regulament al Pensionatului de fete în 1832¹⁾,

Casa Manuc: fațada interioară
(Fotografie din 1928)

un ofis al lui George Bibescu în 1847²⁾] și chiar în Floarea Darurilor a d-lui N. Iorga (Nr. 3, pag. 13), lăsau spiritul cercetătorului în nedumerire³⁾. Se întemeiasă Pensionatul la 1832, sau planul fusese numai pe hârtie? Cel creat în 1852 era exact cel proiectat în 1832? Se făcuse vreun pas pentru realizarea Pensionatului de către Domnitorul G. Bibescu în 1847?

Iată acum lămurit ce spune acel raport din 1851: « Legiuirea din 1832 asupra școalelor hotărăște prin art. dela 231—245 întocmirea unui pensionat de fete care eră să se ție cu venitul său, afară numai din închirierea localului, meremetul încăperilor și cheltuiala lemnului și a cărbunilor care era să se întâmpire din Casa Școalelor.

« Acest pensionat nu s'a înființat.

¹⁾ T. I, pag. 181, t. IV, pag. 306—309.

²⁾ T. II, pag. 312.

³⁾ Vezi și « Istoricul Școalei secundare de fete de gradul II (internat) », Carol Göbl, București, 1906 (alcătuit de Directoarea de atunci a școalei, d-na Chrisanta M. Romniceanu, cu colaborarea d-nei Elena Rădulescu-Pogoneanu și a d-rei Ana Rizu, profesoare ale școalei). În această lucrare se utilizează arhiva școalei (cu multe lipsuri pentru primii ani) și Istoria Școalelor de Urechia.

¹⁾ N. Iorga: Floarea Darurilor, Nr. 3, p. 141 « Ce carte învățau odată femeile la noi »; cum și « Viața și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbeiu », Vălenii de Munte, 1910, p. 69.

²⁾ I. C. Filitti: « Scrisori inedite ale lui Petru Poenaru », Scrisul Românesc, Craiova, 1934, pag. 12.

³⁾ Alături de Alexandru Filipescu și Ștefan Bălăceanu. V. A. Urechia: Istoria Școalelor dela 1800 la 1864, t. I, pag. 181—182 și t. IV, pag. 306—309.

«Legiuirea din 1847 asupra reorganizației instrucției publice hotărăște la art. 9 a se așeza un pensionat de fete într'o încăpere ce se va clădi sau pe locul de alături al Mănăstirii Sfântul Spiridon-Nou sau într'altă parte. Pentru ținerea acestui pensionat se dau 40.000 lei din prisosul

Dumneaei Polcovniceasa Anna Iacobson (1798—1878), Directrița Pensionatului Domnesc de fete (1852—1857), (după o fotografie a familiei)

veniturilor pomenitei mănăstiri peste cheltuielile urmate după duhul și dispozițiile testamentareșilei 50.000 din Casa Școalelor, deși nu se zice curat în legiure.

«Nici acest pensionat nu s'a înființat »¹⁾.

Se vede așa dar ideia Pensionatului de fete, răsărind în ceasul dintâi al Regulamentului Organic, luând corp într'o serie de articole, însoțită chiar de un program de studii, pierind însă ca un pârâias subteran, arătându-se din nou la fața lumii în 1847, spre a dispărea

iarăși în cursul tulburărilor din jurul anului 1848, până în Martie 1851, când iese definitiv la lumină, pentru a se înfiripa de astădată într'o școală ce avea să dureze și cu vremea să ajungă izvor de lumină, de energie și de viață nu numai în Capitală, a cărei podoabă devenea, ci în întreaga țară.

Iată și actul de naștere al «Pensionatului Domnesc» — «luminată rezoluție» din 19 Martie 1851 ce Domnitorul pune pe raportul Eforiei Școalelor:

«Priimit pensionatul se va deschide și se va inaugura la 1 Octomvrie acestui an; până atunci se vor închipui statutele pensionatului, programa învățăturilor și se vor aduce profesori și instituțiile trebuincioase. Tot până atunci să se facă toate reparațiile la încăperile Sf. Spiridon, după un plan bine rezonat și după un deviz exact.

«Se va înțelege îndată cu persoana ce va chezași mai bună ispravă despre câte privesc asupra-i ca directriță unui așezământ ce urmează a se întocmi pe bazele cele mai bine chibzuite »²⁾.

Această în adevăr «luminată rezoluție» cuprindea, după cum se vede, un întreg program pentru înfăptuirea instituției. Cu toată dorința expresă a Domnitorului, nici vorbă nu putu fi însă de deschiderea Pensionatului la 1 Octomvrie din acel an. Timp de aproape un an și jumătate Eforia școalelor se va ocupa de găsirea directorului potrivit, de întocmirea programului, de alcătuirea personalului și închipuirea unui local pentru noua școală: totul era de creat.

Doau sunt principiile care au dus la înființarea așa de timpuriu a acestei școale, în epoca regenerării vieții noastre naționale; unul era enunțat chiar în Regulamentul Organic votat în 1831: «Învățătura publică trebuie să fie obiectul îngrijirii și privigherii stăpânirii »¹⁾; altul, care accentuează urgența întemeierii Pensionatului, e exprimat pe larg în același raport din Martie 1851 al Eforiei către Domnitor. El arată largime de vederi și o justețe care e de o permanentă actualitate:

«Dacă buna-creștere și învățătura sunt neapărat trebuincioase băieților, cu atât mai mult această îngrijire trebuie să se aibă pentru fete, care sunt chemate a crește însele pe copiii lor. Oricât de mult se va îngriji instrucția publică, dacă aceasta nu va fi sprijinită de o bună educație domestică, dată tinerilor, de mume, în casa părintească încă din pruncie, apoi și ostenelele bărbatului vor fi zadarnice sau vor produce efecte neînsemnate; și tinerimea nefiind înzestrată cu sentimente virtuozose și cu aplecări bune, puțin va profita prin învățăturile sale...

«Pentru această țintă Eforia socotește că întocmirea unui pensionat de fete este o trebuință de întâia importență »²⁾.

Localul și înzestrarea Pensionatului. Problema localului nu s'a putut deslega nici ușor nici curând. (Chiar această întârziere a găririi soluției a fost cauza amânării cu un an a începerii școalei). Primul gând fusese de a-l așeza în niște încăperi existente în curtea Mănăstirii Sfântul Spiridon-Nou. De ce anume acolo?

Fiindcă, într'o vreme când tot bugetul țării se ridica la 20 de milioane de lei vechi, iar al Casei Școalelor numai la 2.000.000³⁾, acest pensionat al Statului nu se putea ține decât într'o slabă măsură cu subvenții dela Stat.

Domnitorul Gheorghe Bibescu, în 1847, pentru școala a cărei creare o mângâiasse și el cu gândul, găsise un venit indicat par'că pentru ea. El interpretase în mod liber și cu totul modern o dispoziție testamentară a întemeietorului Mănăstirii Sf. Spiridon, Alexandru Scarlat Ghica (Domn dela 1766 la 1768), anume: îndatorirea pusă în actul de

¹⁾ Art. 364, apud Urechia, tom. I, pag. 160.

²⁾ Arhivele Statului, dosar 2.001, pag. 1—2.

³⁾ V. N. Iorga: Viața și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbeju, pag. 116.

¹⁾ Arhivele Statului, dosar 2001 din 1851, pag. 1—3.

²⁾ *Ibidem*, pag. 6.

fundatie ca din « prisosul veniturilor » (foarte mari) ale acestei Mănăstiri (care posedă vreo 11 moșii), « după încheierea socotelilor, de va fi prisosul până la taleri 1.500, să se înzestreze pe tot anul câte 9 fete scăpătate; adică trei fete de neam de boieri scăpătați, câte 250 taleri...; trei fete de a doua stare de boierinași sau de neguțitori, dându-li-se taleri câte 200...; trei fete de a treia mână, cărora să li se dea de față câte 50 taleri... care se împlesc, la nouă fete, la taleri 1.500 »¹⁾.

Un decret domnesc (ofis) în 1847 transformă rânduiala de mai sus. În loc de înzestrare de fete, zice acum Domnitorul Bibescu, să dea Epitropia o subvenție fixă de 24.000 lei vechi anual, pentru întreținerea unui Pensionat de fete sărmene, vărsând această sumă în casa Eforiei școalelor. Subvenția aceasta, urcată chiar din 1847 la 40.000 de lei anual, apoi la 55.000, potrivit creșterii veniturilor Mănăstirii, avea să fie, în felul acesta, servită sau socotită ca datorită noului Pensionat până în anul 1880. Urcată în ultimii ani la 119.000 lei anual, se pretindea de Stat și se înscria regulat în bugetul Statului pe seama Pensionatului (Școalei centrale) de fete²⁾.

Astfel, despre partea materială, școala se poate deocamdată crede asigurată și pare a păși spre destinele ei sub cele mai bune auspicii: are o subvenție anuală apreciabilă; are socotit și, în parte, încasat un fond de rezervă de 240.000 lei (provenit din acumularea veniturilor de 40.000 lei pe cei șase ani 1847—1852, cât nu a fost servit, din cauza amânării deschiderii școalei) și, pe lângă aceasta, perspectiva de a avea chiar dela începutul existenței ei un local propriu, pentru care posedă și capital și teren. Ce se va alege din toate aceste perspective, vom vedea în curând³⁾.

1) Administrația Casei Bisericeii: Șapte bisericii cu averea lor proprie, Carol Göbl, București, 1904, pag. 19—20.

Este de un deosebit interes cât accent se pune în acel testament domnesc pe această dispoziție. Alexandru Scarlat Ghica pare a face dintr'însa nu o fală pentru sine, ci un caracter distinctiv al donației sale. Înainte de a enumera orânduilele sau îndatoririle (în număr de 12) ce vor avea de împlinit Epitropii, Domnitorul declară: « Socotit-am Domnia mea a fi în această dumnezească Mănăstire cu o orânduială și cu o folosință la o parte ce nu se ajută dela altă Mănăstire... Pentru acea purtare de grijă mai mult pentru aceasta am făcut

Cât despre local, ideea la care Eforia se oprește dela început, stăruind în ea mai mulți ani de-a-rândul, e de a face pentru școală o clădire nouă, pe locul bisericii Sf. Spiridon, ori alături. În primăvara anului 1852, Eforia ajunge însă la soluția următoare: Pensionatul se va așeza vremelnice într-o casă cu chirie, anume Casa Ma-

ca prisosul venitului acestei sfinte Mănăstiri să fie spre ajutor și darea de milostenie la fete sărace... ».

2) Op. cit., pag. 12 și pag. 20; pag. 19 din Anexe: Testamentul Domnului Țării Românești Al. Scarlat Ghica, Așezământul Sf. Mănăstiri, 1768.

3) Ce se poate spune de pe acum, e că subvenția nu s'a plătit regulat. Pricina de căpetenie e că în 1852 (anul des-

Monsieur

*Chaque fois depuis quelques jours
mes premières démarches ont été
après de Mme Fitinghoff pour
me procurer les personnes nécessaires
à notre établissement. Aidée
de ses conseils et de ceux des
personnes recommandables
de la ville je suis sur le point
de terminer avec une dame
distinguée autant par son
éducation que par sa nais-
sance; mais qui par les revers
de la fortune se trouve obligée
d'accepter la place d'institutrice.
Cette dame étant connue person-
nellement par la Princesse Woronzoff*

Scrisoarea D-nei Iacobson, adresată din Odessa la 28 Ianuarie 1852, lui Petrarhe Poenaru (Arhivele Statului)

chiderii Pensionatului) se începe și rezidirea bisericii Sf. Spiridon-Nou, care pare a fi absorbit toate veniturile Mănăstirii.

Din corespondența urmată între Epitropia Sf. Spiridon și Eforie se vede întârziere, ezitare în răspunderea plății pe de o parte; iar pe de alta, energia cu care Eforia o reclama

nuc¹⁾, de pe Podul Târgului de afară²⁾, închiriată de Eforie deocamdată pe termen de trei ani, apoi pe șase, cu 400 galbeni pe an. (Domnului, care le urmărește de aproape, i se supun toate aceste amănunte; contractul nu se încheie decât după ce dă el aprobarea).

La adăpostul celor trei ani ai contractului de închiriere, gândul clădirii unui local propriu « o încăpere cu două caturi pentru Pensionatul de una sută fete » se urmărește cu stăruință. În Februarie 1853 se reia spre examinare locul pe care se cuvine a se clădi Pensionatul de fete, iar rezoluția Domnitorului recomandă, cu sollicitudine:

« O grădină este de neapărată trebuință, din dos, pentru recreația fetelor; dar s'ar mai cumpăra

ceva loc și s'ar mai putea lua și din curtea bisericii »¹⁾.

(Iar într'alt rând, cu înțelepciunea cunoscută a acestui Domnitor: « se va face un plan potrivit cu trebuința, dar modest, care să nu treacă peste 7000 galbeni multu »).

Cu toată această perseverență urmărire a clădirii unui local propriu—când pe locul Mănăstirii, când pe un loc din Mahalaua Cișmigiului, aparținând Departamentului trebilor ostășești, — clădire așa de aproape de realizare în primii ani ai Pensionatului, ea va fi amânată foarte multă vreme, deoarece abia în 1890 (adică în al 38-lea an al existenței sale) școala ajunge să se instaleze în propria ei casă.

dimpreună cu dobânzile. « Căci s'ar cuveni odată ca în acest secol de lumină, să înceteze oricine și orice autoritate de a privi Instrucția Publică ca o necesitate cu totul secundară. Ci din contră, școalele « publice fiind cea mai de căpetenie instituție a unui neam civilizat, dreptul lor trebuie a fi respectat și pus în lucrare fără amânare ». (Arhivele Statului, dosar 3.860 din 1857, raportul Eforiei, Ian. 17). Fapt e că în 1872 Epitropia datora 459.227,75 lei Ministerului de Instrucțiune în socoteala Pensionatului; că pentru a se achita față de Stat, face un împrumut de 500.000 lei la Casa de Depuneri; că în 1880 suma anuală ce trebuia să servească școlii era de 119.000 lei. Dar Epitropia, nemai putând plăti, dispoziția aceasta e desființată. (Op. cit., pag. 20).

¹⁾ Casa există și astăzi (în calea Moșilor 132, colț cu strada Paleologu); aparține Societății Clădirea Românească și e ocupată de Institutul de chimie industrială. Mulți ani, de pe la 1878 până la 1900, a fost acolo « Institutul de fete Manliu ». Nu trebuie confundată această Casă Manuc din Calea Moșilor cu Hanul Manuc (actualul Hotel Dacia) din strada Carol.

²⁾ Podul Târgului de afară = calea Moșilor. (Pod = fiindcă strada era pe atunci pardosită cu blâni groase de lemn așezate de-a-curmezișul și fixate de câte o bârnă pusă de-a-lungul de fiecare margine. Toate stradele importante se pardoseau astfel. De aceea se zicea și se mai aude și astăzi: Podul Mogoșoaii pentru calea Victoriei. Vezi și poezia populară:

La capătul Podului,
In fruntea norodului...

Târgul de Afară = Târgul care se făcea afară din oraș, la Obor).

*Il lui sera facile d'obtenir un
passeport. Je vous prie donc
Monsieur de vouloir bien m'informer,
au plutôt si le Gouvernement
se trouve toujours dans les mêmes
dispositions quant à l'Institut
afin que je puisse faire un
contrat en forme avec cette dame.
Aussitôt que j'aurai terminé
mes affaires et que le chemin sera
praticable je compte être de retour
en Valachie. En attendant
une réponse décisive de votre
part je vous prie Monsieur,
d'agréer l'assurance répétée
de ma considération très distinguée*

*Odessa 28 Janvier
1852*
A. Jacobson

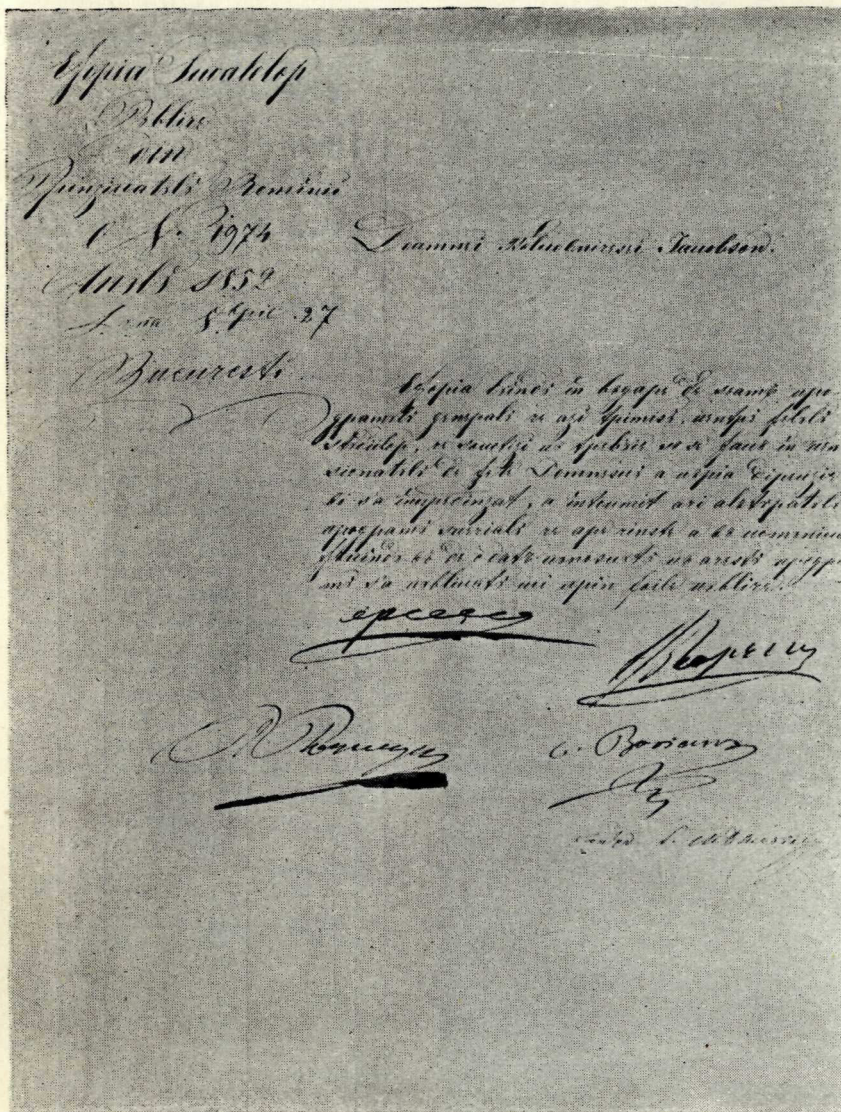
A doua pagină a scrisorii

Elevule. Cui îi era destinată această școală superioară de fete, obiectul unei sollicitudini așa de atente din partea chiar a Domnitorului? Școala aceasta nu se deschidea marelui public; ea nu avea

¹⁾ Arhivele Statului, dosar 2.001, pag. 19.

caracterul democratic al școalelor din ziua de azi; bursele («stipendiile») nu se acordau încă meritului individual al copiilor, ci pentru serviciile publice ale părinților lor. Domnitorul țării crea o școală spre a răsplăti meritele slujbașilor țării (ofițeri superiori, boieri sau mari dregători), «râvna

În origina și scopurile ei școala era concepută în felul așa numitelor *Maisons d'éducation de la Légion d'honneur*, întemeiate de Napoleon în Franța, sau în chipul mai apropiatelor și mai cunoscutele modele din Rusia. În Petersburg, de exemplu, exista o serie de trei pensioane împărătești pentru fiice

EFORIA ȘCOALELOR
PUBLICHE DIN PRINȚI-
PATULU ROMÂNII

Nr. 1974, Anul 1852, Luna
8-vrie, 27 București.

Doamnei Polcovnicei Iacobson

Eforia luându în băgare de seamă programul ghereralu ce ați trimisu pentru felulu studiilor, ce socotiți că trebuie să se facă în Pensionatul de fete Domnescu a căria direcție vi s'a încredințat, a întocmit aci alăturatulu programu specialu ce are cinste a vă comunica, făcându-vă de o dată cunoscutu că acestu programu s'a publicatu și prin foile publice.

Aricescu

P. Poenaru

V. Boerescu

C. Bosianu

Cel mai vechiu act aflat în arhiva Școlii Centrale de fete

și credința lor», procurând fiicelor lor o creștere distinsă, în mod gratuit. Școala trebuia privită ca un dar acordat de Domnitor unei elite a fetelor române. De aci și titlul școlii «*Pensionatul domnesc de fete*» sau «*Pensionat domnesc de demoazele*», cum se zicea în limba timpului¹⁾.

¹⁾ D-na Iacobson, care avea să fie directoarea școlii, în primul său raport către Eforie, în care comunică și programul, e și mai precisă în titulatura ce dă școlii: «*Pen-*

sionnat des demoiselles nobles de la Valachie sous la haute protection de son Altesse Sérénissime le prince régnant», (Vezi și *Mémoires de l'Evêque F. L. Bugnion*, impr. Vêrésoff, Genève, 1876, pag. 40, par. 68, *Institut des demoiselles nobles de Valachie*. Această interesantă — și acum foarte rară — carte a fost semnalată de D-l N. Iorga în Arhiva istorică, an. XIX, nr. 4—6, 1933: «*Un oaspete elvețian în Basarabia*». Mulțumită amabilității d-sale, unul din cele două exemplare ce există în țară a putut fi utilizat și în acest studiu.)

de militari: unul pentru fete de generali, al doilea pentru fete de căpitani, maiori, coloneli, și al treilea pentru grade inferioare. (D-na Chr. Romniceanu le-a vizitat în 1892¹⁾).

Cererile de primire în pensionat se adresează direct:

« Înălțimei sale

Domnului stăpânitor a toată Țara Românească
Barbu Dimitrie Știrbei »

Admiterea se socotește ca o favoare domnească.
La cererile primite de Domnitor se pun două condiții: de naștere (calitatea de fiică de « amploaiat »)

244

întru numele sântului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos

Numirea feti

art. 11

1. Maria fiica D-lui Pitar N. Slăniceanu . . . 8 8

2. Polina fiica D-lui Colonel Ioan Voinescu . . . 7 3

3. Elena fiica D-lui Sovețnic Ștefan Romanenco . . . 9 5

4. Ecaterina fiica D-lui Maior Scordili . . . 11 4

5. Elisaveta fiica răposatului Clucer Scarlat Urlățeanu . . . 8 10

6. Elena fiica D-lui Serdar Scarlat Stoescu . . . 10 9

7. Elena — D-lui Maior Emanoil Boteanu . . . 9 —

8. Elisaveta fiica D-lui Clucer M. Pencovici . . . 11 2

9. Constanța — D-lui Colonel A. Banov . . . 9 10

10. Maria fiica D-lui Polcovnic B. Vlădoianu . . . 10 6

11. Zoe — — Maior Ernest Salman . . . 11 1

12. Maria — D-lui Paharnicu D. Dendrinu . . . 9 8

13. Elena fiica D-lui Colonel Horbaski . . . 6 8

Listă de bursierile ce sânt destinate pentru Pensionatul Domnescu ce se dirige de Dei Polcovniceasa Iacobson.

Numirea feti	Vârsta	Vârsta	
		ani	luni
1 Maria	fiica D-lui Pitar N. Slăniceanu . .	8	8
2 Polina	fiica D-lui Colonel Ioan Voinescu . .	7	3
3 Elena	fiica D-lui Sovețnic Ștefan Romanenco . .	9	5
4 Ecaterina	fiica D-lui Maior Scordili . . .	11	4
5 Elisaveta	fiica răposatului Clucer Scarlat Urlățeanu . . .	8	10
6 Elena	fiica D-lui Serdar Scarlat Stoescu . . .	10	9
7 Elena	— D-lui Maior Emanoil Boteanu . .	9	—
8 Elisaveta	fiica D-lui Clucer M. Pencovici . .	11	2
9 Constanța	— D-lui Colonel A. Banov . . .	9	10
10 Maria	fiica D-lui Polcovnic B. Vlădoianu . .	10	6
11 Zoe	— — Maior Ernest Salman . . .	11	1
12 Maria	— D-lui Paharnicu D. Dendrinu . .	9	8
13 Elena	fiica D-lui Colonel Horbaski . . .	6	8

Lista celor dintâi eleve admise în Pensionat la 8 Dechemvrie 1852. (Arhivele Statului)

¹⁾ O confirmare a acestei presupuneri am găsit în declarația, foarte categorică de altfel, a episcopului Bugnion (op. cit, par. 68): « Mr. Iacobson vint à mourir, et sa veuve fut chargée par le prince régnant de fonder à Bukarest un institut semblable à celui qui existait à Odessa, pour l'édu-

cation des filles de la noblesse, — établissement qui a quelque rapport avec le cloître, et qui convient d'ailleurs assez aux contrées de l'Orient ». In nici un act oficial românesc n'am aflat însă o asemenea afirmare.

și de vârstă (între 7 și 11 ani). De aceea, singurele acte ce se cer sunt cel de naștere și cel de botez (mai târziu cel « doctoricesc »: de vaccinare). Pe cereri Domnitorul pune rezoluția: « se va trece în listă ».

Petițiile aspiranțelor se trimit la Eforie, care controlează actele și întocmește lista definitivă. Vârsta se verifică cu cea mai mare strictețe. (Dacă

vreunul din pensionatele particulare ce luaseră ființă în București dela 1830 încolo¹⁾. Iar cealaltă limită e ușor de înțeles: bursa acordându-se pe șase ani, copila intrată în școală la unsprezece, urma să părăsească pensionul la 17 ani, vârstă ce, atunci, trebuie să fi părut maximul până la care o fată își putea prelungi studiile.

EFORIA ȘCOALELOR
PUBLICE DIN PRINȚI-
PATULU ROMÂNII

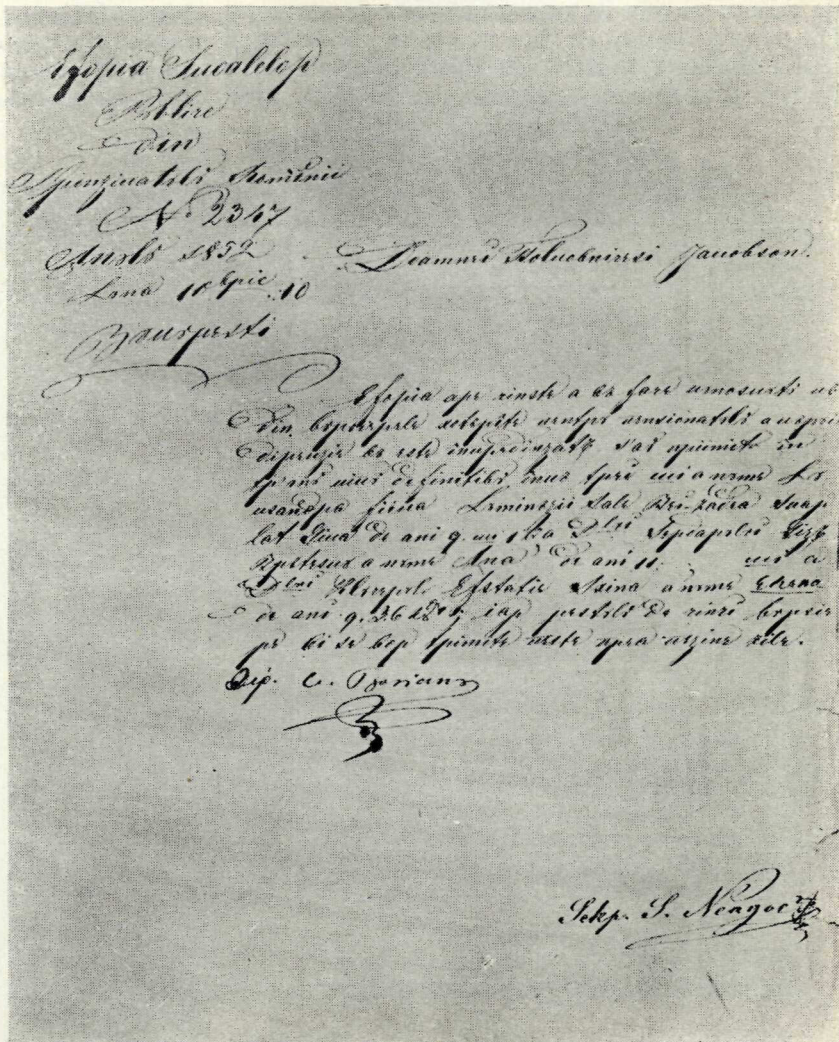
Nr. 2347, Anul 1852, Luna
10-vrie, 10 București.

Doamnei Polcovnicei Iacobson

Eforia are cinste a vă face cunoscutu că din bursierele hotărâte pentru pensionatul a căruia direcție vă este încredințată s'au priimitu într'unu chipu definitivu încă trei și a nume Lucsandra fiica Luminății-Sale Bei-Zadea Scarlat Ghica de ani 9 și o lună, a D-lui Serdarului Ghiță Brătescu a nume Ana de ani 10, — ; și a D-lui Clucerulu Efstatie Shina a nume Elena de ani 9 și 6 luni; iar restulu de cinci bursiere vi se vor trimite peste prea puține zile.

Dir. C. Bosianu

Secr. S. Neagoe

O adresă comunicând admiterea în Pensionat a trei eleve (Arhiva Școllei).

în Noemvrie 1852 se admit și eleve ce trec cu patru luni peste 11 ani, aceasta e pe temeiul considerației adusă de însuși Domnitorul că la data când ar fi trebuit să se deschidă școala, acele copile aveau tocmai vârsta-limită cerută, de 11 ani).

Limita minimă de șapte ani ar putea surprinde dacă nu ne-am aminti că tânăra școală, în felul institutelor particulare de astăzi, avea să aibă și curs primar, primind deopotrivă pe neștiutoarele de carte ca și pe cele ce mai apucaseră ceva învățătură, fie dela guvernante în casă, fie dela

¹⁾ Pensionele d-nelor Vaillant, Bonnet, de Comble, Buvelot (N. Iorga: Floarea Darurilor, Nr. 3, pag. 135; Urechia: op., cit. t. IV, pag. 457).

Și d-ra Blaremburg deschide un pensionat în 1852 sau 1853, (Urechia: op. cit., t. III, pag. 104).

Pe de altă parte, trebuie amintit că la 1852, afară de școala primară întemeiată de Marea Vornicesă (mai târziu Doamna Țării) Elisabeta Știrbeiu, nu existau alte școale primare publice de fete în București. Cele dintăiu trei: cea de la Sf. Gheorghe (sau Sf. Vineri), cea de la Lucaci și școala de la Mihaiu-Vodă au fost întemeiate abia în 1859.

Lista celor dintâi eleve admise în pensionat, soșită la 8 Dec. 1852 cu adresa Nr. 2309, oglindește cu precizie numele, mediul social căruia îi era destinată noua instituție și concepția epocii despre vârsta cea mai potrivită « la care se da copiilor învățătura cuviincioasă ».

Ce așteptau părinții dela această școală la care râvneau atât? Formulele din petiții sunt pe cât de variate, pe atât de vagi și încărcate de speranțe: Un părinte dorește ca fiica sa « să dobândească și dânsa folosința hotărîtă de înalta înțelepciune a Măriei-Voastre pentru asemenea tinere ființe ». Altul

strarea fetelor¹⁾. Pasul hotărîtor îl făcuseră, ce-i drept, cei doi Domnitori, Bibescu și Știrbeiu.

Dar câtă sete de cultură era la unele tinere fete pe vremea aceea se vede din tonul liric mișcător

¹⁾ Vezi raportul Eforiei din 10 Februarie 1854 către « Excelelența sa Domnul deplin împuternicit, comisar extraordinar în Principate, General Adjutant de Budberg » (rămas șef al Statului la plecarea Domnitorului, în timpul ocupației Principatelor dela începutul războiului Crimeei, Oct. 1853—Oct. 1854): « Fundatorul Mănăstirii Sf. Spiridon-Nou din Capitală, « prin testamentul său, hotărăște ca din prisosul veniturilor

Pensionat Domnesc

386

	Belgijs	Prusien	Prusien	Prusien	Prusien	Prusien	Prusien	Prusien	Prusien	Prusien	Prusien	Prusien	Prusien	Prusien
1. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
2. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
3. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
4. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
5. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
6. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
7. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
8. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
9. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
10. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
11. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
12. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
13. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
14. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
15. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
16. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
17. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
18. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
19. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien
20. Boudier	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien	Bien

A. Joubert

Intâiul catalog, pe Ianuarie, Februarie și Martie 1853, al elevelor din Pensionatul Domnesc, înaintat la Eforie cu raportul d-nei Iacobson din 28 Aprilie 1853. (Arhivele Statului)

exaltă înalta generozitate a Domnului de « a îngrijii și de creșterea fiicelor unor indivizi ce au slujit Statului, fetele înzestrându-se cu prinsipurile învățaturii ». Iar mai târziu A. Karkaleki declară: « ca părinte de familie al secolului de față, subsemnatul dorește a da educația cerută copiilor săi ».

Ce e remarcabil, e concepția clară ce au toți despre întrebuițarea anilor copilăriei, la fete ca și la băieți, și schimbarea ce se făcuse în mintea tuturor despre utilizarea donațiilor pentru înze-

« acestei Mănăstiri să se înzestreze un număr de fete în tot « anul. Guvernul, recunoscând că o bună creștere este o zestre « morală mai folositoare decât micul ajutor de bani ce se dă « zestre la deosebitele fete: prin articolul 9 din legiuirea din « anul 1847 Februarie 21, pentru reorganizarea instrucției « publice, a hotărît ca cu suma ce va prisosi zisei Mănăstiri « după ce-și va îndeplini cheltuielile sale anuale să se ție un « pensionat de fete în capitală. Această legiuire s'a și pus « în lucrare de la anul 1852 și s'a înființat pensionatul de fete, « etc... » (Arhivele Statului, dosar 3.998 din 1854).

și neînfrânta stăruință a următoarelor cereri cu câțiva ani mai târziu:

13 Maiu 1856

« Prea Înălțate Doamne,

« Nici favorabile și recomanditoarele rezoluții
« ale Mării Voastre, nici verbalele făgăduieli ce ați
« binevoit a-mi da, nu a fost puțință din a mea
« nenorocire, să facă să intru la pensionu Madamii
« Iacobson, Prea Înălțate Doamne, vârsta mea
« înaintează, aproape să uitu ce am învățat cu ale
« mele osteneli și cheltueli ale părintelui meu, mă
« rog cu lacrimi, milostiviți-vă, și porunciți ca la
« cea întâiu vacanță să fiu primită la mai sus
« numitu pension ».

« A Mării Voastre prea plecată slugă,

Catinca Radofil ».

« Dumneai Demoasela Eliza Blaremborg (1810—1897)
Directricea Pensionatului Domnescu de fete » (1857—1864)
(după un portret în pastel de C. Doussault, 1843, aflat în
posesia familiei Cocorăscu)

15 Iunie 1856

« Prea Înălțate Doamne,

« Deși ați avut bunăvoință și ați dat favorabile
« rezoluții la cinci ale mele jelbe, însă onorabila

« Eforie a Școalelor mi-a zis curat că până când
« Măria Voastră nu veți porunci hotărît ca la
« întâia vacanță să fiu așezată la pensionatul Ma-
« damei Iacomson în veci nu voiu fi orânduită.
« Milostiviți-vă, Măria Voastră, și nu mă lăsați
« să pier așa!!!

« A Măriei Voastre, prea plecată slugă

Catinca, fiica pitarului Radofil »¹⁾).

Casa Doctor Turnescu
Calea Moșilor Nr. 57 (Podul Târgului de afară)
Casă dărămată astăzi; fotografie din 1906

Scopul noului institut e clar formulat de învățatul om de școală, Petrache Poenaru, membru al Eforiei Școalelor, în scrisoarea prin care invita pe prima directoare a lua conducerea școlii:
« Nul doute que les parents ne s'empresment de profiter des bienfaits d'une éducation solide, sous votre surveillance et de placer dans cette institution leurs filles, pour avoir un jour le plaisir de les voir faire les délices de leurs familles, par leur piété, par leur chasteté, par leur économie et leur

¹⁾ La 19 Noevrvrie 1856 e primită în sfârșit și « Catinca, fiica pitarului Dimitrie Radofil », în locul elevei Urlăteanu, retrasă.

aptitude à diriger leur ménage et à élever leurs enfants »¹⁾.

Directoarea: Doamna Polcovniceasa Ana Iacobson. Cui avea să se încredințeze conducerea domnescului așezământ? Cea care e invitată să ia direcția e o streină, de condiție socială aleasă, sta-

aceta părăsește Principatele, colonelul nu se mai întoarce în Rusia, ci intră în serviciul Domnitorului din acea vreme, ca aghiotant¹⁾; numit mai târziu ispravnic (prefect) de Brăila, moare în 1849.

Polcovniceasa Ana Iacobson (cu numele său de familie Ana Karpoff), se născuse la 1798, în orașul Nicolaiev din guvernământul Kerson. De sigur că la București, ca soție de aghiotant domnesc, făcuse o distinsă figură la curte și în societatea bucureșteană.

Unde-și va fi făcut d-na Iacobson educația? În vreun pensionat de limba franceză din Odessa așa de apropiată? La Petersburg?

Ceea ce se vede din corespondența ei cu autoritatea școlară²⁾ e că d-na Iacobson mânuia limba franceză cu o siguranță desăvârșită (românește pare a fi știut prea puțin), că avea pricepere și experiență în privința creșterii fetelor. În scrisoarea din 7/19 Iunie 1851, prin care Petrache Poenaru, în numele Eforiei Școalelor, o invită să ia direcția Pensionatului, el i se adresează, ca unei persoane « qui réunirait les qualités que nécessite une tâche aussi noble et aussi délicate »; iar din rândurile următoare se vede reputația de care se bucura d-na Iacobson în societatea bucureșteană: « la noblesse de vos sentiments, les connaissances variées et positives dont vous tes douée, une vie exemplaire qui vous a valu l'estime et le respect de tous ceux qui ont eu le bonheur de vous connaître, et le désir, nous dirons même la vocation que vous avez manifestée pour une telle mission³⁾, ont porté l'Ephorie à vous prier, Madame, de vouloir

Palatul Alexandru Ghica din Str. Colței (B-dul Brătianu) colț cu Str. Serafim (Str. Pensionatului); dăruit în 1890. Fotografie din 1875.

bilită de mulți ani în țară, unde venise ca persoană matură. Era Doamna Polcovniceasa Ana Iacobson, văduva polcovnicului Arnold Iacobson, german din Curlanda, de confesiune protestantă, ofițer din armata rusă (unde se remarcase în războaiele napoleoniene), venit în Principate în timpul războiului ruso-turc dela 1828—1829. Rămas în Țara Românească și pe timpul când Principatele fură guvernate de generalul Kisseleff, în 1834, când

Prefectul Iacobson întemeiasă în județul Brăila un sat « Iacobson » de germani de aceeași confesiune cu el, sat al cărui nume a pers. stat până la războiu.

²⁾ Toate rapoartele adresate de d-na Iacobson Ministerului și toate cataloagele cu notele elevilor sunt redactate în limba franceză; scrisul d-nei Iacobson e de o finețe și acuratețe deosebită.

³⁾ D-na Iacobson a avut ea însăși opt copii; fiica ei cea mai mare, Ecaterina, a fost una din primele directoare ce s'au succedat la Azilul Elena Doamna după moartea d-nei Davila (1874).

¹⁾ Arhivele Statului, dosar 2.001, pag. 11 verso.

¹⁾ Bukarester Gemeindeblatt, Nr. 34, pag. 157 din August 1934, pag. 157, unde mai aflăm și interesanta informație că

bien accepter la direction de cette institution moyennant les avantages ci-haut détaillés ».

Un mare noroc: o doamnă din « lumea mare », cultivată, imprima pecetea personalității sale noiei instituții. Organizarea școlii, a vieții de internat ca și a învățării, e opera d-nei Iacobson. Ea face propunerile, ea prezintă programul, ea alege profesorii. Eforia dă numai aprobarea, supunându-i după aceea la un examen « conform cu regulile întocmite » (1853, Ian. 26, adresa Nr. 129¹).

Doamna Suzana Băicoianu (1837—1916)
Directoarea Școlii Centrale de fete (1868—1885)

Din diversele rapoarte ale d-nei Iacobson, destul de dese și foarte circumstanțiate, se vede că era orientată în principiile și metodele de educație ale vremii; ideile sale, în care se simte și un ecou îndepărtat al teoriilor lui Rousseau, le exprima cu precizie și delicatețe: « les soins que l'on donne aux enfants commencent le jour de leur naissance et ne finissent qu'avec l'âge mûr ».

Părerea ei era că scopul ultim al educației este desăvârșirea morală: ea asigură că în institutul ce era chemată să dirijeze « les études qui éclairent l'intelligence y seront soumises aux principes qui dirigent le coeur dans la route du bien ».

Despre existența unui pensionat particular ce ar fi avut d-na Iacobson înainte, cum ar părea că reiese din studiul d-lui N. Iorga din Floarea Darurilor (Nr. 3, pag. 142), nu știu nici ai familiei și nu rezultă nici din acte.

¹) Arhivele Statului, dosar 2.001, pag. 39 și 189.

Firește, nicio preocupare de carieră: « les élèves y seront formées aux habitudes de la vie de famille, et seront préparées à remplir dignement les devoirs que la société impose à leur sexe ».

Emulația între eleve avea să fie ținută prin cunoscutele mijloace de distincție (tablouri de onoare, panglici onorifice); o notă originală: « celles qui se seront distinguées autant par leur conduite que par leur application aux études, auront l'honneur d'être présentées à Son Altesse Sérénissime la Princesse Régnante ».

O prevedere minuțioasă, izvorând din propria sa experiență, sau utilizând experiențe din școala unde fusese crescută ea însăși, rânduia toată viața internelor, orele de ieșire și de intrare în internat, ducerea la biserică, vizitele părinților.

Programa de studii. Accentul se pune pe învățarea limbilor, care sunt în număr de trei: română (valaque), franceză și germană.

Veneau apoi studiile propriu zise și « artele ».

Langues	{	Valaque	Française	Allemande	Sciences	Religion	Arts	Caligraphie
						Géographie		Dessin
						Histoire Universelle		Danse
						Histoire Naturelle		Musique
						Arithmétique		Chant
								Déclamation

În fiecare zi, — lucrul de mână, constând din cusături și diverse « lucrări plăcute sau utile care convin sexului »¹).

Programă ușoară, care ocupa mintea și mâinile fără să obosească, și din care școala avea să trăiască 12 ani, până la legea din 1864, care de altfel nu schimbă mult.

Limba de propunere pentru studii este (în afară de cursul de l. română și cel de l. germană) cea franceză. Regulamentul din 1832 (cea dintâiu schițare teoretică a școlii), o prevedea de altfel explicit în par. 240: « Toate aceste lecții se vor face în limba franțuzească, împărțindu-se între directoriță, sub-directoriță și dăscălițe. Numai catehismul și lecția de limba românească se vor face de un dascăl ce va veni de afară »²).

Lucrul nu e nici de mirare. Într'o epocă și într'o Românie care avea ochii fixați asupra Europei și în deosebi asupra Franței (și a Rusiei), cultura, pentru femei mai ales, însemna în primul rând cunoașterea limbilor streine moderne (franceza, germana, italiana), adică posibilitatea de a comunica direct, în scris și în graiu, cu streinii din acele țări și din altele, și de a-și nutri spiritul cu ideile și sentimentele ce însuflețeau scrierile din literaturile apusene³).

¹) Arhiva școlii pe anul 1853.

²) Apud Urechia, Istoria Școalelor, t. IV, pag. 308.

³) În ale sale « émoires », episcopul F. L. Bugnion vorbește « du rôle que les dames valaques jouent dans la société ». Tot

Profesorii, «institutrițele». Eforia Școalelor are atâta încredere în pregătirea și în relațiile cu streinătatea ale d-nei Iacobson, încât îi lasă în seamă nu numai organizarea pensionatului, ci și recrutarea profesorilor.

Numită încă din Iunie 1851, d-na Iacobson, după prezentarea către Eforie a programei ce elaborase, în Decembrie pornește la Odessa, nu numai spre a-și orându-i propriile sale afaceri, ci mai ales pentru a recruta personalul intern, așa de important după vederile sale: «institutrițele»

28 Ianuarie 1852, că «e pe cale de a termina cu o doamnă distinsă prin educație și naștere»¹⁾.

Două luni după deschiderea școlii (în Ianuarie 1853), Doamna Iacobson, la cererea Eforiei, comunică lista profesorilor ce angajase:

«Trei guvernante (două pentru franceză, una pentru germană).

«D-l Kristi pentru limba română.

«Un preot pentru învățarea Religiei (fără indicație de nume).

«D-l Pedro, profesor de muzică și desen.

Doamna Suzana Băicoianu cu un grup de eleve din clasa V anul 1875.

Cea dela marginea din dreapta avea să fie în 1891, directoarea Școlii (D-na Chr. Romniceanu)

sau «dames de classe», cum le numea. De acolo, luând sfatul Doamnei Fitinghoff (directoarea pensionatului de fete nobile din Odessa¹⁾ și al altor persoane «recomandabile», între care Prințesa Voronzofi²⁾, anunță Eforiei printr'o scrisoare din

el raportează interesantele conversații ce a avut, despre femeile române și despre viața politică și socială dela noi, cu Prințesa Ghica, «une cousine de celle que j'ai connue en Russie, et dont le mari était récemment ambassadeur à Washington» (par. 70, anii 1850—1855).

¹⁾ Vezi și Mémoires de l'évêque Bugnion, care scrie și ortografiază «la baronne Vietinghoff».

²⁾ Prințesa Voronzoff era soția viceregelui Caucazulului (Mémoires de l'évêque Bugnion).

«Un profesor de dans» (fără indicație de nume).

Școală de Stat sau școală particulară subvenționată? Până atunci, guvernul acordase în multe

¹⁾ Era oare aceasta acea doamnă Arsenief Islenief, pe care o arată episcopul Bugnion (unul din cei consultați de d-na Iacobson) și care, recomandată de consilierul imperial Pctocki și de familia prințului Voronzoff, fu aleasă spre a fi [sub]directoare la «Institutul de fete nobile din Muntenia» (op. cit., par. 70)? În orice caz, după episcopul Bugnion (op. cit. par., 74), d-na Arsenief a venit la București; «elle dut quitter la Valachie à l'époque où les Autrichiens l'occupèrent» [1853—1854].

rânduri ajutoare diferitelor școale particulare din București, cum fusese pensionatul doamnei Vailant, al doamnelor de Comble și Bonnet, al d-rei Blaremborg, etc. De astădată, deși nu se obligă la prea mult, cârmuirea, prin pana lui P. Poenaru, se exprimă explicit și obligațiunile și le împlinește cu sfințenie: întemeiază școală statornică, îi asigură localul și cheltuielile de întreținere, cincizeci de stânjeni de lemne cum și o sumă de 1.200 galbeni pe an (întreținerea a douăzeci de bursiere)¹⁾. Departe de a se confunda cu pensionatele particulare de până atunci, noul Pensionat are un loc privilegiat în țară. Eforia ține la creația la care conlucrase; când marea Epitropie a Sfântului Spiridon va amâna sau refuza plata subvenției de 40.000 de lei la care era obligată, Eforia va apăra cu impresionantă energie drepturile școalei și va privi posibilitatea desființării Pensionatului («atât de folcșitor neamului și atât de conform cu duhul testatorului») ca un regres, nedemn de «acest secol de lumină»²⁾.

Dacă s'ar fi adăogat, la obligațiile cârmuirii, și plata profesorilor, poziția Pensionatului față de Stat ar fi fost exact cea de astăzi a școalelor de Stat cu internat din București: Colegiul național Sfântul Sava și Școala Centrală de fete.

Invățătura. Viața în internat.

La 12 Noemvrie 1852, Bucureștenii puteau ceti în *Vestitorul Românesc* pe pagina 1, sus în dreapta, următoarea înștiir-tare:

«EFORIA ȘCOALELOR»

Publicație

«Pensionatul Domnesc de demoazele ce este sub direcția d-nei Polcovnicesei A. Iacomson (*sic*) se va deschide la 20 ale corentei luni, Noemvrie.

«Acest pensionat este așezat pe Podul Târgului d'afară, în casa ce se zice a lui Manuc».

«Directorul școalelor

C. Bosianu

«Nr. 2.106, anul 1852, Noemvrie 8»³⁾.

O altă publicație, din 20 Octomvrie, dăduse «lista de obiectele» ce trebuia să aducă «fiecare demoazelă când va intra în pensionatul domnesc».

Școala le dădea și paturi nouă de fier, pentru care se ținuse licitație în regulă, al cărei rezultat fusese supus Domnitorului.

Elevete încep a se aduna de pe la începutul lui Decemvrie, fiecare din cele ce nu figuraseră în lista trimeasă la 8 Decemvrie, — precedată de un ordin către directoare.

«Institutrițele» din Rusia, probabil rusoaice, cunosând bine limba franceză, una, poate, franceză¹⁾ erau venite din Septemvrie.

Copilele găseau astfel din întâia zi acel contact cu persoane distinse, pregătite spre a face creșterea unor «demoazele nobile».

Internatul avea să devie de acum lumea lor; unul din principiile directoarei era de a le ținea mai de grabă izolate de familie:

«Les élèves recevront la permission d'aller voir leurs parents tous les dimanches, après le service divin, mais il est de rigueur qu'elles rentrent à l'Institut à six heures du soir».

Câtva timp aceste «institutrițe» interne, «ne quit-tant jamais les élèves», vor fi singurele lor profesoare. D-na Iacobson, considerând vârsta fragedă și neștiința elevelor, care cer o luare aminte și o îngrijire mai de aproape («des soins plus particuliers»), nu se bizuia pe profesorii plătiți cu ora, ci aștepta

Trei prietene: D-na Suzana Baicoyanu, D-na Elena Teodorini, D-ra Sofia Condeescu (contesa Mattei), între 1870—1885

mult mai mult dela aceste «institutrițe» interne, care, fiind tot timpul cu elevete, «seront à n'ême de les pénétrer d'une instruction aussi solide que morale».

¹⁾ Suma de 60 de galbeni din anul I e urcată la 80, apoi rămâne la 70.

²⁾ Arhivele Statului, dosar 3.860, raportul Eforiei din 12 Ianuarie 1857.

³⁾ «Vestitorul», Nr. 90, 1852.

¹⁾ In acte se vede un nume de «institutriță» Robin. Arhivele Statului, dosar 3.998, anul 1854, (pag. 61).

Mai târziu, când progresele elevelor vor reclama studii mai adâncite, se va gândi să ia alți profesori, informând la timp Eforia.

Elevetele (cel puțin bursierele), în primele trei luni, n'au fost mai multe de 18. D-na Iacobson le împarte în două clase: începătoarele, și cele ce mai învățaseră ceva carte. Clasa întâia și cea mai numeroasă începe cu « abecedarul celor trei limbi »; cea de-a doua, cu « primele principii ale Gramaticii și ale Geografiei »¹⁾.

elevelor din acest timp, studiile ce făceau, sânguina lor și aprecierile. Notarea pare a se fi făcut cu deosebită luare-aminte, fără prevenire și fără menajamente; în primul tablou, înaintat la 18 Aprilie 1853, o elevă « Ourlatziano », care are *foarte bine* la toate materiile, la lucrul de mână (« travaux à l'aiguille ») are nota *rău* (« mal »)¹⁾.

În tabloul al doilea (Aprilie, Maiu, Iunie, 1853)²⁾ figurează 29 eleve, iar în cel de al treilea (Sept.-Dec.) 30³⁾. Nume nouă sunt (cu ortografia din acte):

Școala Centrală de fete. Fațada (centru)

D-na Iacobson dorește ca un membru al Eforiei să ia osteneala de a veni la școală spre a examina elevele și a se încredința de puținele cunoștințe ce au (« leur peu de savoir ») și aceasta spre a se putea prețui mai târziu « progresele ce vor fi făcut după câțva timp ».

La fiecare trei luni d-na Iacobson înaintează la Eforie un tablou cu studiile și notele obținute de eleve. Aceste tablouri, ca niște adevărate matricole, oglindesc lumea școlii: numărul, numele

Marguiloman, Lachovary, Léordeaon, Cretzeano,

¹⁾ Tabloul I pe lunile Ianuarie, Februarie, Martie 1853 *Ibidem*, pag. 385.

²⁾ *Ibid.*, pag. 450.

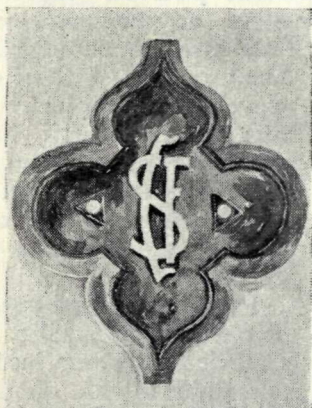
³⁾ În aceste două din urmă țifre se cuprindeau și « pensionarele », care plăteau către directoare taxa de întreținere. La primirea întâiului tablou, unde se arată numărul, numele și situația bursierelor, Eforia îi ceruse în 5 Maiu d-nei Iacobson să înainteze « cu sfârșitul fiecăruia trimestru unu catalogu pentru gradul învățăturilor nu numai al bursierelor, ci și al celorlalte pensionare ». (Arhiva școlii, 1853).

¹⁾ Raportul d-nei Iacobson, Arhivele Statului, dosar 2.001, pag. 295.

Zadaricheano, Vlasopol, Philitis, Costesco, Salman¹⁾ Guergui, Horbatzky.

Școala se dezvoltă încet, dar sigur, fără sguiduri, cu încredere deplină între Eforie și directoare. Școala de fete Lazaro-Oteteleşanu din Craiova, cu un mai vechiu nucleu de școală elementară, căutând acum să se organizeze ca școală secundară, ia de model școala de sub direcția d-nei Iacobson²⁾, al cărei mers sigur, în privința creșterii și a învățării, impunea.

Mijloacele materiale. Un raport al d-nei Iacobson, din 30 Septembrie 1853, după aproape un an de existență a școlii, însoțit de un tablou sumar al veniturilor și cheltuielilor Pensionatului, ne informează despre dezechilibrul bugetar care se produce în primul an.

Medalion cu monograma Școlii, folosit de Mincu la fațada principală și la fațadele dinspre curtea interioară

Numărul bursierelor e de 20; pe lângă ele, școala mai are nouă eleve cu plată (« pensionare »).

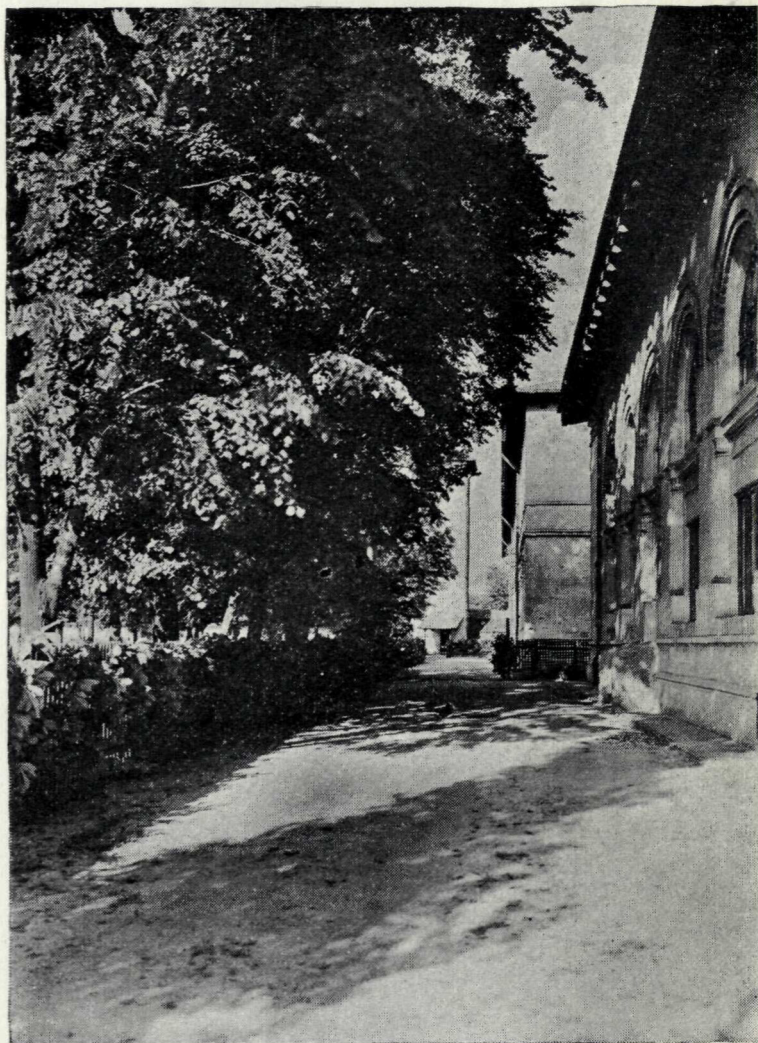
Venitul de care dispune școala e de 1.770 de galbeni: 1.200 dela Eforie, pentru cele 20 de bursiere; 360 dela 6 pensionare, care plătesc câte 60 de galbeni; 150 dela alte trei pensionare plătind, 50 de galbeni; în fine 60 de galbeni plata muzicii (a trei galbeni), dela 20 pensionare.

Cheltuielile (plata profesorilor și a «institutrițelor», a servitorilor, hrana elevelor și a personalului intern, spălatul, luminatul, chiria a două pianе), toate se ridică la 2.343 de galbeni.

¹⁾ Fiica maiorului Salman, care din 1850 era directorul Școlii Militare (N. Iorga: *Viața și domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei*, pag. 69).

²⁾ N. Iorga: *Viața și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei*, pag. 220.

Deficitul de 573 de galbeni era considerabil. Eforia, la care d-na Iacobson se adresează, arătând neputința de a susține « în mod convenabil așezământul, cu puținul număr de eleve ce are, și față de scumpirea năprasnică (« exorbitante ») a articolelor de hrană », — e de părere a se spori

Fațada Școlii dinspre grădina cea mare (în dreapta, sala de serbări, apoi clase, biblioteca; în fund, stânga, vechiul castel de apă

subvenția cu câte 20 de galbeni de fiecare bursieră; dar numai vremelnic, « pe cât va ținea această stare extraordinară ». Aceasta « pentru enteresul educației publice de a nu se desființa acest pensionat¹⁾ ».

Pentru tânăra școală soluția era de a se înmulți numărul elevelor cu plată și cu aceasta venitul instituției.

¹⁾ Raportul Eforiei din 29 Octombrie 1853 (Arhivele Statului, dosar 2001).

D-na Iacobson consimte la sacrificiul de a le lua cu plată scăzută (40 de galbeni); dar cu toate eforturile sale, numărul elevelor nu crește simțitor în cei cinci ani cât stă în fruntea școlii: 31 în 1854, numai 26 în 1855 și iarăși 30 în 1856.

Grup de profesoare și eleve din 1892
(la mijloc, directoarea d-na Ch. Romniceanu, jos în dreapta, actuala directoare).
Coridorul e încă neînchis cu geamuri, așa cum îl făcuse Mincu

Prin chiar organizarea sa, școala trebuind să păstreze elevele timp de șase ani, fizionomia Pensionatului rămâne cam aceeași în acești ani dintâiu; bursiere nouă nu mai intră, afară de rarele cazuri când boala sau retragerea fac câte o vacanță.

E ca o familie, ai cărei copii cresc și se desvoltă: aceasta e toată schimbarea.

Cu toate prefacerile prin care trece această primă școală de fete a Capitalei, — ursită să devie în cursul anilor un fel de câmp de experimentare pentru legiitorii noștri, cari au încercat în ea trei-patru

tipuri de școală, — totuși, în ce privește viața interioară, școala a păstrat întipărită, în parte până astăzi, forma ce i-a dat-o fundatoarea. Întâiu, cele două elemente ce o compun: pe de o parte bursiere, întreținute de Stat, pe de alta solvente, proporția între ele variind în cursul anilor. (Pe timpul d-nei Iacobson numărul bursierelor era de două ori mai mare ca al solventelor; mai târziu covârșește și mai mult; în anii de după războiu însă, dela 1920 încoace, proporția e răsturnată: acum, la 115 bursiere, se adaugă 400 de solvente).

Supravegherea atentă a elevelor prin «institutrițe», pedagoge, guvernante interne, o viață de familie, care reunea în toate serile pentru rugăciune pe eleve și subdirectoare într'o sală mare, unde (după apelul făcut pe din afară de una din eleve), fiecare copilă trecea prin fața subdirectoarei, înclinându-se pentru o «révérence»; toate acestea au subsistat până târziu (1890) și, în oarecare măsură, se mențin și în ziua de azi.

Principiul de educație: creșterea elevelor laolaltă, în izolare de familie, era încă și mai accentuat în anii dinainte de războiu, prin dispoziția ce a domnit în școală ca internele să nu iasă în familie decât la două săptămâni odată.

Învățătura într'o limbă străină, care face caracteristica acestei școlii la începutul ei, lasă ca un ecou îndepărtat până în timpuri târzii. Acele dintre fostele eleve care au intrat în școală în ultimele decenii ale veacului XIX, în viața școlii găseau formule stereotipe în limba franceză, introduse în

jocuri vechi cântece (ronde) franțuzești, care, cu unele din cuvintele lor deformatate, trebuie să se fi transmis dela primele eleve ale școlii, ce le vor fi cules de pe buzele acelor «institutrițe», «qui ne quittaient jamais leurs élèves», după dorința și întocmirile d-nei Iacobson. Mulți ani mai târziu deci, prin curtea largă, bătătorită, din fața palatului Ghica, unde școala a fost așezată timp de 30 de ani (1860—1890), de cum venea primăvara și până toamna târziu, se învăteau lin, delicat, horele însoțite de bătrânele cântece:

*Les belles se rendent dans le jardin
Les belles se rendent dans le jardin
Cueillir des roses soir et matin
Cueillir des roses soir et matin...
Les belles y font une révérence, etc....*

sau *Si vous voulez sortir d'ici
Cherchez donc la compagnie
Et puis vous embrasserez
Celles que mieux vous aimerez.*

Curios: mutarea în școala nouă din strada Icoanei (1890) a adus cu ea amuțirea pentru totdeauna a acelor runde demodate. Par'c'ar fi fost o tainică legătură între ele și clădirea în care răsunaseră glasurile unora din primele eleve, sau ale urmașelor lor imediate. Cu dărâmarea zidurilor s'au spulberat și vechile cântece.

Chiar cele ce le cântaseră cu atâta însuflețire, nu s'au mai gândit la ele; în noile grădini răsunau acum alte cântece, importate de guvernante venite direct din Franța:

*Savez-vous planter les choux
A la mode, à la mode,
Savez-vous planter les choux
A la mode de chez nous?*

O nouă viață, un nou spirit, avea să sufle în școală.

În palatul Ghica subsista aproape întreg vechiul suflet al școlii întors spre trecut. Cum se apropia sfârșitul anului, elevele mici, abia venite din sfioasele lor orașe de provincie, auzeau cu uimire pe cele mari pregătindu-se pentru producția de sfârșit de an (singure, fără ajutorul profesorului de muzică, supunându-se oare cum tradiției, ca unui ordin din trecut) prin cântări franțuzești, ca acestea:

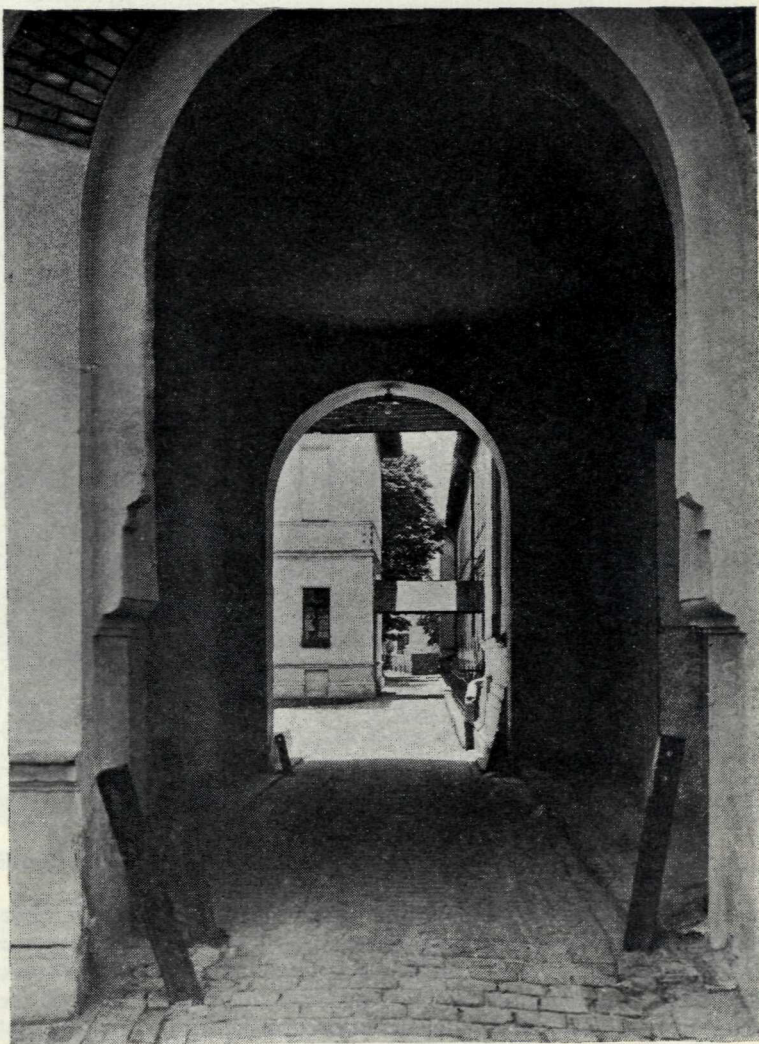
*Quoi, Valentine, dans ce grand miroir,
Fière et mutine, vous voulez vous voir?
Mademoiselle, c'est du temps perdu,
Car on n'est belle que par la vertu!*

Trecând pe coridoare, ele lăsau să intre în clase fragmente de melodii, care aveau darul să înfioare pe naivele provinciale, învăluindu-le într'o atmosferă exotică, în care se cufundau cu deliciu.

Schimbare de directoare: Domnișoara Eliza Blaremburg. (1857, Aprilie 18). În Februarie 1857, d-na Iacobson, din motive de familie și parte din pricina cheltuielilor ce făcuse cu Pensionatul («les frais considérables que j'ai été forcée de faire pour l'entretien convenable de l'Institut») își dă demisia pe ziua de 1 Aprilie. Pentru a o

înlocui, Eforia are ideea de a publica (14 Martie) concurs de directoare pentru ziua de 25 Martie. Doritoarele trebuiau să «se arate la Cancelaria Eforiei» dela 1 Martie înainte, spre a-și înscrie numele și «a înfățișa actele legale despre moralitatea Domnia-lor».

Lista celor înscrise ne permite să vedem, pe de o parte, ce preț se punea pe direcția noului pensionat, pe de alta, să precizăm figurile educatoarelor mai cu vază din vremea aceea și din anii precedenți:

Gang cu vedere spre infirmerie

Nr.	Numele, prenumele	Locuința
1	D-ei Eliza de Blaremburg	Ulița Colței
2	Contessa de Grand-Pré	Mah. Dudescu, în casele lui Stoianovici
3	C. Vaillant	Ulița Herestreului
4	Helmina Lucassievici	

Va să zică și cine ținea sau ținuse pensionat particular, ca d-na Vaillant, care se ilustrase în această calitate de prin 1830 (« vingt-six années passées à la tête d'une maison d'éducation »), Contessa de Grand-Pré, care prezenta o scrisoare de recomandare a Ministerului francez al Marinei către comandantul trupelor franceze din Orient, — și o scrisoare a M. S. Prințului Sturdza din Moldova, din anul 1843, « prin care atestă despre a d-ei moralitate și buna direcție pe vremea cât a ținut în Iași pensionat », — în fine, D-ra Blaremburg, toate aspiră a ocupa direcția Pensiona-

plăcută stare morală și materială;... împărțite fiind toate fetele pe clase după gradul învățurii și dând cele mai bune răspunsuri la întrebările ce li s'au făcut și cu tălmăcirea atât din franțuzește în românește, cât și din românește în franțuzește »... ¹⁾

Alegerea Eforiei se fixează deci asupra D-rei Eliza Blaremburg, care e numită directoare prin înaltul ofis Nr. 590 al « Înălțimii sale Prințul Caimacam » (Alexandru Ghica) din 12 Aprilie 1857.

Ca și d-na Iacobson (cu care era prietenă), d-ra

Grădina interioară a Școalei

tului de fete din Capitală, « une charge si honorable » (petiția d-nei Vaillant) ¹⁾.

După ce supune la un examen de limba franceză, Geografie, Catehism, Aritmetică și Gramatica română pe singura candidată necunoscută Eforiei, d-na Helmina Lucassievici, Eforia reduce concursul la cele două candidate care țineau încă pension, d-na Vaillant și d-ra Blaremburg, și-l aplică la examinarea institutelor lor.

— Inspecția ce face atât revizorul, cât și însuși directorul școalelor, dovedește superioritatea d-rei Blaremburg, al cărei pensionat e găsit « în cea mai

Blaremburg era o persoană din înalta societate bucureșteană. Originară tot din Rusia, și anume din Moscova, de unde însă plecase la o vârstă fragedă (se născuse probabil pe la 1810), ea venise în țară pe la 1828, cu fratele său, inginerul (apoi

¹⁾ Ibidem, raportul Eforiei către Departamentul Credinței, Nr. 526, 1 Aprilie 1857, raport care continuă: « de vreme ce Pensionatul D-ei Vaillant lasă încă mult de dorit atât asupra ordinii materiale... cât și în privința progresului învățăturilor, aceste fete fiind foarte slabe în răspunsurile ce au dat, și învățând fără metodă, mai cu seamă în limba Franceză, fără să înțeleagă în limba lor ideile ce primesc într'o limbă streină ».

¹⁾ Arhivele Statului, dosar 3860 din 1857, pag. 28, 29, 30.

colonelul) Vladimir Blaremborg, atunci tânăr ofițer în armata rusă; familia era de origine belgiană¹⁾.

Știa bine românește, deși cine a cunoscut-o (eleve de ale sale trăiesc și astăzi) o auzea vorbind cu preferință limba franceză, ceea ce, după ideile timpului, intra și în obligațiile ei de educatoare, de altfel; toate rapoartele ei sunt redactate în românește și, până la un timp, cu litere chirilice. Unde învățase? În vreun pensionat în Rusia, ori în vreo școală din țara de origine a familiei? Intr'un raport către Minister (1 Martie 1864), d-ra Blaremborg amintește, fără a le preciza, «Statele» unde își făcuse educația.

Familia posedă un portret în pastel al d-rei Blaremborg, făcut de pictorul Doussault în 1843, și în care se remarcă grația tinerească și distincția personală. Elevelor sale le-a lăsat impresia unei ființe elegante și demne: strictă și riguroasă în ce privește ținuta și manierele, era atentă la manifestările lor și ținea să se asigure prin ochii ei proprii de neînțelegerile și greutățile ce se iveau în institut²⁾.

Schimbări în viața școlii. Venirea d-rei Blaremborg în fruntea Pensionatului domnesc de fete aduse deodată creșterea numărului elevelor școlii dela 30 la 66. De sigur că toate sau mai toate elevele din institutul ei, ținut «în așa plăcută stare morală și materială», au urmat-o în Pensionatul domnesc. Pe lângă numele dinainte cunoscute ale elevelor intrate în 1852 și care vor părăsi școala în 1858, întâlnim în cataloagele din 1857 nume de eleve nouă:

Boutcoulescu Hélène	Poenaro Hélène
Blaremborg Olga	Porombaros Sévastian
Campulungeanu (2) [surori]	Rosetty Catherine
Cernovodeanu Félicie	Rosetty Coralie
Linaro Sévastian	Rosetty Marie
Macca Marie	Sefcary Marie
Odobesco Elise	Stirbei Marie, etc.
Olanesco Elise	

Numărul bursierelor rămâne tot 20; cele din 1852 părăsind pensionatul la 26 Octombrie 1858, se numesc altele în locul lor.

Tot la această dată (1858) școala părăsește Casa Manuc, strămutându-se în Casa Doctor Turnescu, tot pe Podul Târgului de afară (pe locul ce corespunde la Nr. 57 din calea Moșilor).

Despre progresele elevelor la învățatură, direc-toarea trimete ca și în trecut tablouri la Eforie, care acum se alcătuiesc în formă de cataloage pe

¹⁾ Aceste notițe le-am obținut prin amabilitatea d-nei Maria N. Filipescu, născută Blaremborg, strănepoată de frate a d-rei Blaremborg.

²⁾ Impresii comunicate de d-na Alexandrina Păucescu (azi în vârstă de 80 de ani), fostă elevă a d-rei Blaremborg. Arhiva Statului, dosar 3.124 din 1858.

materii, unele încă în limba franceză, semnându-se de profesorii respectivi. Aceștia sunt mai numeroși.

Anul 1858:

Religia Preotul Spiridon

Limba română . . . M. Emilescu

Aritmetica . . . Pr. Z. Verone

Franceza Louis Chardon

Le professeur Ludovic Dorat.

Printre cei ce semnează cataloagele, notăm încă pe L. Villard, Marie Pache («professeur de français»), B. Werte, Walter Psorff (pentru limba

Coridorul dinspre clasele IV, V, VI (latura de apus a localului), în bătaia soarelui de dimineață

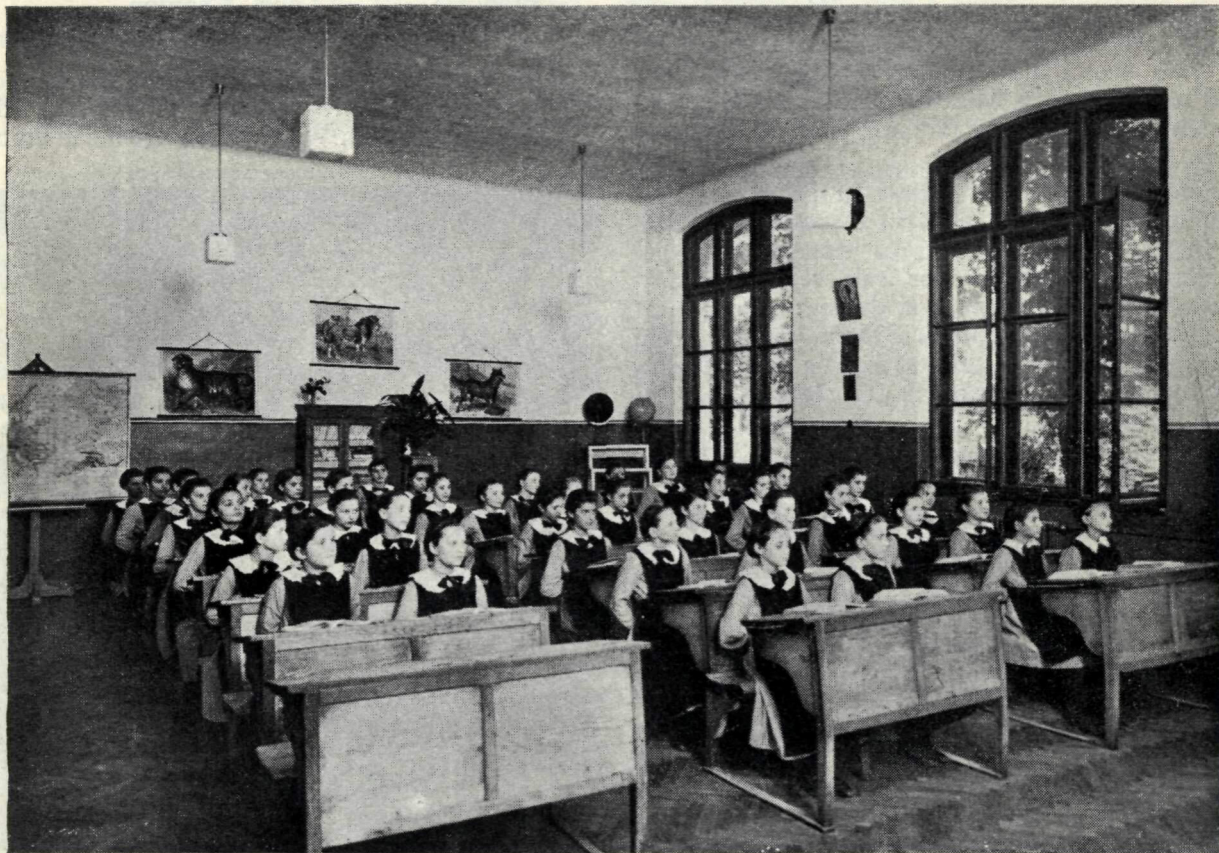
germană). La catalogul de Geografie pe Decembrie, Ianuarie, Februarie 1858, profesorul (sau profesoara) L. Villard, specifică programul: «Géographie particuliere de la Turquie d'Europe, de la Grèce, de la Russie, de l'Autriche, de la Prusse, de la Confédération Germanique, du Danemark, de la Hollande, de la Belgique et de la Suisse». Iar pe cel din Martie—Maiu 1859: «I-ère classe: Répétition de la Géographie de l'Asie, Géographie de l'Afrique et dessin des cartes. II classe: Fin de la Géographie politique de l'Europe et répétition. III classe: Continuation du manuel Ansart jusqu'à la division politique de l'Asie».

Catalogul de conduită tot în limba franceză e notat și semnat de directoare.

În cataloagele scrise în limba franceză, titlul școlii e tradus: «*Pensionnat de demoiselles du gouvernement, dirigé par M-lle Elise de Blaremborg*».

La examenul public din 1858 Eforia numește

stradă, localul oferea un adăpost de o liniște ideală în acel București dintre 1860 și 1890, el însuși așa de liniștit. Cuprindea, în primul rând, o clădire principală, acoperită, după moda timpului la clădiri importante, cu tablă de aramă, cu două catari de câte 8 încăperi, dintre care câte un vast salon în

Clasa I, în 1935

o comisie, în care intră profesorii Marsillac, Boerescu și Veniamin.

Pensionatul domnesc în palatul Ghica din strada Colței. Încă din al treilea an al directoratului d-rei Blaremborg, școala își schimbă din nou localul. După o ședere de doi ani numai în casa Doctor Turnescu, dovedită neîncăpătoare pentru numărul de eleve ce cuprindea acum instituțiunea, în Septembrie 1860 ea se mută în palatul Ghica din strada Serafim. Dărămat în 1890, pentru tăierea bulevardului Carol, palatul fostului Domnitor (1834 — 1842) și Caimacam (1856 — 1858) Alexandru Ghica era o clădire falnică ce ocupa locul (rămas până azi liber), cuprins, în spatele statuiei Brătianu, între aripa stângă a spitalului Colței și aripa dreaptă a Ministerului Domeniilor, peste drum de palatul Șuțu. Era o clădire din 1837, după cum se poate ceti pe medalionul de pe fronton.

Situat între o curte vastă și grădină, retras dela

mijloc. Salonul de la parter servea de sală de mâncare; cel de la etaj, dormitor în timpul anului, se transforma în sală de festivități. O scară de onoare, care se desvolta mai apoi în două aripi, ducea în luminosul «hall» dela etaj, unde se spunea rugăciunea de seară și unde, la apelul făcut de o elevă de clasa V (ultima clasă), cele o sută de eleve defilau seara în fața sub directoarei, cu acea «révérence» devenită o tradiție. La o oarecare distanță la dreapta, alăturat de spitalul Colței, se întindea corpul (cu un singur cat) al dependențelor, compus și acela din zece camere (bucătărie, spălătorie, rufărie, etc.).

Localul acesta putea cuprinde numărul de 100 de eleve ce figurase în primul proiect al Pensionatului domnesc, dar care dintr'atâtea pricini nu fusese ajuns până aci. În mijlociu, cam acesta este numărul elevelor școlii de prin 1875 până pe la 1890.

Timp de 30 de ani, Pensionatul ocupă palatul Ghica, care este privit ca locuința de drept și par'că de totdeauna a instituției. Strada Serafim, care o mărginește la apus, începe a se numi strada Pensionatului, nume ce a purtat până în anii trecuți, când i s'a dat numele de strada Vasile Boerescu.

Dacă direcția d-nei Iacobson este legată de Casa Manuc, de palatul Ghica e cea a d-rei Blaremburg, care a locuit într'insul patru ani din cei șapte câți a stat în fruntea școlii.

Trei mici documente, aflate în arhiva școlii, deschid o perspectivă în viața internatului dintre anii 1861 și 1864. Unul este un orar al clasei II (elementară sau superioară?) din Septembrie 1861:

Programme pour la 2-ème classe.

Lundi

9 à 10 M-elle Favre, Allemand
10 à 11 M-elle Favre, Français
1 à 2 M. Pascali, Valaque

10 à 11 M-elle Favre, Français
1 à 2 M. Pascali, Valaque

Jeudi

9 à 10 M-elle Favre, Allemand
10 à 11 M-elle Favre, Français
1 à 2 M. Pascali, Valaque

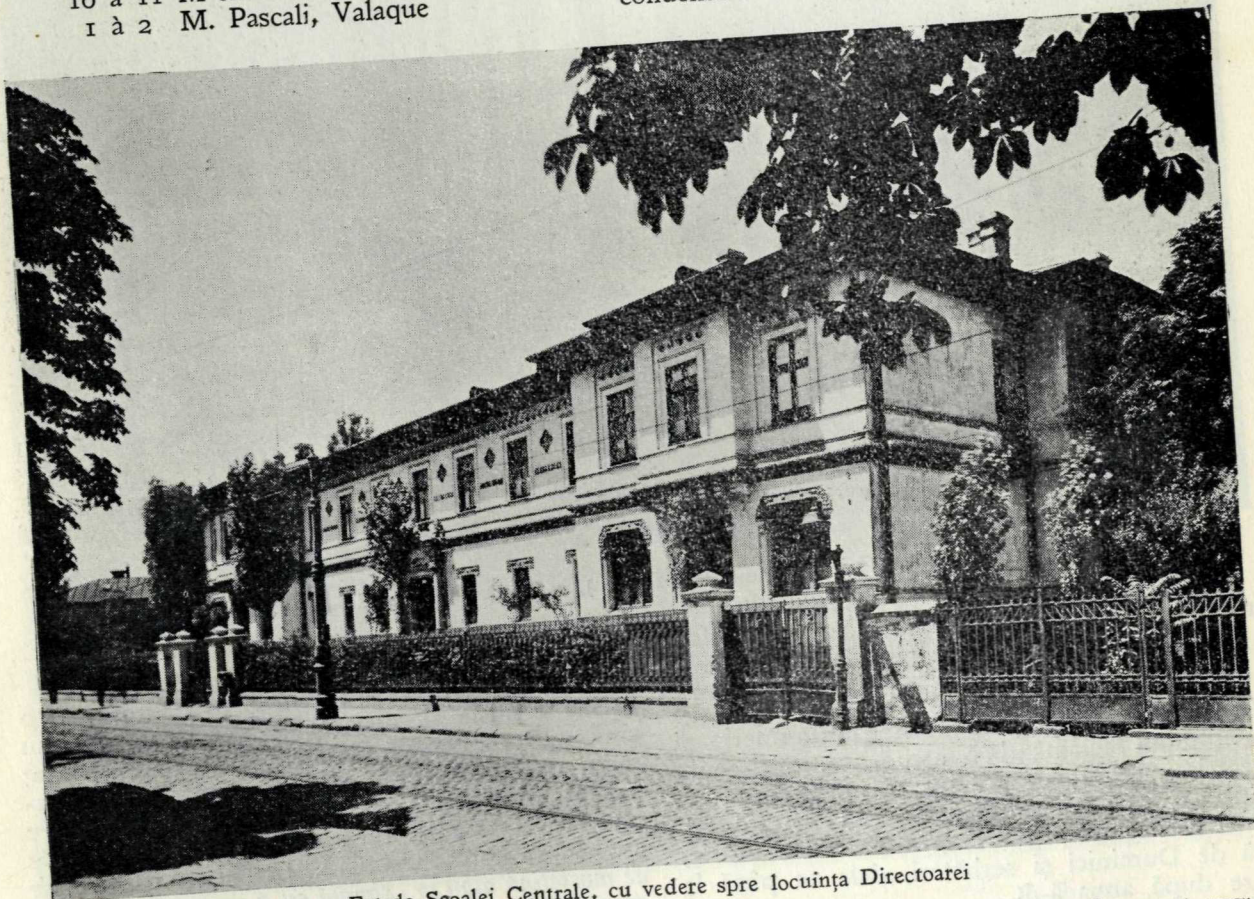
Vendredi

9 à 10 M-elle Favre, Allemand
10 à 11 M-elle Favre, Français
1 à 2 M. Pascali, Valaque

Samedi

9 à 10 M-elle Favre, Allemand
10 à 11 M-elle Favre, Français
1 à 2 M. Pascali, Valaque

Al doilea e un mănunchiu de reguli pentru internat, elaborat de d-ra Eliza Blaremburg ca o condensare a experienței sale de directoare, și

Fațada Școlii Centrale, cu vedere spre locuința Directoarei

Mardi

9 à 10 M-elle Favre, Allemand
10 à 11 M-elle Favre, Français
1 à 2 M. Pascali, Valaque

Mercredi

9 à 10 M-elle Favre, Allemand

prezintă Eforiei spre aprobare. În acest regulament e descrisă și uniforma ce se introduce în școală.

Reguli

Obligatorii pentru părinții elevelor și pentru elevele bursiere din Internatul statului aprobate de onor, Eforia a Instrucțiunii publice,

Art. I

Elevele nu pot ăși din pensionat ă decăt ă de dou ă ori pe lun ă. Spre mai mult ă regularitate, ora eșirei va fi fissat ă ăntre 5 și 7 ore s ăra s ămb ăt ă, iar cea de intrare luni dimineaș ă ănainte de 8 ore. Elevele ce vor ă voi s ă intre ă ăn pensionat ă Duminic ă,

ănsemnat ă pe o tabl ă pe p ărete gradul ă ănv ăt ăi-turei și all ă purt ărei de peste s ăpt ăm ăn ă all ă fi ă-c ărei eleve.

Art. IV

Nici unui t ăn ăr ă nu este permiss ă a-ș i lua rudele acass ă sau a le vedea ă ăn pensionat ă.

Coridorul dela clasele I—III, (laturea de R ăsarit), ăn lumina soarelui de dup ă amiaz ă

vor ă trebui s ă se affle aci ănainte de 7 ore. Afar ă de orele indicate nici o elev ă nu va mai putea eș i.

Art. II

ăngrijirea material ă și administraș iunea interioar ă a Institutului reclam ănd ă o mare parte din timpul ă Directricei, se ăntelege c ă nu va putea priimi pe p ărinș i la orice or ă a ș illei. Timpul ă fissat ă dar pentru assemenea priimiri va fi ăn toate ș illele, afar ă de Duminici și serb ători, dela 12 p ăn ă la 2 ore dup ă amiaz ă-ș i.

Art. III

Elevele care nu-ș i vor ă face datoriile ăn cursul ă s ăpt ăm ănei, fi ă ăn privinș ia purt ărei, fi ă ăn privinș ia ănv ăt ăi-turei, se vor ă opri Duminica ă ăn pensionat ă, f ăr ă ca p ărinș i s ă le p ăt ă reclama. Spre acest ă scop ă ăn salonul ă de convorbire, se va afla

Art. V

Elevele vor ă avea o ămbr ăc ăminte uniform ă: o rochi ă cenuș i ă și zuav ă¹⁾ de aceș i culore; unu simisetu²⁾ de percal ă f ăr ă dantele nici ornamente; manecuș ie assemenea; coifur ă simpl ă, p ărul ă ămpletit ă. ăn genere scule, panglice, bijuterii și altele nu vor ă fi primite. La essamene și la adun ări de etichet ă uniforma trebui ă a fi compus ă de o rochi ă de musselin ă alb ă pr ă simpl ă cu o eș arp ă de panglic ă de culoarea clasei ă ăn care se afl ă eleva: Clasa I-a se va distinge printr ă panglic ă albastr ă; 2-a printr ă panglic ă pembea; 3-a printr ă panglic ă roș i ă cu marginile albe; 4-a printr ă panglic ă roș i ă; 5-a printr ă panglic ă roș i ă cu marginile negre.

¹⁾ Ilic, h ăinuș ă scurt ă cu sau f ăr ă m ănici.

²⁾ Chemisette (bluz ă).

Art. VI

Programma Institutului fiindu conformă cu regulile impuse de onor. Eforiă, precum și studiile elevelor, distribuțiunea orelor și a classelor, părinții nu voru puté pretinde nici o schimbare acéstă privință.

Art. VIII

Părinții ce voru dori a-și vedea pe fiicele D-loru nu voru fi priimiți în Internatū de câtū de două ori pe săptămână, Mercuria și Vinerea, dela 4 până la 6 ore séra spre a nu adduce desordine în ocupațiunile elevelor.

Aceste reguli se voru osserva cu totă rigurositate.

Poenaru A. Ghitzescu Zalomit
I. Maiorescu Secretaru, A. Joannescu

(Aprobat cu adresa Nr. 373, 1861, Febr. 10).

așezate de fundatoare, experimentate de ea, ca și de urmașa ei; iar dacă ceruse aprobarea Eforiei, d-ra Blaremburg nu căutase alta decât întărirea autorității cu care să le impună părinților.

In fine, iată o listă de mâncare, arătând regimul internatului pe acea vreme:

« I. Orele de mâncare a elevelor sunt: gustarea la 7—8, prânzul la 1½ și cina la 6 ore.

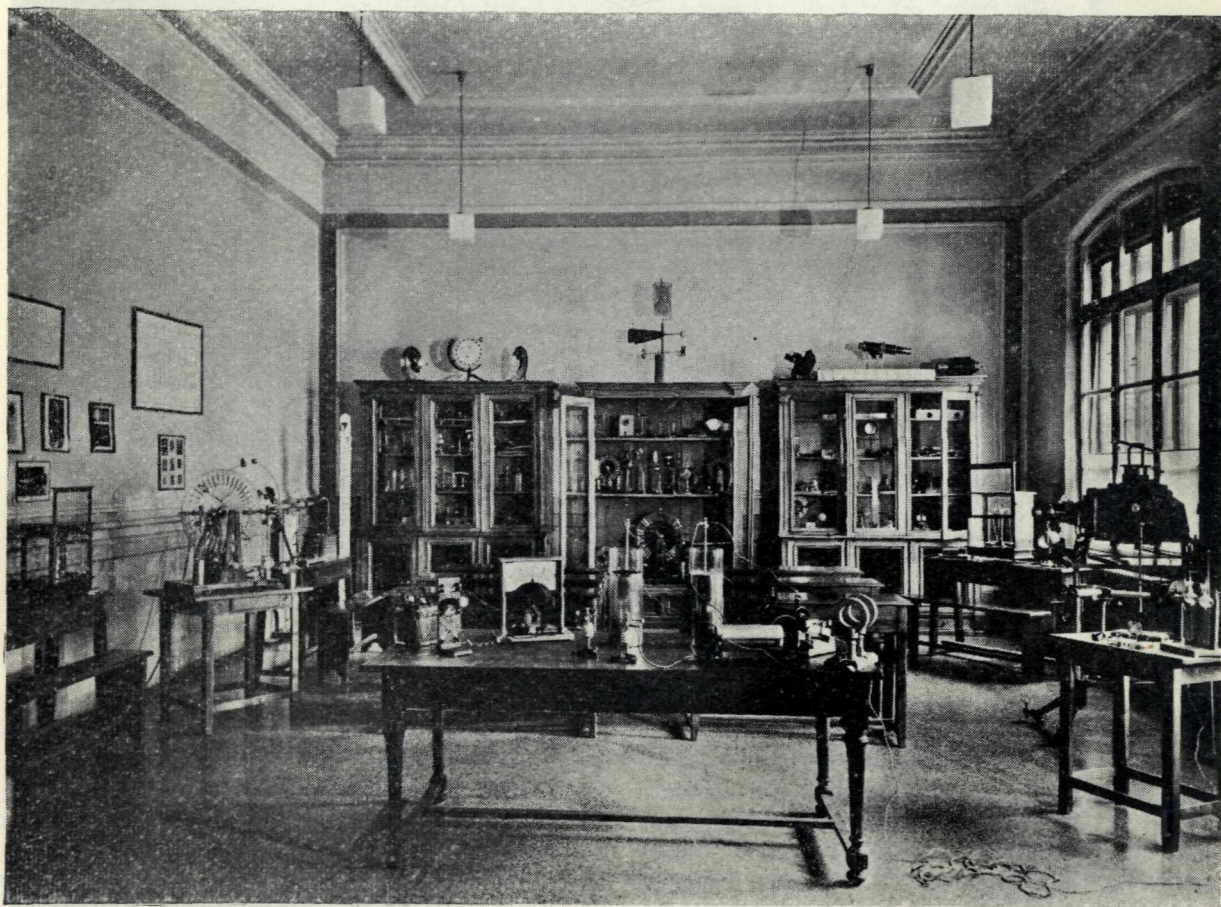
II. Bucatele se compun din:

A) la gustare, cafea cu lapte și uă franzelă

B) la prânz, supă, rasolū cu garnitură, unū feliu de bucate, friptură și de trei ori pe săptămână prăjitură sau lapte cu orezu; și pâne nemzească câtă trebuie;

c) la cină un fel de bucate, iar guvernantelor li se dă la 5 ore café cu lapte ».

Invățământul între anii 1858 și 1864. Limba fran-

Sala de fizică

Cu excepția costumului de paradă, uniforma fixată în aceste prime timpuri se transmite mai departe generațiilor următoare (vezi fotografia absolventelor din 1875) și, cu mici modificări, se păstrează până astăzi.

Nu erau reguli nouă, ci cele vechi și înțelepte,

ceză, pentru care școala are din 1858 doi profesori speciali, continuă a fi cultivată cu predilecție, formând, ca și pe timpul D-nei Iacobson, obiectivul principal al instrucțiunii «demoazelor». D-ra Blaremburg angajează guvernante «cu anul» din care unele, cel puțin, provin din Franța. Rezul-

tatele ce se obțineau cu un asemenea personal, cu programa și orarul ce știm, trebuie să fi fost apreciabile, dacă judecăm după încrederea ce respiră în următoarele rânduri dintr'un raport al directoroarei către Eforie, în preajma examenului de sfârșit de an din 1861: «fiindă-că astă-zi se începe

este permisă și în viitoru a urma asemenea, căci eu am făcut'o aquésta pentru frequentarea limbei».

Ca orientări nouă în învățământ e de notat în vremea aceasta stăruința cu care Eforia cere să se introducă în ocupațiile bursierelor economia do-

Laboratorul de chimie

esaminarea elevelor la limba franceză în clasele superioare, în cari studiile în această limbă sunt întinse; — subsemnata invită și roagă pe onorata Ef[orie] să binevoiescă a trimite unu comisară adhoc cu cunoștințe speciali de acésta limbă, spre a fi față la esaminare»¹⁾ Iar un alt raport al directoroarei, către Minister²⁾, desvăluie scrupulele directoroarei pentru rolul absorbant al limbei franceze într'o școală românească a Statului: «Geografia și Historia s'au făcutu până acum în limba franceză cu Professoru specialu; nu știu dacă îmi

mestică, studiu ce «se face în cele mai însemnate pensionate de fete din Europa»; iar în 1862, ca urmare la raportul mai sus citat al directoroarei, dispoziția ce ia Ministerul ca studiul Istoriei și al Geografiei să înceapă a se face *în românește* (1862 Sept. 25)¹⁾. Limba franceză nu mai e deci limba în care e înfățișat mai tot învățământul, ci tinde a lua numai rangul de materie de învățământ. Cu aceasta, instituția, care avea mai mult caracterul unui pensionat francez, începe a lua fizionomie de școală românească.

Iată și lista profesorilor ce funcționau în școală în 1863, Oct. 23:

¹⁾ Arhiva Școalei, raportul Nr. 29, 1861, Iunie 26,

²⁾ Din 11 Sept. 1862 Eforia Școalelor s'a desființat (școalele atârând de atunci direct de Ministerul Instrucțiunii Publice).

¹⁾ Semnează Ministrul N. D. Racoviță.

NUMELE DOMNILOR PROFESORI DELA INSTITUTUL STATULUI DE FETE DIN CAPITALĂ
CU SPECIFICĂRILE CUVENITE¹⁾

Nr. cor.	NUMELE ȘI PRONUMELE	De când funcționează și pentru ce clasă	Ce obiecte sunt obligați a preda	Ce alte funcțiuni mai ocupă	Observațiuni
1	C. Cioflanu	1860, cl. IV, V	Limba română obiectele cuprinse în progr. acestor clase	Verificator general la Ministerul Cultelor	A absolvit un gimnaziu în Seminar
2	T. Pascali	1861, cl. I, II, III	Idem	Institutor de cl. III primară în Capitală	
3	L. Chardon	1856, cl. III, IV, V	Limba franceză de obiectele cuprinse în program	Profesor de această limbă la școala de medicină	
4	B. Catulescu	1857, cl. I, II, III, IV, V	Religiunea	Profesor de Religie în gimnaz. Sf. Sava	
5	R. Neumeister	1862, IV, V	Limba germană	Profesor de această limbă în gimnaziul Sf. Sava	
6	A. Daperer	1861, cl. IV, V	Desemnu		A fost profesor la internatul lu Seviton și elev al școlii speciale din Lausanne
7	B. Franchetti	1863, cl. III, IV, V	Muzica vocală	Prof. tot de muzică la Gimn. Sf. Sava	
8	Mathilde Sauvage	1863, cl. I, II, III	Lucru de mână și cetire în limba franceză		Crescută în mănăstirea Notre Dame de Sion la Paris
9	Maria Bernard	1862, cl. IV, V	Cetire în limba franceză și mitologie		Crescută în mănăstirea du Bon Secours la Paris
10	Frederica Olescin	1863, cl. I, II	Lucru de mână și limba germană		Crescută în institutul Repser la Sibiu
11	Frederica Potoșnițu	1863, cl. I, II, III	Traducere din l. fr. în rom. și l. germ. în cl. III		A fost 5 ani în internatul Statului la Craiova și crescută în mănăstirea de Benedictine la Triest.

Doamna Elena Cuza, patroana școlilor de fete din Principatele-Unite, la Pensionatul Domnesc de fete. Un moment important în viața școlii în această perioadă a fost venirea în mijlocul elevelor la distribuția premiilor din 1862 (1 Iulie) a Doamnei Țării²⁾. Darea de

¹⁾ Arhivele Statului, dosar 412 din 1863, Octomvrie 23, pag. 162.

²⁾ Vara anului 1862 e însemnată prin inițiativa Doamnei Elena de a înființa Azilul de orfani care-i poartă numele. Decretul pentru înființare poartă data de 18 Iulie; iar clădirea

seamă a acestei vizite se poate citi în Nr. 143 al Monitorului Oficial al Principatelor-Unite, din 2 Iulie 1862:

« Ieri s'a făcut distribuțiunea generală a premiilor la pensionatu de Domnișoare dirigit de Domnișora Elisa Blaremburg. Impărțirea premiilor s'a făcut de către Măria Sa Doamna.

localului se începe la 29 Iulie același an. Azilul « Elena Doamna » se deschide în Septemvrie 1863.

« Măria Sa a sosit la 1 oră dupe amiași cu suita. La darea jos din trăsură Măria Sa Dómna a fost primită de către Domnia lor Domni Ministri ¹⁾, între care se afla și notabilități. La intrarea salonului se afla înșiruite două rânduri de eleve și Domnișóra de Blaremburg directrița. Elevele au primit pe

cuvânta în tot de-una pe Protectoarea instrucțiunii ».

« Măria Sa Dómna a răspuns în chipul următor la aceste cuvinte:

« « Simț cea mai mare bucuriă când viu să încu-

Sala de științe naturale

Măria Sa Dómna cu salutarea « Să trăiți, Măria Vóstră ». După intrarea în salonul de distribuțiune, Domnia Sa Domnul Ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor ²⁾, adresându-se către Măria Sa Dómna, au pronunțat cuvintele următoare:

« « Măria Ta, Ați fost patróna scolilor din Moldavia; astăzi când amândouă țările sânt unite sperăm că Veți patrona tóte școlele de fete.

Mamele de familii tresar de bucurie văzând pe Domnitoarea Românilor, că vine să încununese silințele copilelor lor și să încurajeze amórea studiului. Părinții, plini de recunoștință vor bine-

nunesu meritul junelor eleve care sunt fericirea familiilor și speranța patriei nóstre » ».

« Inainte de împărțirea premiilor elevele au executatu pe piano și au cântatu în cor și în parte deosebite bucăți de musică. Măria Sa Dómna a rămas mulțumită de acest examen musical. Dupe aceste s'a început distribuțiunea premiilor. Fiecare elevă premiată se presinta înaintea Măriei Sale Dómnei ca să-și priimescă resplátirea silințelor sale; Măria Sa Dómna adresa elevelor cuvinte încurajietóre.

« Dupe distribuțiunea premiilor Măria Sa Dómna a trecut ca să vază lucrările de mână făcute de către eleve. Dupe ácستا Măria Sa Dómna s'a retras adresând mulțumiri domnișóarei de Blaremburg directrița ».

Darea de seamă se încheie cu gentila informație:

¹⁾ Prezident al Consiliului de Miniștri era atunci Nicolae Krețulescu,

²⁾ Ministru al Instrucțiunii Publice la data aceea era G. Crețeanu.

« Dupe plecarea Măriei-Sale, elevele au dansat, încheind cu aceasta solemnitatea distribuțiunii ».

Iată și două liste de cărțile — trimese de Eforia Școalelor — ce se distribuiau pe atunci ca premii elevelor:

« Essemplarie:

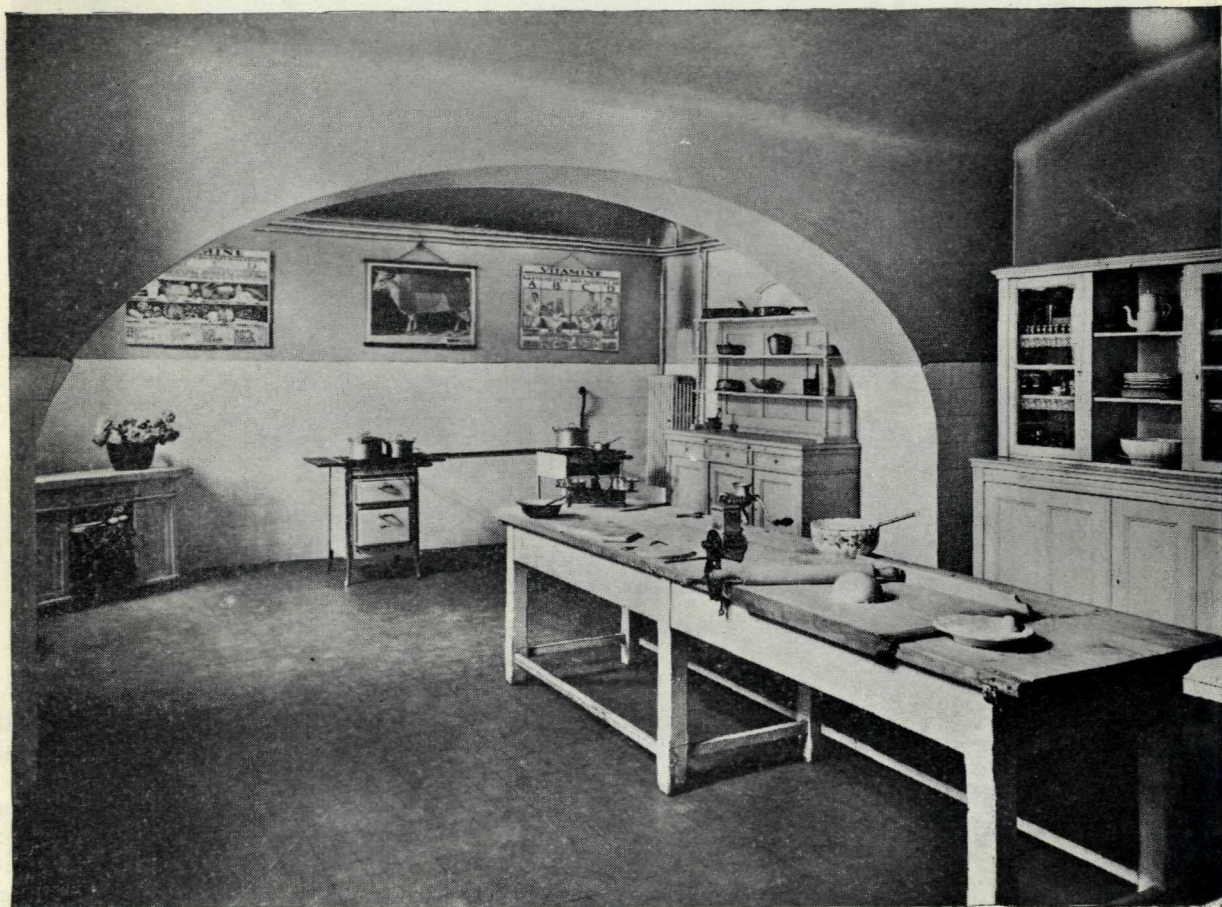
- 10 Epistolele și Evangheliile de N. Bălășescu.
- 8 Tractate de Morală practică
- 2 Salba litterară
- 2 Avutul și săraculu
- 2 Traianu în Dacia
- 1 Plutarchu
- 2 Faptele eroilor
- 1 Istoria Românilor de Laurianu
- 2 Prietina copiilor
- 10 Aritmetica mică de Pavel

- 1 Platen idem
- 1 Scherers deutscher Dichterwald
- 1 Milton: Paradis perdu
- 1 Lavater: Worte des Herzens
- 2 Massillon: Petit Carême
- 1 Aventurele lui Télémaque
- 1 Les Orientales de V. Hugo
- « Să se adaoge
- 1 Magazinul pentru istoria Daciei V și
- 1 Istoria lui Fotino de Sionu »
- 62 adică șase-zeci și doi essemplarie

Director,

« Nr. 1942, Iunie 28, 1860 I. Maiorescu »

- 3 Evanghelia
- 2 Flori de pietate
- 1 Minunile naturei

Sala de gospodărie

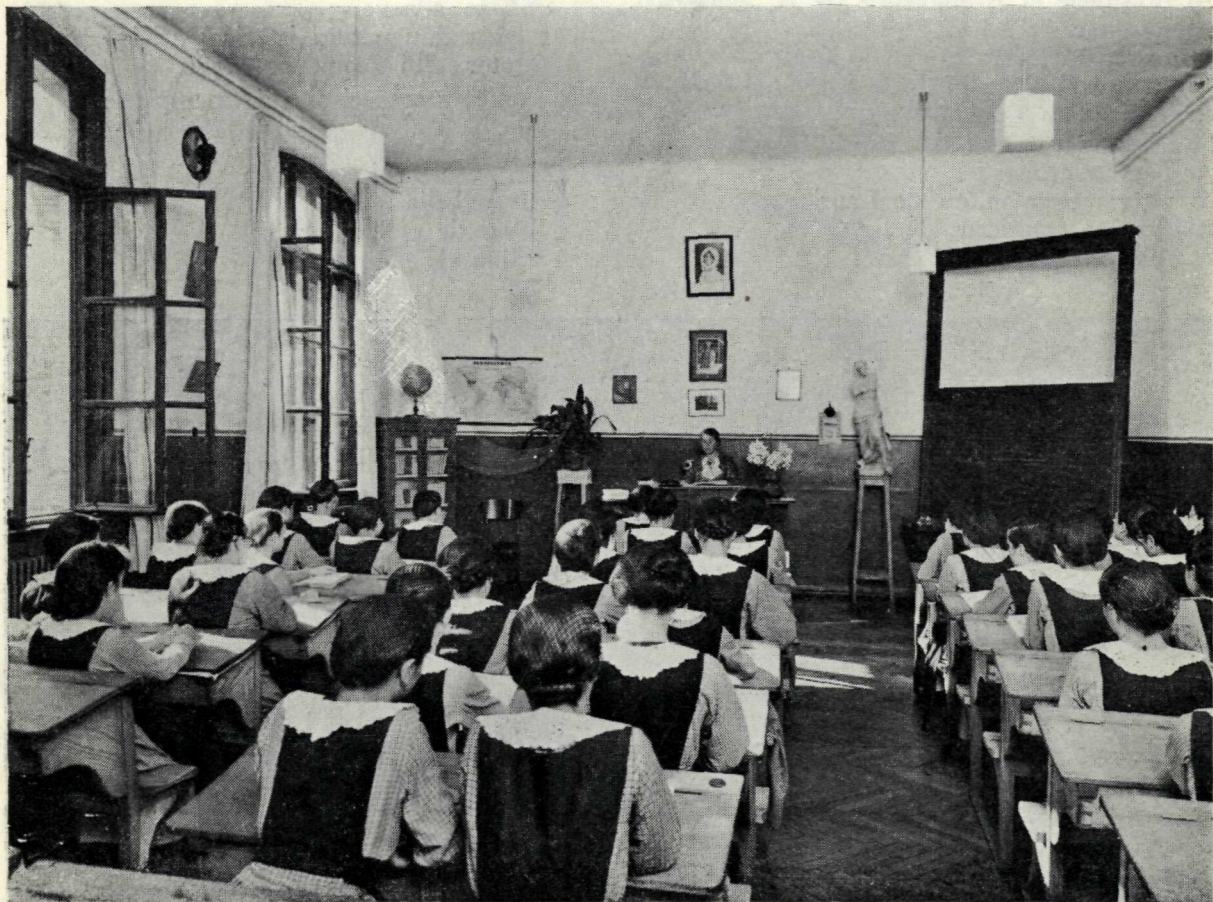
- 6 Grammatica de Stellescu
- 2 Bucuru
- 1 Chateaubriand: Histoire de France
- 1 Sämtliche Werke von Körner
- 1 Uhland Gedichte
- 1 Schiller idem

- 7 Biblia sacră
- 1 Accidents de l'enfance
- 1 Robinson de 12 ans
- 1 Leçons et contes pour les enfants
- 1 Délices de la vertu
- 1 Six nouvelles

- 1 Prix de la jeunesse
- 1 Tableaux de la nature
- 1 L'Egypte et ses merveilles
- 1 Soirée du père
- 2 Verger des écoliers
- 2 Après le travail

în școală, pe când numărul « pensionarelor » se reduce, dela 40, câte erau la venirea d-rei Blaremberg, la 12, în 1864.

Această lărgire a mijloacelor ce Statul punea la dispoziția școlii (și care coincidea cu îndoitul fapt al Unirii Principatelor și al secularizării averilor

Clasa a VII-a în 1935

- 1 Aventures de Roger
- 1 Histoire du roi René
- 1 Récits de l'histoire des Grecs
- 1 Prix du premier âge
- 1 Le trésor des voyages
- 1 Travail et industrie
- 1 Le petit Bossu

1861, Iunie 28

Director,
I. Maiorescu

Încă din ultimii ani ai direcțiunii d-rei Blaremberg, Ministerul ia o serie de dispozițiuni care tind să modifice caracterul școlii, aducând-o din ce în ce mai aproape de tipul de școală de Stat.

Mai întâiu asistăm la o mai largă participare a Statului la cheltuielile școlii. Numărul bursierelor crește considerabil: în 1861 se găesc 80 de bursiere

mănăstirești) corespunde și cu o democratizare a instituției și cu o tendință de a aplica această mărinimie meritului personal al celor care aveau să beneficieze de ea.

În 1863 se introduce concurs pentru obținerea burselor. Sofia Condeescu, Elena Mavru, Elena Fusea, Maria Arion, Maria Rosetti — și toate aspirantele de acum înainte — trebuie să treacă examen în fața unei comisiuni compusă din « Rectoarele gimnaziului ¹⁾, de trei profesori din gimnaziu și de directoarea institutului », pentru a fi bursiere; de aci încolo, au a lupta uneori 44 de inse pentru o bursă întreagă și patru jumătăți, câte se publică în 1863, de ex., pentru « Internatul de fete al

¹⁾ E vorba de Colegiul național Sf. Sava (v. mai sus lista profesorilor).

Statului (Blaremburg) din București» (Monitorul Oficial Nr. 55 din 16 Martie 1863).

Ca o măsură de tranziție spre tipul de școală ce avea să aducă legea din 1864, încă din 25 Septembrie 1862, un ordin al Ministerului cere directoarei să nu se mai primească în școală decât copile care vor fi absolvit două clase primare (la vreuna din școlile primare ce se înființaseră în București începând din 1859) și care nu vor fi mai mici de 9 ani¹⁾.

În toată această perioadă de tranziție, titlul școlii variază în mod surprinzător: adresele Eforiei și ale Ministerului poartă când «*Pensionatul Domnesc de fete*», când «*Internatul de fete al Statului*», când «*Școala Centrală de fete*», când «*Institutul de fete Blaremburg*» (29 Ian. 1863).

Iar Monitorul Oficial, în Martie 1863, tipă-

pentru cea din urmă oară în 1861, Ianuarie, pe o adresă. Cel de «*Școala Centrală*» apare întâia oară în 1862 (Septembrie 29), când începe a se aplica «*unificarea sistemului de învățură pentru așezămintele de educațiuni publice dincolo și dincoace de Milcov*» și se anunță convocarea unui «*Consiliu superior de Instrucțiune publică, carele...* să proiecteze o lege de reorganizare generală și unitară a învățământului».

După șapte ani de funcționare, Domnișoara Blaremburg își prezintă, la sfârșitul lui Iulie 1864, demisia din postul de directoare a Școlii Centrale¹⁾.

¹⁾ La începutul anului 1864, se ivise, la autoritatea școlară, oarecare neîncredere (pe cât se pare nejustificată) față de conducerea D-rei Blaremburg. O comisiune de inspecțiune (Davila, Aug. T. Laurianu) opinase că localul lăsa de dorit

A sunat! În grădina mare, în recreația dintre ore

rește: «*Internatul de fete al Statului (Blaremburg)*». Titlul de «*Pensionat Domnesc*» se întâlnește

¹⁾ Totuși, ordinul din 31 August 1863 admite la concurs limita de 7 ani, cu condiția ca aspirantele «*să știe să cetească și să recite rugăciunea*».

în privința condițiilor igienice. D-ra Blaremburg jignită prin chiar tonul și unele cuvinte ale membrilor comisiunii, protestează cu tărie, invocând trecutul ei de directoare, atâtea rapoarte elogioase de inspectori, creșterea ei în «*diferite state*», tradițiile de conștiințiozitate ale familiei. Legea dela 1864 o surprinde în temerea că poate odată și-ar pierde

Timp de patru ani se succed la direcție mai multe persoane: d-ra *Sofia Fotescu* (o lună), d-na *Maria Burginska*, fostă până atunci directoare la Externatul (de sigur, primar)¹⁾ de fete din Târgu-Jiu (un an), o doamnă *Jeanne Martin*, d-na *Paraschiva Crainic* (până în Februarie 1866), după care direcția e ocupată provizoriu de d-ra *Louise Favre*, « guvernanta » (subdirectoarea) de până atunci a școlii²⁾.

II. A DOUA EPOCĂ IN VIAȚA INSTITUTULUI: ȘCOALĂ CENTRALĂ DE FETE (1864—1935)

Prima fază: 1864—1893. Școala Centrală de fete, organizată prin legea dela 1864, devine școală secundară cu cinci clase. Vechiul Pensionat Domnesc fusese o instituție unică în felul său: pe de o parte un așezământ care se adresa unei elite a fetelor din societatea românească, a căror admitere în pension era o favoare princiară acordată familiei; pe de alta, o instituție completă de curs primar și secundar, toată durata studiilor fiind de 6 ani.

Noua școală are să aibă împreună cu școlile din Iași și din Craiova aceeași organizare. Larg deschisă întregii societăți românești, primește eleve din Capitală ca și din provincie, dar selecționându-le, nu după naștere, ci după merit (prin concurs); totdeodată, absorbind treptat cele trei clase primare existente, după doi ani dela votarea legii nemai primind decât absolvente a 4 clase primare, devi e o școală exclusiv secundară, cu cinci ani de studiu.

Programa. Orientarea școlii. Materiile sunt în număr de șase: geografia cu istoria formează un singur obiect; științele naturale sunt unite cu științele fizico-chimice. O singură limbă streină,

postul de directoare la Școala Statului. Pentru a-și asigura o ieșire în viitor, ea cere să i se permită a-și păstra și în noua organizare a Școlii cele 12 pensionare ce-i mai rămăseseră (cu care la nevoie, mărturisese chiar ea, și-ar putea reconstitui pensionul ce-l avusese odată). Refuzul net ce i se opune de Ministrul de atunci (D. Bolintineanu) o hotărâște să demisioneze. Retrăgându-se dela direcția Școlii Centrale, d-ra Blaremburg deschide din nou un pensionat particular, pe care-l continuă până pe la 1870. Cele douăsprezece pensionare ce-i mai rămăseseră în 1864 dela « Pensionatul domnesc », au urmat-o. D-ra Blaremburg a decedat în 1897.

¹⁾ « Externatul de fete » este numele curent pentru școlile primare de fete, până pe la 1864.

²⁾ D-ra Louise Favre a ocupat postul de « guvernantă » a Școlii Centrale din București între anii 1855 și 1869. În acest din urmă an d-ra Louise Favre trece ca directoare la Școala Centrală din Craiova, unde funcționează până la 1900. A decedat în 1923.

franceza, se păstrează în toate clasele; limba italiană și germană se propun deocamdată numai în clasa cea mai înaltă.

Studiile sunt repartizate în cele dintâi patru clase. Nivelul lor este foarte modest: la limba română, în primele trei clase, domină exclusiv gramatica: mai pe larg « desvoltată » în clasa II și « aprofundată » într'a III-a. Treapta cea mai înaltă la care se ridicau elevele din clasa IV erau regulele stilului, compuneri; lectură nu se specifică și nici nu se prevede în general (deși, probabil, se făcea); cu atât mai puțin istoria literaturii române.

Mai precisă decât cea de limba română, programa limbei franceze, pe lângă nelipsita gramatică (aceasta trebuie învățată însă în manuale scrise în românește), prescrie lecturi din « *Morceaux choisis* » (chiar din clasa I); din *Fables de La Fontaine*, în clasa III; din *Télémaque*, din *Théâtre de Racine*, « precum și din alți autori » în clasa IV. Atât. Clasa V nu are program amănunțit. Elevele, « mai ales cele destinate a deveni institutrice, vor asculta un curs de pedagogie cu toate auxiliarele necesarii ».

Va să zică școala, cel puțin pentru o parte din elevele sale, se preocupă acum de orientarea lor spre o carieră, fără a se obliga să le pregătească deplin pentru aceasta și cu atât mai puțin a le asigura obținerea unui post.

Pe de altă parte, cu toată grija de a ridica nivelul studiilor și de a întocmi pentru fete o școală secundară mai sistematică, sfortarea e așa de timidă, încât programa rămâne la o distanță considerabilă de programa liceelor de băieți, cu care atunci nu i-ar fi trecut cuiva prin minte că s'ar putea asimila vreodată. Incepând din această vreme, instituția e numită exclusiv *Școala Centrală*.

Semnificația titlului de Școala Centrală. Titlul acesta a avut în trecut o circulație mai mare.

Numele de « Școala Centrală » se aplica la începutul veacului XIX la cele două școlile mai înalte de băieți din Țara Românească, și anume la cea care avea să devină « Colegiul național Sf. Sava » și la cea din Craiova (actualul « Colegiu Carol I »). Școala Centrală de băieți din Craiova păstrează acest nume până în 1848, cât timp n'are decât 4 clase « umanioare »¹⁾, adică primele patru clase secundare. Cât despre școala dela Sf. Sava, numele de Colegiu se aplică (de prin 1832)²⁾ la întreaga instituție, pe când cel de « Școala Centrală din București » desemnează numai « secțiunea umanioară » din acea școală¹⁾. Numele de Școala Centrală pare a distinge aceste clase

¹⁾ P. Rășcanu: *Istoricul Invățământului secundar*, Iași, 1906, pag. 81.

²⁾ v. « Regulamentul Școlilor ».

precum și de cele primare («începătoare»), de cele «complementare» (cursul superior de liceu), ținând mijlocia între ele.

Fiindcă deci titlul acesta devenea sinonim cu acela de clase secundare (supra primare), el începe să se aplice în mod firesc Pensionatului, când acesta elimină treptat din sânul său clasele începătoare, devenind o școală exclusiv secundară.

Profesorii, personalul. În noua organizare a școlii, recrutarea profesorilor se face prin concurs, și tot

educațiunea în institutele centrale de fete din România sau în alte institute de același grad din țară sau din străinătate; să cunoască bine limba română și una din limbile streine, «franceză, italiană sau germană»; pentru profesori, în genere «să-și fi terminat cu bun succes studiile gimnaziale» iar pentru cel de pedagogie în deosebi, «să fi făcut studiile filosofice și în special cursul de pedagogie».

Publicate în 4 Decembrie 1863, concursu-

Sala de mâncare

(în subsol; ferestrele mari din dreapta dau în așa zisa curte englezească)

prin concurs alegerea personalului administrativ, a «gubernantei» (cu salariu de lei 5.400 anual) și a celor 6 «sub-gubernante» (cu salariu de lei 1.800 anual).

Condițiile ce se cer concurenților sunt: pentru guvernantă și sub-gubernante, «să-și fi făcut

¹⁾ Urechia: *Istoria Școalelor*, t. I, pag. 137—138 «Școala Centrală sau gimnaziul», și t. IV, pag. 265 și 269 «Așezare de cheltuielile școalelor publice ale Țerei Rumânesci» (pe 1832). Vezi și t. I, pag. 189, P. Poenaru: *Discurs*, August 1832: «Pentru învățători mai înalte s'au așezat două alte școale centrale, una în Craiova și alta aci, în București».

rile se țin pe rând, pe materii, în cursul lunilor Ianuarie, Martie și Septembrie 1864. Numirea acestui personal se face acum prin decret domnesc.

Iată lista profesorilor (unii noi numiți, alții confirmați) ce aveau să aplice noul program:

«Părintele Beniamin Catulescu, professore de Religiuine;

«D-1 Marin Mihăescu, professore de Istorie și Geografie;

«D-1 Grigore Lascu, professore de Aritm. și Științe Naturale;

« D-șora Constanța Dunca, profesoare de pedagogie;

« D-l Alex. Russo, profesoare de limba germană;

« D-l B. Franchetti, profesoare de Musica vocale;

« D-l I. Diacovici, profesoare de Dessemnu și Caligrafie;

« D-l Sava Șomănescu, profesoare de limba Română;

« D-na M. Burginsca, Directoare provisoriu a Internatului;

« D-ra Luisa Favre, guvernantă ».

(După decretul semnat la 17 Octombrie 1864 de Domnitorul Alecsandru Ioan Cuza)

Domnitorul Ministerului Instrucțiunii conține următorul tablou, din care se văd studiile profesorilor și diferite date privitoare la ei și la populația școlii, cum și distribuția elevilor pe clase.

Tot de aci se vede că Școala Centrală, care în realitate continua Pensionatul Domnesc de fete, — în calitatea ei de acum, de școală secundară propriu zisă, începe a fi socotită ca o instituție nouă, creată în 1864!

Din acest tablou au dispărut toate numele streine, toate guvernantele angajate cu anul de d-ra Eliza

selecționate câțva timp prin concurs. Comisiunea examinatoare pentru aceasta era compusă din doi profesori ai școlii și directoare. Materiile din care erau examinate erau cele ce se predau în școală, între care, bine-înțeles, și limba franceză.

Atribuțiunile acestui personal sunt foarte amănunțit specificate în « Regulamentul pentru internatele de fete » (Mon. Of. Nr. 289 din 21 Decembrie 1864); aproape nimic nu e lăsat la inițiativa direcțiunii.

În concepție, ele oglindesc principiile de educație, iar forma în care sunt redactate aceste prescripții, poartă pecetea curentelor lingvistice ale timpului.

Obligațiunile didactice ale directoarei sunt:

a) « De a priveghea regulata frecvență a claselor de către profesori, adnotând intrarea și ieșirea lor peste orele defipte în registrul de prezență ».

Unele dispozițiuni denotă o curioasă neîncredere în regimul familial:

« A nu permite sub niciun cuvânt rămânerea peste noapte a copilelor pe la casele părințești »...

Nr. curent	Numele și Pronumele Profesorilor	Ettatea		Studiile ce au făcut	Studiile ce predau	De ce clasă	Data numirii în postul actual			Populațiunea institutului pe clase						Total		
		Între 15-20 ani	Dela 20 ani în sus				Anul	Luna	Ziua	Anul înființării institut.	Secția elementară			Secția superioară				
											I	II	III	I	II		III	
1	Păr. B. Cătulescu	—	51	Cursul gimnazial	Religiune	În toate clasele	1864	Oct.	18									
2	Sava Șomănescu	—	30	8 clase gimnaziale	Limba română		1864	Sept.	30									
3	Marin Mihăescu	—	45	Idem	Istoria și geogr.		1864	Oct.	18									
4	Grigore Lascu	—	30	Idem	Aritm. și Șt. nat.													
5	Constanța Dunca	—	—	Științele literare	Pedagogia					1864	10	12	30	17	18	15	102	
6	Ionu Diacovici	—	54		Desen și Caligr.													
7	Amelia Bulard	—	35	5 cl. gimnaziale	Limba franceză		1864	Sept.	10									
8	A. Ruso	—	—	Studii politehnice în Viena	Limba germană		1864	Oct.	10									
9	B. Franchetti	—	—	In conservatorul de Milan	Muzica vocală													

Blaremburg. O întregă lume, o anumită atmosferă dispărea din școală cu ele.

Unii din foștii și noii profesori fac parte și din corpul didactic al « gimnaziului » Sf. Sava: B. Cătulescu, Franchetti¹⁾.

Administrația și contabilitatea. Legea dela 1864 nu sistematiza numai învățământul; ea preciza și administrația și organiza contabilitatea școlii.

După noua lege, personalul administrativ se compunea din directoare, o « guvernantă » (subdirectoare) și 6 pedagoge (care, chiar din anii precedenți, după cum se vede din corespondența directoarei cu Ministerul, cată să fie « indigene »).

Directoarea trebuia să fie numită prin decret domnesc; « guvernanta » și pedagogele au fost

Sau o sollicitudine cuminte:

« A priveghea ca la intrarea lor elevele să nu pună aplecare spre lux, să le combată aplecarea cu toate mijloacele de care dispune o bună mamă ».

O prudență foarte trează:

« A priveghea și a feri pe eleve de orice contact cu servitoarele școlii ».

« Directoarea poate, cunoscând împrejurările casnice ale părinților unei eleve, să nu-i permită ieșirea acasă chiar un an școlar... ».

Anumite prescripțiuni sunt de o actualitate impresionantă:

« La intrarea elevilor după petrecere de mai multe zile sau săptămâni în familie, directoarea își va face cele mai serioase studii, din observarea conduitei și a sentimentului moral al elevilor intrate... ».

¹⁾ Șt. Pop: Colegiul național Sf. Sava, în « Boabe de Grâu », Nr. 7, a. IV (1933).

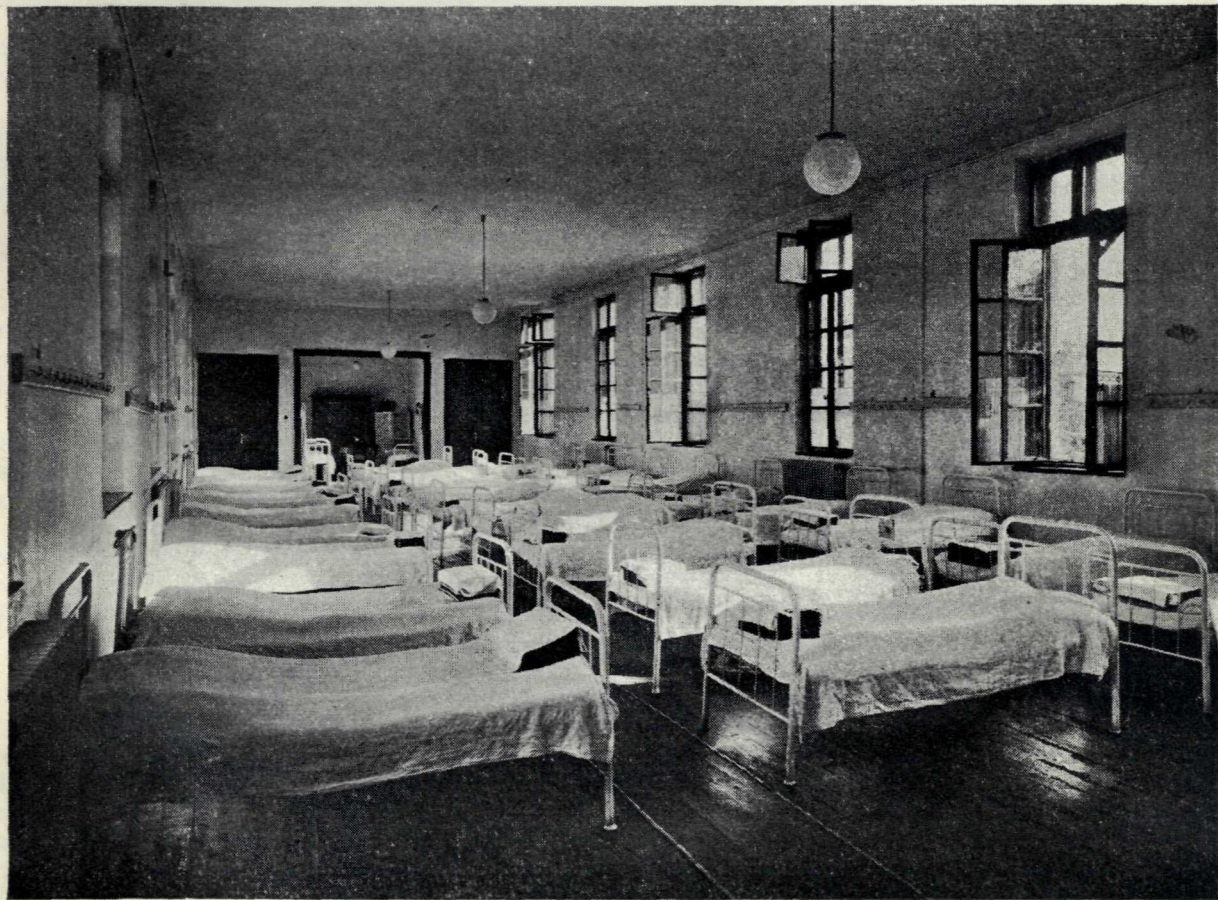
« Directoarea e datoare a corespunde cu părinții elevelor, a le da pururea sfătuirii în privința îndreptării acasă a caracterului fiicei lor, a-i face atenții asupra aplecărilor ce trebuie să combată și să privegheze în ea ».

Altele de o rigoare ce pare excesivă:

« Art. 17. Servitorul însărcinat cu privegherea porții e obligat sub pedeapsă de imediată destituire, a închide și a nu deschide poarta decât la orele hotărâte prin program. El nu va permite intrarea

tuielilor școlii, se impune instituției legea contabilității Statului. Până aci directoarea încasa veniturile școlii, atât subvenția dela Stat pentru bursiere, cât și taxele dela « pensionare » și le administra după a sa bună chibzuință, fără a prezenta conturi în regulă autorității școlare despre cheltuielile făcute.

Numai când întreprindea reparații la local, era ținută să anunțe în prealabil Ministerul, cerând odată cu suma și autorizația cuvenită.

Dormitorul Nr. 1

și ieșirea nimănui, fie chiar directoare, după orele seara. El nu va permite intrarea persoanelor străine, fie bărbat sau femeie, juni sau bătrâni, decât după ce prealabil va fi înștiințat pe directoare sau, în lipsă, pe guvernantă. Portarul nu va permite intrarea profesorilor și a personalului didactic decât la orele de clase. Mai târziu și pentru intrarea profesorilor se cere învoirea Directoarei ».

Reguli curioase, care au la temelia lor o teribilă neîncredere în natura omenească și, îngrădind libertatea, tendința de a conjura orice posibilitate de primejdie.

În ce privește administrarea veniturilor și chel-

Singurul control ce-și rezerva Ministerul era de a se asigura prin inspectorii săi de buna întreținere a elevelor, de igiena localului și de condițiile de hrană ¹⁾.

Prin noua organizare, chiar plata pensionarelor se face către Minister, care concentrează toate veniturile școlii, servindu-i-le pe baza unui buget, în care sunt prevăzute cheltuielile instituției și obligând pe directoare să prezinte la sfârșitul fiecărei luni conturi regulate « legalizate de comisia respectivă ».

¹⁾ Vezi mai sus lista de bucate ce prezintă directoarea la cererea Ministerului, în 15 Ianuarie 1864.

D-na Suzana Băicoyanu la conducerea școlii.
 În August 1868, după acei patru ani de provizorat la direcția institutului, ce au urmat demisiei d-rei Blaremburg, școala dobândește în sfârșit o direcție statornică în persoana d-nei Suzana Băicoyanu. Aceasta era tot o străină, Suzanne Jacquemont. Era fiica pastorului Henri Jacquemont, profesor și rector la Universitatea din Geneva (doi frați ai săi au fost profesori la Universitățile din Geneva și Lausanne). Se născuse la 1837 în Franța; studiasse la școala secundară din Geneva și venise în România la vârsta de 20 de ani (ca « institutrice » în familia C. A. Rosetti, se pare). Aci se căsătorise cu ofițerul român (ajuns mai târziu colonelul) Băicoyanu ¹⁾.

Cu venirea d-nei Suzana Băicoyanu la direcție, studiul limbei franceze, care continuă a fi marea ambiție și unul din obiectivele importante ale școlii, ia un nou avânt. Încă din 1864 școala avea o profesoară de limba franceză titrată, d-ra Amélie Boulard (mai târziu d-na Natuleanu), din Bordeaux, absolventă a 5 clase gimnaziale (venită în țară ca « institutrice » în familia lui Vodă Știrbeiu). Aceasta, numită în 1864 pentru toate clasele (vezi tabloul de mai sus), face de acum încolo cursul la clasele I, II și III, d-na Băicoyanu rezervându-și clasele IV și V (de perfecționare). În fiecare zi o oră era consacrată limbei franceze; cărțile utilizate erau:

Pentru clasele I—III:

Dialog francez-român de Eustațiu Ciocanelli.

Premières lectures.

Morceaux choisis.

Télémaque.

Grammaire de Chapsal.

Pentru clasele IV—V:

Grammaire de Larive et Fleury.

Lexicologie Larousse.

Lecturi din autori: Corneille, Racine, Boileau.

Ca rezultat, absolventele Școlii Centrale aveau siguranță în mânăuarea limbei franceze; pedagogele claselor — care se recrutau numai dintre ele-erău capabile să îndrumeze pe eleve la lecție și să facă conversația în limba franceză. Același lucru, mai ales, cu subdirectoarele ce succedară d-rei Louise Favre: d-ra Elisa Săvescu (d-na Manliu) în 1870, d-ra Atena Roșianu (1878), ambele foste eleve ale școlii din vremea d-rei Blaremburg.

Mai presus de toate acestea însă, beneficiile noii organizări a școlii nu întârziară a se arăta, atât pentru absolvente cât și pentru cultura țării. Pentru școlile primare de fete nou înființate (trei în Capitală), începând din anul 1859 și înmulțite firește, după votarea legii obligativității învățământului primar, și care se improvisaseră cu

personal de toate categoriile (absolvenți de 3—4 clase seminariale, suplinitoare absolvente a 4 sau 5 clase primare dela internatul Blaremburg, sau de aiurea, — a 5 clase la școala luterană din Brașov), — elevele ieșite din Școala Centrală dela 1869 încolo formau un personal de elită. Astfel, când în Târgu-Jiu se înființează primul pensionat de fete sub direcțiunea d-rei Stanciovi (d-na Urziceanu, care studiasse la München, cu bursă dela județ), tot la Școala Centrală de fete din București se adresează directoarea (1875) pentru recrutarea unei tinere institutoare cu garanții de pregătire.

Școala Centrală începe deci a radia, din cei dintâi ani ai existenței sale ca instituție de învățământ secundar, asupra întregii țări.

Reorganizarea școlilor secundare de fete (1881).
 În 1881 se creează « externatele secundare de fete ». Atunci Consiliul permanent de Instrucție, revizuirend programa Școlii Centrale, care urma să se aplice și școlilor acum create, — aduce câteva completări și modificări.

La limba română se introduce prosodia și poetica, genurile literare, iar pentru clasa V « elemente de literatură generală, cu biografiile autorilor mai principali și mai cu seamă a Românilor în special ». La limba franceză, « idiotismii, convorbiri », iar în clasa V « compozițiuni și traduceri literare mai superioare » ¹⁾. La matematici: algebra (cl. IV), geometria în spațiu (cl. V). Geografia, despărțită acum de istorie, se predă numai până în clasa IV.

În fine se introduce și filosofia (noțiuni de psihologie și logică în cl. IV, noțiuni de etică și estetică în cl. V) și se adaugă o programă analitică de pedagogie.

Limba germană se începe chiar din clasa I, predându-se în toate clasele; italiana numai în ultimele trei, apoi două clase.

Puțin mai târziu, în 1883, se ivește la autoritatea școlară tendința de a da o orientare practică Școlii Centrale, și anume misiunea de a pregăti, cel puțin parțial, pentru cariera de institutoare. Școala se intitulează deodată: « Institutul pedagogic », numele de Școala Centrală rămânând în subtitlu.

Planul pare a fi fost de a o transforma de pe atunci chiar în școală normală de institutoare, cum s'a făcut zece ani mai târziu. Singura schimbare ce aceasta ar fi însemnat deocamdată, era de a reduce orele de studiu din clasa V spre a pune în locul lor ore de practică pedagogică. Aceasta însă implica înființarea unei școlii primare anexe, ceea ce localul nu îngăduia pentru moment. De aceea acest proiect nici nu s'a aplicat.

Cu tot titlul cel nou, Institutul pedagogic continuă a fi o școală secundară cu 5 clase, urmând același program ca înainte.

¹⁾ Aceste notițe mi-au fost comunicate de profesorul și academicianul, I. Bianu, care a ținut în căsătorie pe fiica cea mai mică a D-nei Băicoyanu, Alexandrina.

¹⁾ Frin 1890—1891, din inițiativa D-rei Emma Holban, s'a introdus în cl. V și un curs de istoria literaturii franceze, scris de mână.

O criză în evoluția școlii. Dela o vreme, nici conținutul programei, nici durata cursurilor, nici titlul ce conferea inst tuția nu mai răspund așteptărilor acelora dintre elevele Școlii Centrale care nutresc aspirații mai înalte. Era în adevăr o nepotrivire între strictetea selecționării elevelor, aptitudinile și zelul ce dovedeau unele din ele, și lipsa de perspectivă ce le oferea școala. Deși era cea dintâi școală secundară din țară, nu mai corespundea cerințelor timpului; rămăsese în urmă.

Chimice a Universității din București (1887), d-ra Sarmiza Bilcescu (d-na Alimănișteanu), doctor în drept (1891), apar ca un ideal greu accesibil, dar cu atât mai ispititor, pentru imaginația elevelor mai ambițioase ale Școlii Centrale. Acele titrate universitare ajunseseră acolo, urmând mai întâiu în particular, în familie, programa liceului de băieți și trecând, cum făcură apoi atâtea altele (surorile Brătianu, d-ra Zoe Petrescu, etc.), examenul de baccalaureat. Simpli particulari înțeleseseră mai

Sala de spălat dintre dormitoare Nr. 1 și 2

De prin 1881, cariere nouă încep a se deschide pentru femei: profesoratul ¹⁾ la școlile secundare acum create, medicina, dreptul chiar, ademenesc unele inteligențe feminine.

Cariere realizate pe atunci de unele tinere românce, ca d-ra Maria Cutzarida (d-na Crătunescu), prima româncă-doctor în medicină (dela Montpellier), în 1884, d-ra Chrisanta Christeanu (d-na Romniceanu), prima licențiată în științele Fizico-

curând decât Statul mersul vremii.

În curând, de altfel, pensioane particulare se iviră (în Iași, al d-nei Humpel, născută Maiorescu, în 1872; în București, al d-rei Bolintineanu în 1874, al d-nei Manliu în 1878) ¹⁾ care, depășind punctul de vedere al streinelor, fundatoare de școlae particulare dintre 1830—1850, și chiar luând-o înaintea școlii Statului, se organizează cu un dublu scop: se adresează, pe de o parte, la fete din familii avute, oferindu-le așa-zisul învă-

¹⁾ De când cu crearea, în 1881, a externatelor: două în București și câte unul în Iași, Craiova, Ploești, Focșani, Botoșani, Galați.

¹⁾ Acestea din urmă eleve ale Școlii Centrale de sub direcția d-rei Blaremburg.

țământ liber (cu accent pe limbile streine și arte de agrement, ceea ce realizase Pensionatul domnesc pe vremea d-nei Iacobson și a d-rei Blaremburg); pe de alta, la tinere doritoare de o cultură sistematică mai înaltă, sau absolvente ale școlii Statului, cărora le deschid perspectiva de a face programa liceului de băieți și drumul spre bacalaureatul așa de râvnit și spre universitate. Aceste institute angajează profesori titrați, dela liceele de băieți, pentru diferite materii, dar mai ales pentru limbile latină și greacă și matematicile înaintate.

Au fost deci câțiva ani, când idealul de studii al fetelor mai răsărite din Școala Centrală nu era în propria lor școală, ci în două sau trei instituții particulare, organizate după modelul liceului de băieți. Unele abia așteptau să isprăvească cele 5 clase de studii și întreținere gratuită ce le oferea școala Statului, spre a intra imediat într'unul din institutele particulare așa de considerate, fie plătind, fie în schimb de lecții la cursul inferior, pentru care se arătau îndată capabile. După un an-doi de cursuri de diferență, intrau deadreptul în clasa VI, continuând liceul în chip normal¹⁾. Altele, cu ochii spre liceu, părăseau școala din primele clase, înscriindu-se mai de timpuriu în liceul particular sau, dacă rămâneau în școală, căutau să câștige timp, luând lecții particulare de latină și greacă.

Precum Școala Centrală, cu concursul ei anual, recruta ce era mai distins în învățământul primar, tot astfel aceste licee particulare recrutează ce e mai ales între absolventele din școlile secundare ale Statului. Școala Centrală ajunge o pepinieră în care își alege o parte din elevele lor școlile particulare, pe atunci de un nivel superior.

Această criză latentă, născută pe față în rapoarte către Minister sau altfel, pare a se îndrepta către o soluție, când în fruntea Școlii Centrale, — la câțiva ani după demisia d-nei Suzana Băicoianu (1885) și după relativ scurta trecere la direcție a d-nei Eleonora Constantinescu²⁾ (1885—1891) — vine d-na Chrisanta Romniceanu, profesoară, din 1882, a școlii.

Corpul profesoral, la venirea d-nei Romniceanu la direcție, număra încă o licențiată, d-ra Constanța Bârsan (d-na Evolveanu), o bacalaureată (d-ra Elvira Samfirescu, din Iași)³⁾; însăși subdirectoarea (d-ra Rozalia Wechselberger) era bacalaureată⁴⁾.

¹⁾ Cazul d-nelor Constanța Bârsan-Evolveanu, Alexandrina Berha-Floru, Eleonora Toncescu-Ivașcu, Paulina Călinescu-Moscuna, Lucreția Moteanu-Ciuntu, Sm. Serescu, Matilda Niculescu-Capriel.

²⁾ Fostă elevă a Azilului Elena Doamna și absolventă a Școlii Callenberg-Lichtenstein (Saxonia).

³⁾ Mai târziu doctor în litere din Paris, sub numele de d-na Bar-Samfirescu.

⁴⁾ Afară de d-ra Samfirescu, toate fuseseră elevele Școlii Centrale).

Titlurile acestea erau aproape un lux în școală, de vreme ce atunci legea nu cerea pentru profesorele ce se prezentau la concurs pentru învățământul secundar decât certificatul de școală secundară. Dar tocmai de aceea aceste titluri obținute în mod desinteresat, atestând la cele ce le aveau o dorință sinceră de cultură și o distinsă ambiție — impuneau și mai mult.

Dintr'odată nivelul intelectual al școlii se ridică dela sine. Având introdusă în studioasa sa viață o disciplină deosebită, noua directoare face să triumfe această disciplină și în administrația școlii, și în deprinderile elevelor. Acelea ce se aflau în școală în 1891—1893 au putut asista la schimbarea ce se opera în spiritul instituției, sub influența noii directoare. Un ideal nou se formează în școală, care se suprapune sau se alătură celui vechiu. Idealul de educație oarecum de salon în care accentul cade pe maniere și pe o cultură desinteresată, dar facilă, ne-orientată spre orizonturi mai largi, este înlocuit la multe din eleve printr'o sete de cultură care nu se satisface ușor, care întrevide desvoltări viitoare și persistă și după părăsirea școlii. Tipul de elevă ce acum fiecăr ar dori să realizeze nu e numai aceea cu maniere distinse, eleganță în aparențe și cea înzestrată, care aproape fără eforturi ajunge la recompensele cele mai râvnite, ci cea elevă care, oricare i-ar fi darurile, se bizue pe muncă, ducând la cea mai mare perfecție posibilă calitățile firești.

Un zel, un ritm deosebit încep a domni în institut. Cursuri noi din inițiativa și după propunerile directoarei se introduc: astfel a fost cel de dicțiune franceză făcut între 1894—1896 de d-ra Léonore Oursel (profesoară cu contract), cel de perspectivă, de d-l Hegel, cel de gimnastică, introdus întâia oară (1893) într'o școală de fete în România (profesoară d-ra Clara May). Această binefacere a venirii noii directoare s'a văzut chiar din primii doi ani. Alte transformări aveau să urmeze.

Școala Centrală are un local propriu (1890). Numirea d-nei Romniceanu la direcția școlii coincide foarte de aproape cu așezarea instituției în localul său propriu, vis făurit chiar înainte de deschiderea școlii (1851), dar care se realizează când ea intră în al 38-lea an de existență (1890, Octomvrie).

Până în 1890, Bulevardul Academiei se oprea la actuala strada Colței, în spatele statuei Brătianu. Prelungirea lui însemna tăierea unei aripi din localul Școlii Centrale, fostul palat al Domnitorului Alexandru Ghica. Ministerul cumpărase din vreme un întins teren — 16.800 de metri pătrați — fost al familiei lui Alexandru Odobescu, situat pe str. Icoanei (azi str. General Lahovari) colț cu strada Polonă, între vasta grădină Ioanid (azi parcul Ioanid) și grădina Icoanei, în imediata vecinătate a marelui grădini Gh. Filipescu.

Cu facerea planurilor însărcinate pe un arhitect de câțiva ani întors dela Școala de arhitectură din Paris, unde fusese semnalat ca un «strein distins», Ion Mincu¹⁾, fost elev al lui Viollet-le-Duc, și care purta în suflet un vis: reînvierea artei noastre naționale.

Problema ce i se punea: clădirea unei școli secundare de fete cu internat, o tratează cu toată limpezimea unui cap de inginer, cu gustul unui artist, cu credințele lui despre ce trebuia să fie arta națională, cu reminiscențe din călătorii și despre edificii de reculegere. Toate acestea se îmbină armonios în clădirea ce a realizat²⁾.

În 1889, Aprilie, elevele școlii pornesc pe jos spre ceea ce se părea pe atunci cartier mărginaș, de-a-lungul «stradei Pensionatului» (azi strada V. Boerescu), apoi pe strada Polonă (azi Gogu Cantacuzino), ca să asiste la punerea pietrei fundamentale. Clădirea localului ceru două campanii de lucru. În Octomvrie 1890, Școala Centrală părăsește palatul Ghica, ce era să se dărâme.

Deși cartierul era așa de liniștit, Mincu are fericita prevedere de a așeza localul într'o aristocratică izolare: la 9 m. departe de stradă. În nici un punct clădirea principală nu se atinge de ziduri străine sau de marginea proprietății. Planul adoptat e acela al palatelor italiene sau al vechilor mănăstiri: un dreptunghi de clădiri pe ale cărui laturi de 50 și de 87 m. se înșiră cancelariile și sălile de clasă. În mijloc: spațiu gol, ocolit de coridoare ce deservesc clasele.

Un coridor transversal îl împarte în două. Jumătatea din față a acestui spațiu e o luminoasă, încântătoare grădină interioară, prizonieră între arcadele de piatră în stil bizantin ale coridoarelor: ca un fel de *chiostro* plin de verdeață și de flori. În jumătatea din fund, între două fragmente de curte interioară, se ridică amfiteatrul, precedat de un vestibul încadrat de două laboratorii. Toate clasele fiind așezate pe marginile exterioare ale dreptunghiului, ferestrele lor dau în grădinile mari ale școlii, pe când coridorul e inundat de lumina ce se revarsă din grădina interioară, largă de 27/36 m. Orice punct are soare și lumină directă; în mijlocul Bucureștilor, te-ai crede afară din oraș, atât e de asigurată liniștea. Coridorul (3 m. lărgime), adevărată seră în care circulă elevele, a fost tratat de

arhitect cu o deosebită artă. Peretele din spre clasele din jur e vopsit în roșu pompeian, care contrastează cu albul arcadelor; tavanele sunt de lemn, pictat cu motive geometrice, în care se regăsesc culorile alb, roșu, albastru. Pe vreme de ploaie, la adăpost și la căldură, elevele pot contempla spectacolul grădinii interioare, care, prin peretele de sticlă al coridorului, le apare ca scăldată în lacrimi și cu toate colorile înviorate.

Din curtea interioară, remarci contrastul dintre

Sala de dușuri dintre dormitoare Nr. 1 și 2

decorația bogată a arcadelor încrustate cu majolică portocalie și verde-albăstrie, dela parter, și simplitatea zidului dela etaj, văruiat în alb, în care ferestrele înalte și relativ înguste alternează cu mari medalioane romboidale, iarăși de majolică portocalie cu chenar verde-albăstriu, pe care se desprinde, în culoarea nisipului, monograma școlii: S. C. F.

Imediat deasupra arcadelor, pe o nesfârșită friză de majolică verde ce ocolește curtea, se înșiră, în litere de majolică portocalie, numele Domnilor Țărilor Române din diferite timpuri.

¹⁾ Ion Mincu avea și diploma de inginer (N. Petrașcu: *Arhitectul Ion Mincu*, București, 1928, p. 2).

²⁾ Școala Centrală amintește într'o oarecare măsură, mai ales în ce privește curtea interioară și profilul exterior al coridorului, vestita mănăstire dela sud de Milano, *Certosa di Pavia*, cu al său *piccolo chiostro*.

În sobrietatea ei, fațada principală e serioasă și zâmbitoare totdeodată: două caturi separate printr'un brâu de frunze de acant în majolică. Ferestrele mari dela parter sunt încununete de o fâșie de ornamente de majolică; deasupra celor dela etaj se regăsește medalionul școalei, iar între ele, tot cu litere de majolică verde, numele câtorva din Doamnele Țării (dela cele mai vechi până la Carmen Sylva, Regina de atunci) sub a căror egidă e pusă această școală de fete.

Astfel, trecătorul, a cărui privire e atrasă de proporțiile, simplitatea și grația edificiului, îi pricepe dintr'odată rostul.

Toată partea din spre grădini a catului de jos e ocupată de clase, iar latura din spre stradă de cancelarii sala de primire pentru părinți. La etaj, pe toate laturile dreptunghiului sunt dormitoare și sălile de toaletă; în cele patru colțuri, cămăruțe pentru lecții de pian și camere pentru guvernante. Scări largi de stejar, stabilite în fiecare colț al dreptunghiului de clădiri, duc la etaj și la subsol. Însăși arhitectura clădirii comandă logica împărțirii serviciilor: la subsol—sala de mâncare și serviciile ce țin de ea; la parter—clasele, laboratorii, cancelarii, biblioteca; la etaj—dormitoare, rufărie, băi.

Din dormitoare, vederea se cufundă în grădinile școalei și dincolo de ele, în marea de verdeață (printre care se întrevăd vile) din parcurile vecine: grădina Icoanei, parcul Ioanid, grădina Filipescu.

Clădirea aceasta plină de poezie, e socotită ca o operă importantă și semnificativă în cariera lui Mincu, «o afirmare a personalității sale», după expresia d-lui Nicolae Petrașcu¹⁾.

Un local cu asemenea însușiri, din care unele au rămas, pentru o școală, neîntrecute până astăzi, avea să secundeze de minune râvna elevelor doritoare de perspective mai înalte, aspirațiile di-

¹⁾ Cât o prețuia Mincu el însuși, se vede din următoarele rânduri din citatul volum al lui N. Petrașcu:

«Intr'o seară cu lună, merserăm după masă, câte trei, să vedem Școala Centrală de fete din strada Icoanei, terminată de Mincu atunci, și care făcu o impresie minunată asupra lui Romanelli [sculptor florentin, autorul bustului avocatului Cornea dela Palatul de Justiție, bust al cărui suport e desenat de Mincu].

«Clădirea aceea, masivă, fără să fie greoaie, ornamentată, fără să fie încărcată, stilizată, fără să fie forțată, răspunzând atât viziunii lui Mincu cât și scopului ei de școală, văzută printre plopii înalți și în bătaia lunii, fermeca ochii lui Romanelli, care nu mai înceta s'o laude și s'o compare cu case istorice din Italia. În adevăr, prin zidurile ei simple, prin înălțimea-i potrivită, prin fațada retrasă, prin ferestrele mari și luminoase și prin ornamentele și inscripțiile evocative ale unor femei mari ale neamului, ca: Elena Cuza, Elena Rareș, Carmen Sylva, exemple frumoase pentru fetele ce urmau să crească acolo, această clădire era și este încă un prototip de arhitectură de școală. Ea atestă un progres în drumul suitor al lui Mincu și legitimează admirația sculptorului italian».

rectoarei și ale profesoarelor, vederile autorității școlare, atentă la problemele timpului.

Vizită regală și princiară. Precum odinioară palatul Ghica fusese onorat cu vizita Doamnei Elena Cuza, tot astfel noul local, curând după instalarea școalei, e consacrat printr'o înaltă vizită regală și princiară.

În Maiu 1893, Regele Carol I, voind să înfățișeze tinerei principese moștenitoare o instituție de educație feminină în România, și-a anunțat venirea la Școala Centrală.

Pe o zi cam noroasă de primăvară, Regele sosește pe la orele 11 dimineața, însoțit de Principele Ferdinand și Principesa Maria, atunci în întâiul an al căsătoriei Lor.

Elevele școalei, reunite în amfiteatru, cu profesorii și profesorele lor, au văzut intrând împreună cu veneratul Rege și cu tânărul Principe moștenitor, o prințesă fragedă, puțintel mai rășărită decât cele mai mari dintre ele și purtând pe cap o pălăriuță de trandafiri. Directoarea școalei, d-na Romniceanu, a prezentat pe toți profesorii. Suveranul și tânăra pereche princiară au luat loc pe fotolii, având în fața Lor elevele școalei.

Au urmat cântări, după care o elevă a recitat în limba germană un fragment din operele Carmen Sylvei, atunci absentă din țară. Regele Carol a binevoit a adresa cuvântul câtorva eleve.

După vizitarea școalei, la ora mesei, înalții oaspeți au scoborât în subsol, parcurgând lungă sală de mâncare plină de elevele rânduite la mesele lor și bucurându-se în ziua aceea de un regim de sărbătoare (lapte cu orez și ciocolată!). Regele, Principele și Principesa și-au luat cu multă grație rămas bun dela eleve, care reținură cu emoție cuvântul dela plecare al Suveranului: «la revedere!».

A doua fază: 1893—1898. Școala Centrală devine școală normală de institutoare.

Cu populația ei școlară mereu strict selecționată, cu un corp didactic care număra atâtea forțe distinse, și cu avantajele clădirii, Școala Centrală avea să devină câmpul unei interesante experiențe.

De prin 1885 se ivise la noi ideea de a da o cultură întinsă și o pregătire profesională sistematică membrilor învățământului primar urban spre a nu mai aștepta totul dela întâmplătoarele eforturi izolate ale candidaților la aceste cariere. Concursul cerut până acum pentru ele putea să le constate eforturile personale, dar nici să le dirijeze, nici să le amelioreze. Ideea aceasta aflase o primă realizare în creația Școalei normale de institutori din București, în 1886¹⁾.

Paralel se proiectează pentru învățământul fetelor transformarea Școalei Centrale de fete în

¹⁾ Școala normală de institutori a avut și ea (ca și această Școală normală de institutoare) o scurtă durată: 1886—1900. Atunci s'a desființat, nema subsistând ca școale normale decât cele de învățători.

«Școală normală de institutoare». E probabil că încă la 1888, când se lucra la planurile localului, arhitectul Mincu primise instrucțiuni în sensul menirii fixate pentru școală, de vreme ce pe două uși exterioare dela intrarea a patru săli de clasă dela fațada interioară a institutului, figurau și figurează și astăzi, sub o grațioasă decorație de majolică, inscripțiile în litere verzi de majolică: «Școala preparatoare», «Grădina de copii».

Deasemenea, fuseseră numite la Școala Centrală,

ficiau firește de aceste înlesniri, dar nu rezulta deocamdată pentru ele nici un drept din acest început de pregătire profesională. Ambele clase (IV și V din 1891—1892) aveau însă să fie încorporate în noua școală normală.

Legea pentru transformarea în Școale normale de institutoare a celor 3 Școale Centrale de fete din țară (București, Iași, Craiova) a fost votată în 1893. Aceasta însemna ridicarea dintr'odată a nivelului studiilor.

După amiaza în bibliotecă

cu titlul de institutoare, două absolvente ale Școalei normale din Eisenach (Weimar), d-ra Lucia Pascal și d-ra Angelina Mitchevici, ce fuseseră trimise în 1887 în Germania cu bursă dela Stat și care aveau să funcționeze ca institutoare model (pentru elevele Școalei Centrale) la cele patru clase primare ce se deschid în sălile mai sus pomenite.

Elevele cl. IV și V ale Școalei Centrale asistau la aceste cursuri, iar cele dintr'a V făceau lecții practice sub conducerea celor două institutoare care le predau și câte un curs de pedagogie practică.

Aceasta era numai un preludiu. Elevele bene-

Cursurile, fixate tot la cinci ani, echivalau cu cele din ultimele 5 clase de liceu, cu excepția limbilor latină și greacă și a trigonometriei ¹⁾.

Ca să fie admise în noua Școală de institutoare, concurențele (toate interne), trebuiau să fie absolvente a trei clase secundare. Absolventele școalei aveau deci opt ani de studii secundare. E drept,

¹⁾ Absolventele cu diplomă ale Școalei normale de institutoare care voră mai târziu să-și echivaleze titlul cu acela de absolvente de școală secundară gr. II n'ăvură să dea examen de diferență decât pentru limba latină și trigonometrie.

aveau să devină tot institutoare. ca atâtea dintre predecesoarele lor, dar cu ce superioară pregătire! De altfel, după ultimul concurs de institutoare pentru absolventele a 5 clase secundare, concurs de lichidare ținut, conform vechii legi, în toamna 1894, orice alt drum afară de trecerea prin Școala normală se închisese pentru aspirantele la postul de institutoare.

Școala normală de institutoare se deschide în Octomvrie 1893. Toate elevele Școlii Centrale din anul precedent se rânduiesc în cadrele Școlii normale de institutoare, după clasa în care se aflaseră. Cele cu trei clase formează clasa I a noii Școale normale, cele cu patru clase formează clasa a II, cele cu cinci — a III. Elevele claselor I și II de până acum alcătuiesc împreună o « clasă preparatoare ». Totdeodată, școala, prin concursul ce are loc în toamnă, se deschide elevelor dela diferite școale secundare din București și din țară (Externate, Azilul Elena Doamna).

A fost atunci un aflux de eleve (bursiere și solvente) în cele trei clase normale ale școlii, în special într'a treia (care primea absolvente de școală secundară), cum nu se mai văzuse din 1857, la vremea venirii d-rei Eliza Blaremburg la direcția școlii. Populația școlii se mărește deodată cu o cincime (208 eleve în loc de 167). La cursuri își măsurau puterile, pe coridoarele școlii, în recreațiile de zi și de seară, își schimbau impresiile, fete ce aduseseră cu ele ceva din atmosfera dela Azil, din externatele din Brăila, Ploiești, București sau Craiova, și, în același timp, seriozitatea și hotărârea unor tinere ce-și fixaseră de pe acum ținta vieții lor și aleseseră calea de muncă ce avea să le ducă la această țintă. Însăși diversitatea aceea de origine și de formație a elevelor lucrează ca un ferment de energie și de înviore.

Iar programa?

Era firește îmbogățită; ea a fost însă mai ales ceea ce o făceau zelul profesoarelor și al elevelor din acei ani eroici. Prea dornici fuseseră și unele și altele de o hrană mai substanțială decât ceea ce oferea firavul program al vechei școale secundare de 5 clase. Elevele luptau pentru cucerirea unui loc în învățământ ce le aștepta chiar la capătul ultimului an de școală. Profesoarele își dădeau seama că le e dat să creeze un tip de școală pentru care nu exista model în învățământul fetelor.

Programa însemna al doilea ciclu al liceului: toate materiile din cursul inferior se reluau cu o amplitudine îndoită. De exemplu la cursul de limba franceză se adăugase în fine la studiul istoriei literaturii în clasa IV (respectiv cl. VII de liceu); la limba română se precizau lecturi din « Autori » în diferitele clase (cu deosebire cronicarii, Alesandri Odobescu, și Eminescu).

Mai toate materiile se predau după cărți străine.

Iată lista cărților dintre 1893 și 1898:

Istoria Civilizației de Ch. Seignobos.

Istoria Românilor de Xenopol (manualul cel mic, dar unele eleve citeau în întregime ediția cea mare).

Fizica de E. Drincourt.

Geologia de Lapparent.

Algebra de André și cea de Frații Jesuiți.

Cosmografia de Pichot.

Istoria literaturii franceze de René Doumic.

Pentru lectura franceză se întrebuița bogatul în extracte Manuel de littérature française, de Ch. Ploetz (784 pagini în 8°, Berlin, 1890), o adevărată mină care putea îndestula pe aprigele cetitoare.

Pentru limba germană, Lesebuch zum Unterrichte in der Litteraturkunde für höhere Lehranstalten, de Dietlein (498 pag. în 8°, Altenburg, 1875).

Se pare că anii aceia au fost hotărâtori pentru formarea deprinderilor de muncă serioasă din partea elevelor, de strictețe în aprecieri din partea profesoarelor, care aveau să rămână trăsături distinctive ale acestei școale și după aceea.

Școala normală de institutoare n'avea să dureze mult (avea să se desființeze în 1898), dar impulsunea era dată. Elevele ce intrară în școală după 1898 nu mai aveau la sfârșitul cursurilor scopul ultim al învățaturii lor; studiile nu mai însemnau cursa spre o carieră, dar atmosfera studioasă și serioasă era aceeași.

Astfel se adăoga și se ameliora spiritul școlii.

A fost minunată pentru evoluția Școlii Centrale această traversare a regimului de Școală normală de institutoare. Acel standard înalt, care se atin e și mai departe prin selecționarea riguroasă a elevelor în vederea înlesnirilor ce oferă internatul și, în genere, a participării la atmosfera superioară a școlii, — se menține și în ziua de astăzi.

Școala normală de institutoare nu durează de fapt decât cinci ani; dela 1893 până la 1898 cinci rânduri de absolvente răspândite în toate orașele devin astfel la noi primele institutoare pregătite sistematic prin cursuri secundare de 8 ani.

Dar pentru cererea restrânsă de institutoare necesare atunci în țară, oferta se văzu prea mare. Crearea deodată a trei școale normale de institutoare în 1893 (București, Iași, Craiova) se dovedi curând a fi fost pripită. După patru ani, absolventele nu mai găseau posturi la oraș¹⁾, încât unele din ele au trebuit să primească provizoriu posturi în comune rurale.

În 1898 se desființează dintr'odată două din aceste școale normale de institutoare, cea din București și cea din Craiova. Singură cea din Iași își continuă existența încă doi ani, spre a deveni apoi școală normală de învățătoare, ceea ce e și astăzi.

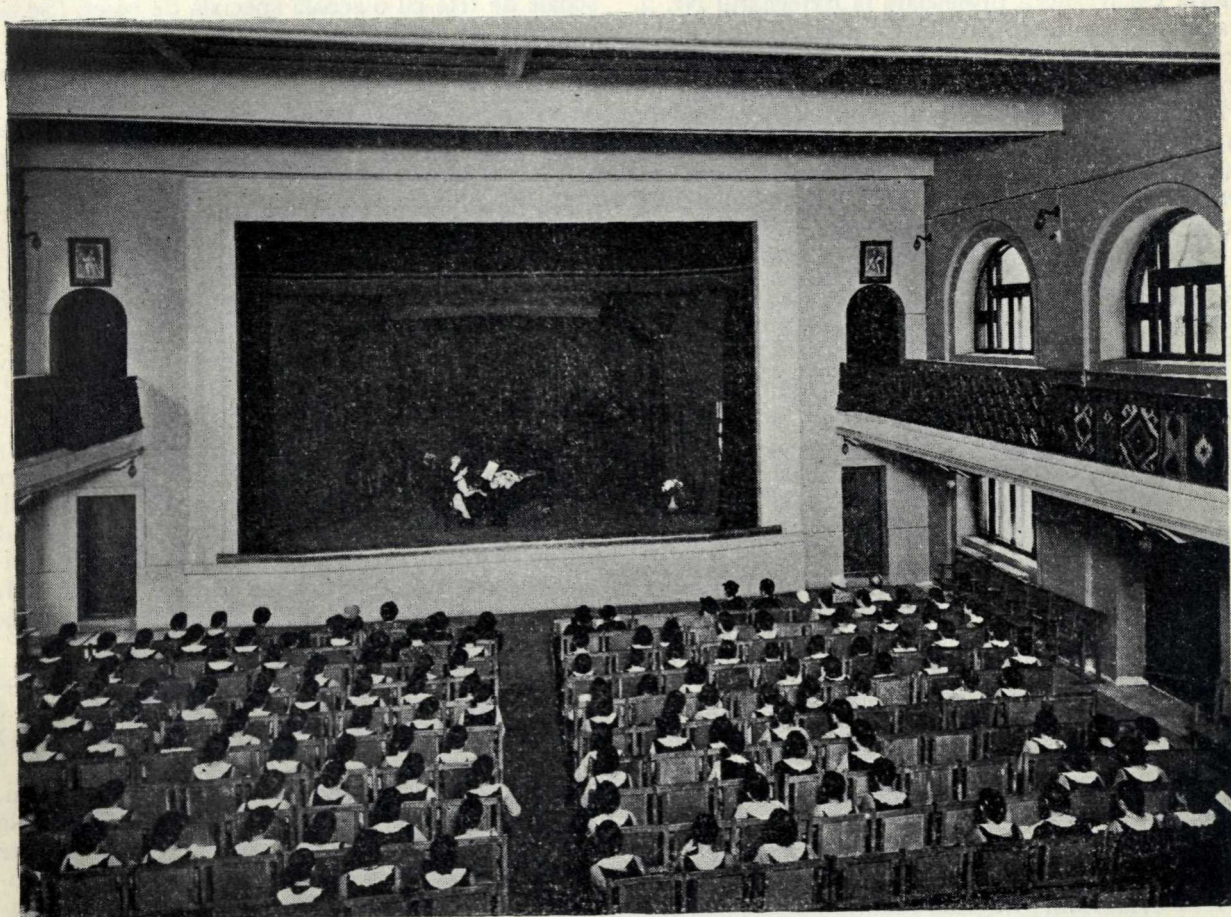
A treiu fază: 1898—1928. Școala Centrală devine școală secundară de gradul II internat. Pasul

¹⁾ Concursul de lichidare din 1894 făcuse ca un mare număr de locuri să fie ocupate de persoane mult mai puțin pregătite.

ce se făcuse în 1893 fusese hotărîtor. După ce avusese un rang echivalent cu cursul superior de liceu, Școala Centrală nu se mai putea întoarce la tipul de școală secundară inferioară. Legea din 1898 o transformă, ca și Școala normală din Craiova, în școală secundară de gradul al II-lea, un tip de școală cu totul nou. Ea corespundea cu cursul superior de liceu. A avea 4 clase; în ea se intra cu patru clase secundare. Elevele erau toate interne, bursiere și solvente, intrate prin concurs.

Dar Școala secundară de gradul II, ca o școală de studii desinteresate și oarecum de lux, nu provoacă afluența ce se văzuse la crearea Școlii Normale de institute 1). Ea numără în cei doi ani următori din ce în ce mai puține eleve 2). Acestea înseși, la intrarea în școală, prezentau atâta lipsă de omogenitate în pregătire, încât trebuia un timp spre a le unifica.

De aceea, pe de o parte spre a utiliza marile posibilități ale localului, pe de alta spre a ga-

Sala de serbări în timpul unui examen de pian

Școala Centrală era acum ținta spre care se îndreptau absolventele mai destoinice a patru clase de «externate secundare» la rândul lor, externele, prin noua organizare, deveniseră școli secundare de gradul I, echivalente cu cursul inferior al liceelor, la care se adăugase o a cincea clasă complementară.

Ceea ce apropia programul acestei școli secundare de gradul II de liceul de băieți — era studiul limbii latine, care era concentrat tot numai în acești patru ani ai școlii; cu destul spor însă, elevele începând la 15 ani, cu minte matură, studiul unei limbi care înseamnă el însuși disciplină intelectuală.

ranta o pregătire egală și mai solidă a elevelor, în 1900, în urma propunerii directoarei, d-na Chr. Romniceanu, se adaugă la școala secundară

1) Lumea, desorientată și timidă, nu îndrănea a privi spre studii universitare și profesii liberale pentru fete. Până aci se părea că numai unei restrânse elite îi este dat a se ridica deasupra nivelului obicinuit de studii. (De altfel și perspective erau puține, în învățământ cel puțin până în 1906, țara întregă nu posedă decât două școli secundare de gr. II; restul, adică șapte, erau școli secundare de gr. I cu cinci clase).

2) Populația școlii e de 123 eleve în 1898—1899; 111, apoi 92 în cei doi ani următori.

de gradul II și o școală secundară de gradul I cu patru clase.

Astfel Școala Centrală devenea un fel de liceu feminin cu 8 clase, formă sub care a funcționat timp de aproape 30 de ani¹⁾.

În 1912, d-na Chrisanta Romniceanu, care timp de 21 de ani cât condusese școala, asistase la două din transformările ei și an cu an îi ridicase prestigiul, se retrage delă direcție²⁾.

În locul vacant a fost numită directoare d-na Maria Delavrancea, profesoară la Externatul Nr. 2, transferată acum la Școala Centrală. D-na Delavrancea conduce școala din 1912 până la regularea drepturilor sale la pensie, adică până în 1927, cu o întrerupere de doi ani și jumătate (1916—1918), în timpul ocupației străine, când d-sa lipsea din București; vreme de un an (1 Noembrie 1917—22 Decembrie 1918) a funcționat ca directoare d-na Constanța Evolveanu, profesoară de Istorie a școlii.

În timpul conducerii d-nei Delavrancea și a-nume în Decembrie 1925, Școala Centrală i s'a adăoga*, în titlu, numele fostei Doamne a Țării Românești, Marica Brâncoveanu.

Am patra fază: dela 1928 încoace. Școala Centrală-Liceu de fete. Până la războiu nu erau în țară școli secundare de fete de tipul Școlii Centrale decât încă trei și anume: una în Craiova (vechea Școală Centrală de acolo), una în București (Externatul Nr. 1, transformat în 1904) și alta în Iași (Externatul secundar, transformat în 1905). După războiu, acest tip de școală se generalizează cu o iuțea nemaivăzută: devin școli secundare de gradul II întâiu toate școlile secundare de gradul I (externatele) câte erau atunci în Vechiul Regat (Externatul Nr. 2 din București, cele din Craiova, Ploești, Focșani, Galați și Botoșani), apoi toate școlile secundare de fete care se înființează în toate capitalele de județ, atât în Vechiul Regat cât și în nouile provincii.

Prin legea dela 1928 atât Școala Centrală, cât și toate aceste școli sunt transformate în licee de fete având un program identic cu acela al liceelor de băieți.

Locul Școlii Centrale de fete în istoria învățământului românesc. În diversele faze prin care a trecut, Școala Centrală de fete din București reprezintă aspirația necontenită a învățământului feminin de a se ridica la un nivel mai înalt. Transformările succesive ale Școlii Centrale sunt

oglindea evoluției învățământului de grad secundar pentru fete în România.

La început, în 1852, încercarea timidă cu Pensionatul Domnesc, apoi, în 1864, transformarea în școală secundară cu 5 clase: până aci învățământul secundar al fetelor era ținut mult în urma celui de băieți.

Un mare pas se face în 1893 cu transformarea Școlii Centrale în Școală normală de institutoare, ceea ce însemna egalizarea în program a acestor școli de fete cu o școală specială de băieți (Școala normală de institutori).

În 1898, un nou pas: tipul de școală secundară de gradul II, ceea ce arăta, nu numai tendința de a aduc învățământul secundar feminin la nivelul învățământului secundar al băieților, fără însă a-l asimila complet cu acela; dar și preocuparea de a-l adapta într-o câțva la condițiile speciale de viață ale femeii și la aptitudinile intelectuale considerate deosebite ale ei (curs de istoria artei, gospodărie, curs de limba latină limitat la ultimele patru clase).

În sfârșit, în 1928, legea ține seamă de curente timpului¹⁾, precum și de unele chestiuni de fapt: prezentarea femeilor adesea la aceleași posturi cu bărbații; supunerea lor la probe identice, în care clasificarea nemiloasă nu mai distinge între unii și alții, și nu pare a constata deosebiri individuale între aptitudinile lor intelectuale. Legea din 1928 rezolva chestiunea în chip radical: liceele de fete sunt identice ca program, durată de studii, examenele fina'e (bacalaureat) cu liceele de băieți.

Perspectivele, condițiile ce se cer la examene fiind identice, era firesc să fie recunoscut că e nevoie ca și pregătirea în școala secundară să devină identică.

Promoțiile succesive ale școlii. Timp de 51 de ani, dela întemeiere și până în 1903, Școala Centrală a fost exclusiv un internat, în care creșteau, izolate de familiile lor, fete din București ca și din provincie. Nu toți părinții din București însă, apreciind seriozitatea, deprinderile de muncă și de disciplină, cum și atmosfera școlii, care, prin reforma din 1893, o luase acum înaintea oricărei școli din București, consimțeau, spre a face pe copiii lor să se bucure de acele binefaceri, să se despartă de ei. După repetate stăruințe, prin 1903, câțiva părinți obțin să se admită și un mic

¹⁾ Externatul Nr. 1 din București devine școală secundară de gradul II în 1904 (actualul liceu Regina Maria). Primele sale absolvente sunt din 1908.

²⁾ D-na Romniceanu a rămas încă la catedra sa de Științe Fizico-Chimice până în 1915, când și-a regulat drepturile la pensie; d-sale i-a succedat la catedră d-ra Ștefania Mărăcineanu, de asemenea fostă elevă a școlii.

¹⁾ Congresul internațional al învățământului secundar, ținut la Haga în 1929, avea ca primă problemă de examinat: învățământul secundar al fetelor trebuie el să difere de al băieților? Congresul a votat pentru identitatea programelor. Cum problema organizării fusese dinainte rezolvată în acest sens în mai toate țările participante, moțiunea votată avea de scop a apăra pozițiile câștigate. (Bulletin international de l'Enseignement secondaire, 1929 Nr. 24, 25, 26).

număr de eleve semi-interne în Școala Centrală. De atunci, numărul semi-internelor s'a înmulțit treptat, ba chiar, în cele din urmă, în așa măsură, că a început să întrecă pe acel al internelor. Astăzi de exemplu, școala numără în total 500 de eleve, din care numai 180 interne.

Din 1858, anul ieșirii din școală a primei serii (intrate în 1852, spre a studia 6 ani în Pensionat) și până în 1934, Școala Centrală a dat țării 77 de serii de absolvente.

Orghidan, d-ra Zoe Petrescu, d-na Alexandrina Floru, Eleonora Ivașcu, Virginia Golescu.

Dintre elevele școlii din primele timpuri, notăm pe surorile Rosetti, din care una, Ana, devine d-na Titu Maiorescu, alta, d-na Zoe Bengescu, doamnă de onoare a Reginei Elisabeta a României, iar a treia d-na Maria Iacob Negruzzi; d-ra Eliza Săvescu, mai târziu d-na Manliu, fostă directoare a Institutului «Educațiunea română», d-na P. S. Aurelian, fiicele scriitorului Ispirescu, surorile Băi-

Oră de educație fizică în grădina mare

Printre profesorii și profesoarele care le-au format, cităm în ordinea în care au părăsit școala: Amelia Boulard, căsătorită E. P. Natuleanu, franceză din Bordeaux (atât de adaptată la cultura românească încât scria cu litere chirilice), Sofia Condeescu, devenită contesa Venturolli-Mattei, Clelia Bruzzessi, prima traducătoare a cărții «Cuore» a lui de Amicis, profesorul D. G. Chiriac, profesorul I. Manliu, Charlota Leria, d-na Elvira Samfirescu-Bar, d-na Chrisanta Romniceanu, d-na Raluca Ionescu, d-na Constanța Evolceanu, d-na David Emmanuel, d-nele Augusta și O. Impia

coyanu (devenite d-nele Xenopol, Alexandrescu, I. Bianu), Agatha Bârsescu, Maria Orescu (d-na Dr. Leonte), Paulina Bonis, fosta directoare a Institutului Despina Doamna, Lucreția Ghidionescu (d-na general Demostene), Alexandrina Tabacopol (d-na General Istrati); după 1864 și până în 1901, o întreagă legiune de institutoare care se revărsă în toate orașele țării, apoi, după transformarea școlii în școală secundară de gradul al doilea, o a doua legiune de profesoare de curs secundar¹⁾,

¹⁾ Cum era și logic, Ministerul nu face din titlul de licențiată o condiție pentru înscrierea la examennl de capacitate, decât

multe din directoarele liceelor și școlilor normale din Vechiul Regat și din provinciile alipite fiind luate dintre ele.

Din seriile mai recente notăm pe d-na Cuțescu-Storck, d-na Zoe Ghețu, profesoară la Academia de Comerț, d-ra Elena Pancu, inspectoare școlară.

Dela 1901 încoace, pe lângă profesorat, medicina, farmacia, arhitectura și alte cariere încep să atragă pe absolvenții Școlii Centrale. Astfel notăm în medicină pe d-na Lucreția Zisu-Nissim, d-ra Constanța Anghelleanu, în alte cariere pe d-ra arhitect Haret, pe avocatele Paximade-Ghelmegeanu, Mănescu-Glogoveanu, în literatură pe prematur dispăruta Eugenia Floru, în choregrafie pe Floria Capsali.

O asociație a fostelor eleve ale Școlii Centrale s'a format în Iunie 1927 din inițiativa și sub președinția d-nei Alexandrina Floru.

Starea act ală a Școlii. Cu localul său larg, cu instalațiile internatului, în 1916, a doua zi după decretarea mobilizării, Școala Centrală a fost organizată ca spital. Nu numai dormitoarele, ci toate sălile de clasă au fost transformate în camere pentru răniți. După ocuparea Bucureștilor și până prin Decembrie 1917, spitalul românesc din școală continuă, doamnelor române, printre care unele profesoare ale școlii, urmând a-și face serviciul acolo, până în ziua când cei din urmă convalescenți sunt transportați la un spital român de concentrare, iar Școala Centrală cade, ultimă citadelă, spital pentru Germani. Anul următor, poșta austriacă ia locul spitalului.

După retragerea acestora, un an de zile localul e ocupat de Francezii aliați, care instalează într'însa spitalul Berthelot. Timp de trei ani deci (August 1916 — August 1919) localul n'a fost folosit ca școală¹⁾.

În Septembrie 1919 școala intră iar în casa ei.

Lucrările de refacere au durat patru luni. Nu erau numai lucrările de dezinfectare și de reparare de făcut, dar întregul mobilier: bănci, scaune, mese și paturi, de procurat din nou. În iarna grea din 1917 și în cea următoare ocupanții puseseră pe foc nu numai parte din falnicii arbori din grădina cea mare, podoaba școlii, cei mai mulți de o vârstă cu ea, dar și catedrele, scaunele de stejar ale elevilor din sala de mâncare, tot ce fusese lemn. Singure mesele din sufragerie, cu fața de marmoră albă, scăpaseră. Cât despre laboratoarele școlii, așa de bogat înzestrate, ele trebuieră să fie go-

începând din ziua când se creiază școală-liceu de Stat pentru fete. Până atunci, se prezentau la concurs absolventele a cinci clase secundare și mai rar bacalaureatele. Primul examen de profesoare la care nu se admit decât licențiate a fost examenul de capacitate din 20 Septembrie—Noembrie 1904.

¹⁾ În acest timp elevele școlii rămase în teritoriul ocupat au făcut, dimpreună cu profesoarele lor, cursuri la Externatul Nr. 1 și la Externatul Nr. 2.

lite din primul moment al mobilizării noastre și transformate în săli de operație. Aparatele, colecțiile — tot materialul didactic — au fost apoi risipite, aruncate, ori distruse nemilos.

Singură biblioteca fusese respectată de dușmani. Bătrâna, vrednica bibliotecară a școlii, timp de 33 de ani în serviciul ei, defuncta Lucia Popovici, era totuși nemângâiată de câteva volume nemțești ce dispăruseră!

Astfel a intrat Școala Centrală dimpreună cu Colegiul Sfântul Sava în istoria războiului nostru. În felul ei, ea a participat cu jertfa zestrei, cu prețul podoabelor sale, la sacrificiile ce a făcut neamul, la suferințele ce a îndurat țara întreagă spre a atinge idealul de veacuri

În anul 1919—1920 cursurile nu s'au putut deschide decât în Ianuarie.

Lucrările de reparația clădirii, reînzestrarea claselor, dormitoarelor, sufrageriei, bucătăriei și infirmeriei cu mobilierul și obiectele necesare au fost conduse de Ministerul Instrucțiunii și de Casa Școlilor, care au procurat și fondurile. Asigurarea vieții internatului (procurarea de combustibil și de alimente) în acei ani grei, precum și eforturile de a aduce treptat școala sub raportul înzestrării la starea în care o găsiseră războiul, se datoresc Comitetului Școlar ce s'a constituit în Martie 1920, sub președinția D-nei Maria Delavrancea¹⁾.

La câțiva ani după reluarea vieții normale a școlii, se realizează un plan de mari completări și de lucrări nouă, elaborat de Comitetul școlar ales în Ianuarie 1928²⁾ și care se pun în lucru în ordinea necesității lor.

Lucrarea cea mai urgentă s'a socotit a fi instalarea încălzirii centrale. Clădirea așa de vastă (5.000 m.p. suprafață de zidire) cerea o consumație de combustibil prețuind peste un milion și jumătate de lei pe an; iar tăiatul, căratul lemnului și al cărbunilor cum și întreținerea a peste 100 de focuri ocupa un număr mare de servitori. În vara anului 1929 vasta clădire intră în mâinile inginerilor și lucrătorilor; în Noembrie școala are încălzire centrală.

¹⁾ Membrii acestui comitet erau: Colonelul Păun, Dr. Ștefan Vayas, Pr. Popescu-Moșoaia și D-na Al. Ionescu, din partea părinților; Eleonora Ivașcu și D-ra Octavia Cristodulo din partea profesoarelor școlii; D-na Floru și D-l Ghindea, censori; președintă, D-na Maria Delavrancea.

²⁾ Comitet compus din D-nii: Ing. G. Em. Filipescu, Arhitect C. Iotzu, St. Brădișteanu și D-na Natalia Sturdza, aleși de adunarea părinților; D-ra Zoe Petrescu și D-na Măciuceșcu de corpul profesoral: D-ra V. Ghiaciu și C. Bobeica censori; președintă, D-na Elena R.-Pogoneanu.

În 1932, acest comitet este reales cu excepția D-lui S. Brădișteanu, înlocuit prin D-l profesor Dr. N. Gh. Lupu, și a D-rei Zoe Petrescu, în locul căreia s'a ales D-ra S. Hristescu, Censori: D-ra M. Tomescu, D-l Alex. Stamatini și D-l Dinescu.

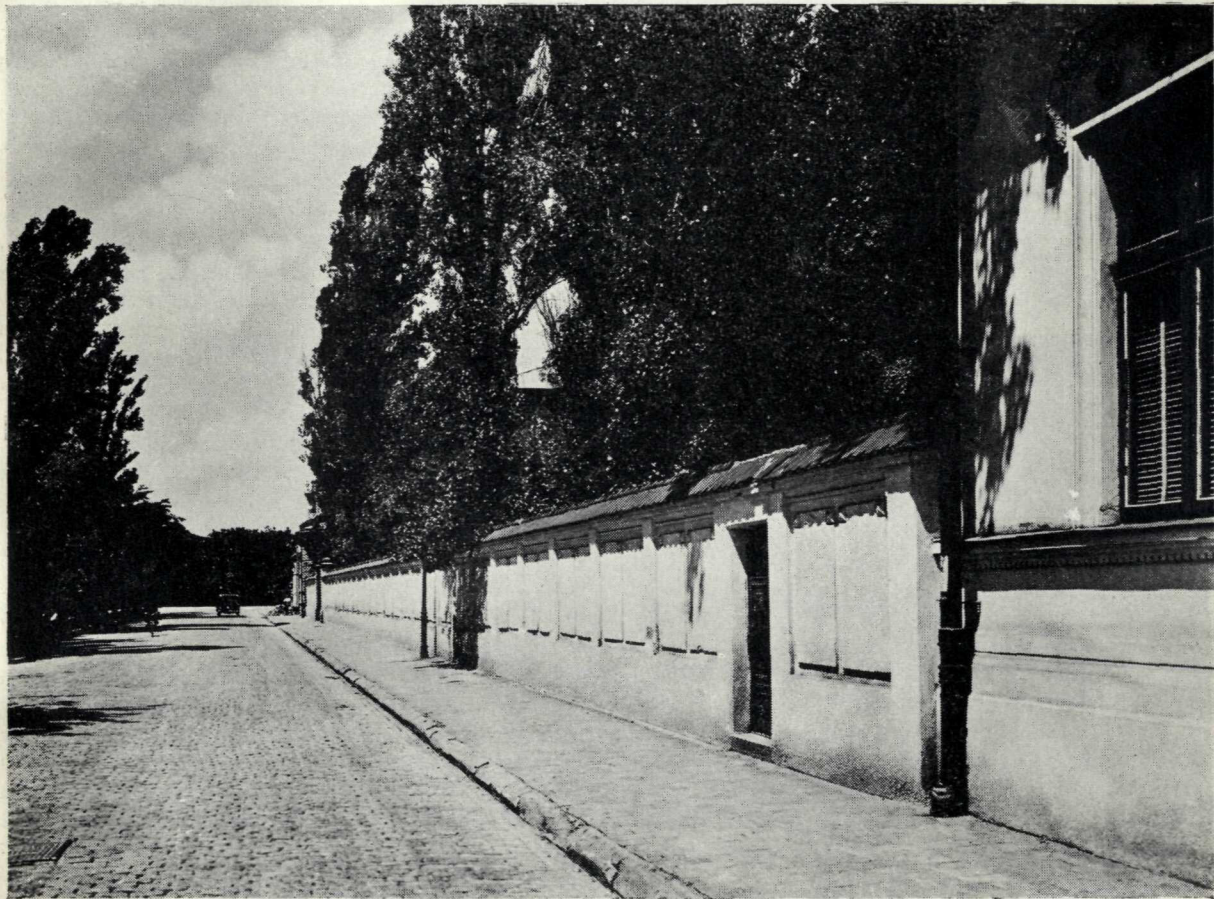
Coridoarele, cu geamuri, dând spre curtea interioară, până aci așa de greu de încălzit, devin o seră, în care, la căldură de 15°, elevele se bucură în recreație de un spațiu egal cu al claselor și tot așa de vesel și de luminos.

Alte lucrări grabnice: refacerea fundamentală a instalațiilor sanitare, instalația electrică, după ce sunt studiate în anii următori, se întreprind în vara anului 1932.

Se introduce apă caldă la toate etajele și în

cipală, sănătos, inundat de soare, așa de interesant cu tavanele lui în bolte, a fost transformat în săli largi, luminoase, originale, în care s'a organizat un laborator de chimie cu cameră obscură pentru fotografii, cabinet pentru colecții de științe naturale, sală de gospodărie cu mașini de gătit funcționând cu gaz aerian. Fântâni automate pentru băut sunt instalate pe coridoare la îndemâna elevelor; pentru vară, una în grădina cea mare.

Cu toată mărimea sa, — trei etaje, pe o supra-

Laturea Școalei dinspre grădina Icoanei

toate camerele, în sălile de toaletă de lângă dormitoare, se instalează dușuri alături de dormitoare, elevele luând baie la două seri odată¹⁾. Se asigură un serviciu sistematic pentru caz de incendii. Se introduc aparate electrice pentru bucătărie și spălătorie; ventilatoare electrice în clase și în sala de mâncare; în sălile de clasă și de meditație, în bibliotecă, laboratoare și cancelarii, — lămpi cu lumină puternică și egal răspândită, ca lumina de zi.

Pe lângă acestea, tot subsolul dela fațada prin-

față de 5000 m. p. — localul e astăzi abia suficient, școala având liceu dublu (14, ba chiar 16 clase).

Pentru viitoarele posibilități ale școalei, și fiindcă cea dintâi condiție de dezvoltare a unui așezământ de acest fel e spațiul, care niciodată nu e prea mult, în Iunie 1933, comitetul școlar a cumpărat încă un teren, alăturat cu școala, în suprafață de 1.200 m. p. Noul teren, plantat cu vie și arbori fructiferi alcătuiește împreună cu cei 16.800 m. p. dinainte, o întindere de aproape două hectare, lucru neprețuit pentru o școală așezată în mijlocul Capitalei.

Două terenuri de tennis au fost amenajate în fundul grădinii celei mari. Plase legate de bătrâni

¹⁾ Băile cele vechi dela parter rămân pentru personalul de serviciu.

arbori invită pe eleve în recreațiile cele mari la jocul cu mingea. Semi-internele, în orele de după masă, fac meditații, sub conducerea guvernantelor, de lb. franceză și germană și a studentelor repetitoare (în număr de 16) ce are instituția; în timpul recreațiilor, au pentru joc un spațiu cum numai rar o școală poate oferi.

a câtorva familii nevoiașe din Cartierul Tei, adoptat oarecum de școală. Sub conducerea a patru tinere profesoare, mici grupe de eleve vizitează case în care e instalată mizeria. La Crăciun împart haine, rufe, încălțăminte la mulți copii din cartier, lemne și provizii la familiile ocrotite de câte o clasă de eleve ce au grija lor exclusivă. În

Cancelaria profesoarelor în 1935

Altele, interne și semi-interne (și nu numai dintre cele mari) se retrag în biblioteca școlii, o sală cu vedere spre grădina cea mare, unde le ispitesc atâtea din cele 5.000 de volume adunate în cursul anilor și adăugite mereu prin contribuțiile lunare ale profesoarelor și ale elevilor. Bibliotecara stă la dispoziția lor; sala e deschisă în toate după-prânzele între orele 3 și 7. Astfel după-amiaza, deși într'alt chip, școala e tot așa de populată și de plină de viață ca și în orele de studiu de dimineață.

O activitate în care-și găsesc întrebunțarea sentimentele altruiste, ingeniozitatea și căldura sufletească a copiilor, cum și dărnicia lor și a părinților lor, e aceea a «Crucei Roșii a Tinerimei», care a luat la Școala Centrală forma ajutorării permanente

timpul anului ajută la plata chiriei, procură cărți pentru copiii de școală. În mai multe rânduri, clasa întreagă a botezat câte un copil din familia ce avea în grijă, făcându-i o mică zestre și depunând pe numele lui un libret la Casa de Economie. În afară de aceasta, repară jucării uzate și, cu gravuri din reviste ilustrate vechi, alcătuesc fără cheltuială, numai cu nițică osteneală și iscusință, albume modeste, dar gentile pentru copiii din spitale.

În 25 Noemvrie 1928, școala a serbat a 76-a aniversare a ei. La această serbare, onorată cu prezența M. S. Elena, a Principesei Olga a Greciei și a reprezentanților Primului-Ministru și ai Ministrului Instrucțiunii, se găseau față ultimele două foste directoare ale școlii, d-na Romniceanu și

d-na Delavrancea; de asemenea — urmașele directe ale celorlalte patru directoare, începând cu strănepoata de fiu a d-nei Iacobson, Liseta Iacobson-Iarca, fostă elevă a școlii.

Dintre fostele eleve erau prezente grupe din mai toate generațiile, începând cu o doamnă care se afla în școală în 1864. Proiecții cinematografice au făcut să treacă pe dinaintea ochilor spectatorilor diversele faze pe care le-a cunoscut școala; localurile ce le-a ocupat în cursul anilor, figuri de eleve, de profesoare și de directoare.

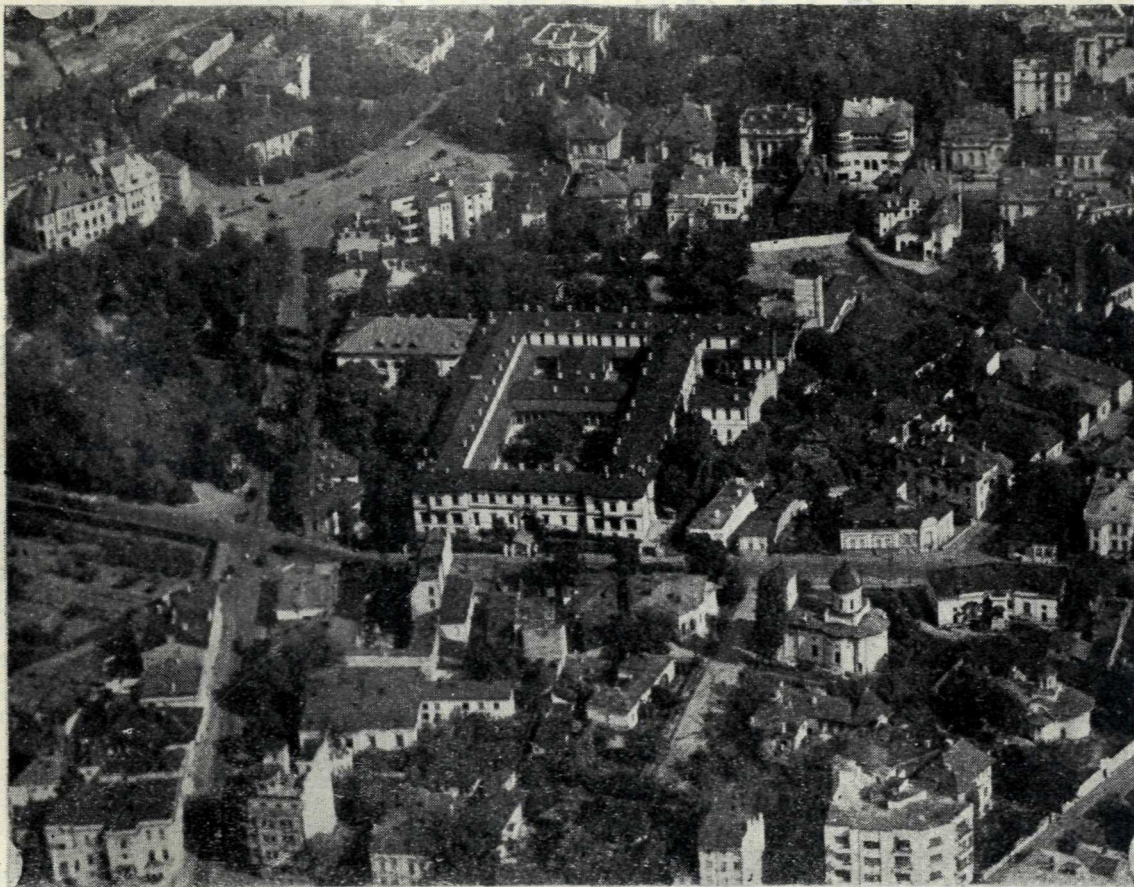
Dar pentru unele, ca eleva dela 1864, chiar și fără aceasta imaginea mersului școlii era completă. Cu ochii văzuseră cele 6 clase din forma școlii cea dintâi. În memoria lor trebuie să fi fost proaspătă amintirea numelui d-nei Iacobson, viu chipul d-rei Blaremburg. Trăiseră atât ca să vadă toate transformările cum și creșterea prodigioasă a școlii. Vedeau justificată încrederea ce puseseră într'însa întemeietorii și binecuvântată neclintita credință și stăruință a Eforiei, care apărând drepturile plăpânde școlii în cei trei,

patru ani dela nașterea ei, afirma că «e în interesul educației publice de a nu se desființa» Pensionatul de fete «atât de folositor neamului și atât de conform cu duhul testatorului»¹⁾.

Cu un local rațional în planul său și artistic în realizare, consacrat istoricește atât prin vechimea cât și prin vicisitudinile prin care a trecut, cu un program ce reflectă tendințele vremii și răspunde aspirațiilor elitei tinerimii, program ce poate fi privit ca o cucerire a acesteia, întru cât a servit în atâtea rânduri la experimentarea și aflarea celor mai bune formule pentru educația fetelor, — Școala Centrală de fete se îndreaptă spre destinele ei, păstrând cu evlavie tradițiile scumpe, în care s'a cristalizat sufletul generațiilor ce s'au perindat în ea timp de aproape nouăzeci de ani, și totdeauna, năzuind să deslușească glasul vremurilor nouă și să răspundă problemelor ce pune ziua de azi.

ELENA RĂDULESCU-POGONEANU

¹⁾ Arhivele Statului, dosar 2001 din 1853 și 3860 din 1857.

Școala Centrală de fete văzută din avion

Fotografie obținută prin amabilitatea Subsecretariatului de Stat al Aerului (Serviciul aerofotogrametric). Majoritatea celorlalte fotografii (vederi și reproduceri de acte) au fost executate în atelierele Foto-tehnica din București.